
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE TÜRK BÜYÜKLERİ: ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ DÜZEYİ VE GÖRÜŞLERİ

Aydan Ustaoğlu Çelik

DOKTORA TEZİ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MAYIS, 2017

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren otuz altı (36) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Aydan

Soyadı : Ustaoğlu Çelik

Bölümü : Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Sosyal Bilgiler Öğretiminde Türk Büyükleri: Öğretmen Adaylarının Bilgi Düzeyi ve Görüşleri

İngilizce Adı : Turkish Historical Figures in Teaching Social Studies: Pre-Service Teachers' Knowledge Level and Opinions

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Aydan Ustaoğlu Çelik

İmza: ……..

JÜRİ ONAY SAYFASI

Aydan Ustaoğlu Çelik tarafından hazırlanan "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Türk Büyükleri: Öğretmen Adaylarının Bilgi Düzeyi ve Görüşleri" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak
(Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) ..……

Başkan: Prof. Dr. Cengiz Dönmez
(Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) ……...

Üye: Doç. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa
(Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) ……...

Üye: Yard. Doç Dr. Hasan Işık
(Tarih Bölümü, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi) ……

Üye: Yard. Doç. Dr. Ümüt Akagündüz
(Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi) ……

Tez Savunma Tarihi: 09/05/2017

Bu tezin İlköğretim Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Ülkü Eser Ünaldı
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü ……

Sevgili Babama ve Anneme

TEŞEKKÜR

Başarıya verilen ödül niteliği taşıyan "2211-A Yurt İçi Doktora Burs Programı" kapsamında sağlamış oldukları destekten dolayı [TÜBİTAK] *Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı* birimine teşekkür ederim.

Zorlu bir süreç sonunda nihayete eren bu araştırmada benden desteklerini esirgemeyen değerli hocam danışmanım Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK'a; bu araştırmanın başından sonuna kadar bana içtenlikle rehberlik eden değerli hocam Doç. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA'ya ayrıca araştırmaya katkı sağlayan değerli hocam Yard. Doç. Dr. Hasan IŞIK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu araştırmanın çeşitli aşamalarında özveride bulunan değerli hocalarım Yard. Doç. Dr. Adnan ALTUN'a, Yard. Doç. Dr. Ümüt AKAGÜNDÜZ'e, Yard. Doç. Dr. Salih USLU'ya ve Doç. Dr. Ş. Gülin KARABAĞ'a, lisansüstü eğitime başlamama öncülük eden değerli hocam Prof. Dr. Cengiz DÖNMEZ'e ayrıca Araş. Gör. Arcan AYDEMİR'e, Arş. Gör. Dr. Osman SABANCI'ya ve Arş. Gör. Dr. Ercenk HAMARAT'a teşekkürlerimi sunarım.

İleri görüşlülükleriyle yıllar önce eğitim hayatını sonlandırmak gibi yanlış bir karar almamı önleyen, kendilerini yaşamımı güzelleştirmeye ve beni yetiştirmeye adayan, haklarını asla ödeyemeyeceğim sevgili babama ve anneme şükranlarımı sunarım.

Ayrıca başarılarımı başarısı bilen, hayallerimin en büyük destekçisi sevgili eşime sınırsız desteği ve anlayışı için minnettarım.

Aydan USTAOĞLU ÇELİK - 2017

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE TÜRK BÜYÜKLERİ: ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ DÜZEYİ VE GÖRÜŞLERİ

(Doktora Tezi)

Aydan Ustaoğlu Çelik

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2017

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada karma yöntem desenlerinden paralel zamanlı desen kullanılmıştır. Araştırma 2016-2017 eğitim öğretim yılı güz döneminde, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı'nın 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 242 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu", "Türk Büyükleri Bilgi Testi", "Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği" ve "Görüş Formu" kullanılmıştır. Araştırmada verilerin istatistiksel çözümlemelerinde SPSS 20.0 paket programı ve TAP (Test Analysis Program) programı tercih edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz (frekans, yüzde, aritmetik ortalama), Mann-Whitney U-Testi, Kruskal Wallis H-Testi, Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyonu istatistik teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgilerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Türk büyüklerine karşı merak/ilgi ve Türk büyüklerini örnek alma

değişkenlerinin ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkide bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin, tamamen olumlu görüş düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet ve sınıf düzeylerinin Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Bunun yanında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin, Türk büyüklerine karşı merak/ilgi ve Türk büyüklerini örnek alma değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeyleri ile Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri arasındaki ilişkinin ise düşük düzeyde, pozitif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Bunlara ek olarak bu araştırmada öğretmen adayları tarafından en fazla merak/ilgi duyulan, örnek alınan ve sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiği düşünülen ilk iki Türk büyüğünün Atatürk ve Fatih Sultan Mehmet olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin almış oldukları lisans eğitimini "biraz yeterli" gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı, Türk Büyükleri

Sayfa Adedi : 180

Danışman : Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

TURKISH HISTORICAL FIGURES İN TEACHING SOCIAL STUDIES: PRE-SERVICE TEACHERS' KNOWLEDGE LEVEL AND OPINIONS

(Ph.D Thesis)

Aydan Ustaoğlu Çelik

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

May 2017

ABSTRACT

The aim of this research study is to examine pre-service social studies teachers' levels of knowledge about Turkish Historical Figures and opinions about teaching Turkish Historical Figures in terms of different variables.The corcurrent design, mixed method approach to research design, was used in this research. The research was conducted in 2016-2017 Academic Year – Fall Term with 242 pre-service teachers at the 1st, 2nd, 3rd, and 4th grade at Department of Social Sciences Education at Gazi University. With the aim of data collection in the study, "Personal Information Form", "Turkish Historical Figures Knowledge Test", and "Opinion Scale on Teaching Turkish Historical Figures", which were developed by the researcher, were used. SPSS 20.0 package program and TAP (Test Analysis Program) were employed in the statistical analyses of the research data. The descriptive analysis (frequency, percentage, mean) and statistical techniques, i.e. Mann-Whitney U-Test, Kruskal Wallis H-Test, Spearman Brown's Rank Correlation and Dunn's Test, were used in the analyses of data obtained from the research. As a result of the study, it was defined that pre-service social studies teachers' knowledge about Turkish Historical Figures was at moderate level. It was found that pre-service social studies teachers' levels of knowledge about Turkish Historical Figures showed significant

differences in view of the variables of gender and classroom level. It was concluded that the variables, i.e. being curios about/interested in Turkish Historical Figures and modelling themselves on Turkish Historical Figures, had no significant effect on pre-service social studies teachers' levels of knowledge about Turkish Historical Figures. Also, as a consequence of this research, it was found that pre-service social studies teachers' opinions about teaching Turkish Historical Figures were totally at positive opinion level. It was observed that pre-service social studies teachers' gender and classroom levels were not influential in opinions about teaching Turkish Historical Figures. Besides, it was defined that pre-service social studies teachers' opinions about teaching Turkish Historical Figures showed significant differences according to the variables, i.e. being curious about/interested in Turkish Historical Figures and modelling themselves on Turkish Historical Figures. It was observed that the relationship between pre-service social studies teachers' levels of knowledge about Turkish Historical Figures and opinions about teaching Turkish Historical Figures was at low degree, positive and significant. In addition to these findings, it was seen in the research study that the first two Turkish Historical Figures who pre-service teachers were curious about/interested in and modelled themselves on were Atatürk and Fatih Sultan Mehmet, and pre-service teachers thought that Atatürk and Fatih Sultan Mehmet should be included in social sciences teaching program. Also, it was concluded that pre-service teachers regarded their undergraduate education related to Turkish Historical Figures as "partially adequate".

Key Words : Social Studies, Pre-Service Social Studies Teachers, Turkish Historical Figures

Page Number : 180

Supervisor : Prof. Mehmet Ali Çakmak

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii
JÜRİ ONAY SAYFASI iii
İTHAF SAYFASI iv
TEŞEKKÜR v
ÖZ vi
ABSTRACT viii
İÇİNDEKİLER x
TABLOLAR LİSTESİ xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ xix
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xx
BÖLÜM 1 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 5
1.3. Araştırmanın Önemi 7
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 8
1.5. Araştırmanın Varsayımları 8
1.6. Tanımlar 9

BÖLÜM 2 10

KURAMSAL ÇERÇEVE 10

2.1. Türk Büyükleri 10

2.1.1. Türk Büyüklerinin Tarihteki Yeri ve Önemi 11

2.1.2. Türk Büyüklerinin Eğitimdeki Yeri ve Önemi 13

2.1.2.1. ***Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatlarında Türk Büyükleri*** 16

2.2. Sosyal Bilgiler ve Türk Büyükleri 21

2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Türk Büyükleri 23

2.2.1.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Genel Amaçlarında ve Programın Uygulanması İle İlgili Açıklamalarda Türk Büyükleri*** 24

2.2.1.2. ***Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Ünite, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri*** 25

2.2.1.2.1. *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Ünite, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri* 25

2.2.1.2.2. *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri* 26

2.2.1.2.3. *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri* 28

2.2.1.2.4. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri* 30

2.2.1.3. ***Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Değerlerinde Türk Büyükleri*** 32

2.2.1.3.1. *Türk Büyüklerine Saygı Değeri* 35

2.2.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Türk Büyükleri 35

2.2.2.1. ***4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Türk Büyükleri*** 37

2.2.2.2. ***5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Türk Büyükleri*** 40

2.2.2.3. ***6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Türk Büyükleri*** 42

2.2.2.4. ***7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Türk Büyükleri*** ……...……. 45
2.3. İlgili Araştırmalar ……..……. 48
2.3.1. Tarihi Şahsiyetler İle İlgili Araştırmalar ……..… 48
2.3.2. Türk Büyükleri İle İlgili Araştırmalar …… 49
BÖLÜM 3 ……...…….. 53
YÖNTEM ……. 53
3.1. Araştırmanın Deseni ……..……. 54
3.1.1. Araştırmanın Nicel Bölümü ……. 55
3.1.2. Araştırmanın Nitel Bölümü ……. 56
3.2. Çalışma Grubu ……..……...……. 57
3.3. Veri Toplama Araçları ……..……...… 62
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu ……..……. 62
3.3.2. Türk Büyükleri Bilgi Testi ……...……. 62
3.3.3. Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği ……...…... 67
3.3.4. Görüş Formu ……...……. 75
3.4. Verilerin Analizi ……..……. 75
3.4.1. Nicel Verilerin Analizi ……..……. 75
3.4.2. Nitel Verilerin Analizi ……..……. 77
BÖLÜM 4 ……..…… 78
BULGULAR ve YORUMLAR ……..…… 78
4.1. Nicel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar …….. 78
4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar ……...…… 78
4.1.1.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyükleri Bilgi Testi Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular*** ……..….. 78
4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar ……...….. 80
4.1.2.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*** …...… 80
4.1.2.2. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*** 81

4.1.2.3. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumu Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*** ……..…….. 82

4.1.2.4. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Bilgilerinin Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumu Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*** 83

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar ……..…… 84

4.1.3.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular*** .. 84

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar ……..…… 88

4.1.4.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*** ……..…….. 88

4.1.4.2. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*** …….…….…. 89

4.1.4.3. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*** …….…….. 90

4.1.4.4. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumu Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*** ……...…….. 91

4.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar …….…….. 93

4.1.5.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyleri İle Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular*** …….. 93

4.2. Nitel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar …….. 94

4.2.1. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar …….…….. 94

4.2.1.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Merak Ettikleri/İlgi Duydukları Türk Büyüklerine Yönelik Bulgular*** …….……..…… 94

4.2.2. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar …….. 97
4.2.2.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Örnek Aldıkları Türk Büyükleri ve Örnek Aldıkları Özelliklere Yönelik Bulgular*** ……. 97
4.2.3. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar ……..……..... 101
4.2.3.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olması Gerektiğini Düşündükleri Türk Büyüklerine Yönelik Bulgular*** ……..… 101
4.2.4. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar …….. 108
4.2.4.1. ***Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Yeterli Lisans Eğitimi Alıp Almadıklarına İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular*** ……..... 108
BÖLÜM 5 ……..…….. 113
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER …….…… 113
5.1. Nicel Bulgulara İlişkin Sonuçlar ……..…… 114
5.1.1. Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyi İle İlgili Sonuç ve Tartışma …… 114
5.1.2. Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşler İle İlgili Sonuç ve Tartışma ……..….. 119
5.1.3. Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyi ve Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Arasındaki İlişkiye Dair Sonuç ve Tartışma ….……. 121
5.2. Nitel Bulgulara İlişkin Sonuçlar ……..……. 121
5.2.1. Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumuna Yönelik Sonuç ve Tartışma ……. 121
5.2.2. Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumuna Yönelik Sonuç ve Tartışma … 123
5.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Olması Gerektiği Düşünülen Türk Büyüklerine İlişkin Sonuç ve Tartışma ……..…… 124
5.2.4. Türk Büyüklerine İlişkin Alınan Lisans Eğitiminin Yeterliliğine Dair Sonuç ve Tartışma ……...…. 126
5.3. Nicel ve Nitel Bulgulara İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması ……... 127
5.4. Öneriler …….....…... 128

KAYNAKLAR 129

EKLER 150

EK 1. Veri Toplama Araçları 151

EK 2. İzin Belgesi 156

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Ünite, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri* ……..……. 25

Tablo 2. *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri* ……..……. 27

Tablo 3. *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri* ……..……. 29

Tablo 4. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri* ……..……. 31

Tablo 5. *Çalışma Grubunda Yer Alan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Dağılımı* ……..……... 58

Tablo 6. *Çalışma Grubunda Yer Alan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Merak/İlgi Durumu Değişkenine Göre Dağılımları* …… 59

Tablo 7. *Çalışma Grubunda Yer Alan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumu Değişkenine Göre Dağılımları* …… 61

Tablo 8. *Türk Büyükleri Bilgi Testi Maddelerinin Ayırt Edicilik ve Güçlük İndeksi Değerleri* 66

Tablo 9. *Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği KMO and Bartlett Testi Değerleri* ……..……... 70

Tablo 10. *Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi Sonuçları* ……..……..…… 74

Tablo 11. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyükleri Bilgi Testi Toplam Puanları* 79

Tablo 12. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyleri* 79

Tablo 13. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Cinsiyete Göre Farklılığına İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları* …….. 80

Tablo 14. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılığına İlişkin Kruskal-Wallis H-Testi Sonuçları* …… 81

Tablo 15. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Mann-Whitney U-Testi Sonuçları* ……..…… 82

Tablo 16. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları* ……..……..….. 83

Tablo 17. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği Toplam Puanları* ……...…… 84

Tablo 18. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Düzeyleri* ……...…… 85

Tablo 19. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Her Bir Madde Açısından Analizi* …….. 86

Tablo 20. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeğinde Katılma Oranlarının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İlk Üç Madde* ……. 88

Tablo 21. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Cinsiyete Göre Farklılığına İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları* …… 89

Tablo 22. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılığına İlişkin Kruskal-Wallis H-Testi Sonuçları* ….. 90

Tablo 23. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları* ……...…… 91

Tablo 24. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları* ……..…….. 92

Tablo 25. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyleri İle Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişki İçin Spearman's Rho Testi Sonuçları* ……...……... 93

Tablo 26. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Merak/İlgi Duydukları Türk Büyüklerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Dağılımı* …….. 95

Tablo 27. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Örnek Aldıkları Türk Büyüklerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Dağılımı* …….. 98

Tablo 28. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Örnek Aldıkları Özellikleri* ……..……...… 100

Tablo 29. *Kadın Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olması Gerektiğini Düşündükleri Türk Büyüklerinin Dağılımı* ……..…… 102

Tablo 30. *Erkek Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olması Gerektiğini Düşündükleri Türk Büyüklerinin Dağılımı* …….……. 104

Tablo 31. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olması Gerektiğini Düşündükleri Türk Büyüklerini Tercih Nedenleri/Gerekçeleri* …….….... 106

Tablo 32. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Aldıkları Lisans Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Dağılımı* ……...……...… 109

Tablo 33. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Aldıkları Lisans Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Açıklamaları/Gerekçeleri* …….. 110

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan Türk büyükleri ……...…… 37

Şekil 2. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan Türk büyükleri ……...……...…. 40

Şekil 3. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan Türk büyükleri ……...…… 42

Şekil 4. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan Türk büyükleri ……...……..….. 45

Şekil 5. Araştırmanın işlem basamakları ……...……... 53

Şekil 6. Araştırmanın yöntemi ……...……... 54

Şekil 7. Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğine ait öz değerler …… 71

Şekil 8. Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinden alınan puanların aralıkları ve yorumlanması ……...……...……. 73

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

$\overline{X}$	Ortalama
$\sum$	Toplam
Bkz.	Bakınız
çev.	Çeviren
Ed.	Editör
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
M.Ö	Milattan Önce
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
p	Anlamlılık Düzeyi
s.	Sayfa
ss	Standart Sapma
t.y	Tarih Yok
TAP	Test Analysis Program

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve tanımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Milletler, medeniyet yolundaki başarıları ve çeşitli alanlarda yetiştirmiş oldukları büyük insanlar sayesinde dünya milletleri arasında saygınlık ve önem kazanırlar. Bilim, sanat, askerlik, icatlar ve keşifler, devlet idaresi, eğitim, barış ve insan hakları gibi alanlarda yükselip yücelen insanlara sahip milletler, hem milli bir gururun hem de uluslararası bir itibarın sahibi durumundadırlar. Nitekim dünya kamuoyunda etkili ve saygın bir yere sahip olmak, dünyanın değer verdiği alanlarda yetişmiş ve insanlığa hizmet vermiş kimselerin çokluğu ile artmakta veya azalmaktadır (Erendil, 1990, s. 97).

Her köklü ulusun tarihinde, ismini altın harflerle yazdırmayı hak etmiş kahraman kişiler vardır. Ancak Türk tarihinde bu isimlerin sayısı, diğer milletlerin tarihine oranla çok daha fazladır. Öyle ki bu kahramanların hayatları özet geçilerek bir eser oluşturulsa dahi ciltler dolusu bir külliyat elde etmek mümkündür (Ünsal, 2013b, s. 5). Bu anlamda tarihin belirli dönemlerinde dünyanın en güçlü devletlerini kurmuş, belirli dönemlerde çok zor zamanlar yaşamış olan Türk milletinin her iki süreçte de büyük insanlar, dünyaca ünlü Türk büyükleri yetiştirdiği açıktır (Kolukısa'dan aktaran Çiçekliyurt & Demir, 2015, s. 88).

Türk tarihine bakıldığında, şimdilerde eksikliği hissedilen birçok erdemin yaşandığı bir mazi ve her yönden güzel ahlakın zirvesinde bir hayat yaşamaya çalışmış olan ecdat görmek mümkündür (Altınkaynak, t.y, s. 120). Fakat Alpgüvenç (2007)'e göre sayfaları arasında nice ibretler saklayan geçmişimiz, toplumumuza doğru bir şekilde aktarılmamaktadır. Bu bağlamda, özellikle genç nesil noksan ve yanlış bilgilendirilmeler sonucunda kendi mazisine yabancılaşarak, ondan utanır, onu küçümser ve hatta ona düşman hale gelmiştir.

Günümüzde tarihi gerçeklerle bağdaşmayan ecdat profilinin medya, sanat vb. yollarla topluma sunulmaya başlanmasının, özellikle yeni nesiller üzerindeki olumsuz etkileri açıkça gözlenir hale gelmiştir. Nitekim yayınlandığı dönemde ciddi tartışmalara sebep olan bir televizyon dizisinin etkisinde kaldıkları düşünülen ortaokul öğrencilerinin, Kanuni Sultan Süleyman'ı kadınlara düşkün bir padişah olarak gördükleri ayrıca kanunlara ve adalete verdiği önemle tarihe geçen bu Türk büyüğünün, adil ve merhametli olduğundan şüphe duydukları yönünde araştırma sonuçları (Özmen, Er ve Ünal, 2014, s. 423) bulunmaktadır.

Apuhan (2013, s. 10)'a göre; bazı milletlerin kendine tarih aradığı bir dünyada, büyük tarihimizin çocuklarımızdan esirgenmiş olması milletimizi çeşitli tehlikelere açık hale getirmiştir. Bütün milletler tarihlerine, kahramanlarına, milli hatıralarına sahip çıkarken ülkemizde tarihi köklere bağlılık aşağılanmış, yabancı kültürlere teslimiyet yüceltilmiştir. İnsanımız tarihi anlatıların yeniden üretilmemesi ve günlük yaşamında bir yer tutmaması sebebiyle de kendilerine başka tarihi referanslar bulup, oralardan beslenmeye başlamıştır (Bağrıaçık, 2008, s. 49).

Yabancıların havada uçan, yüksek binalara tırmanan tuhaf kahramanlarını tanıyan bugünün küçükleri ve gençleri, isimleri tarihin altın sayfalarında ölümsüzleşmiş gerçek kahramanlarını tanımaz hale gelmiştir (Ünsal, 2015, s. 36). Kendi mitolojilerinden, tarihlerinden, hikâyelerinden, masallarından veya efsanelerinden kaynaklanan kahramanları günümüzde referans kaynağı olarak kullanmayan genç kuşaklarımız, tarihinden birçok referans kaynağını unutmuştur (Oğuz, 2009, s. 6-11).

Sakallı (2014) ülkemizde tarihe ve Türk büyüklerine duyarlılık konusundaki bilinç noksanlığı hakkında şu tespitlerde bulunmaktadır:

> Kendi tarihimizi, kendi kültürümüzü, kendi kahramanlarımızı bilmek yerine "Truva" filmi sayesinde Aşil, Hektor, Helen tanınır oldu, Aşil'in kahramanlıkları anlatılmaya başlandı. Truva tarihi, Homer

> hemen hemen herkes tarafından bilinir oldu. … Ama pek çoğumuz Manas'ın kim olduğu sorusunu yanıtlayamayıp, Oğuz Kağan'ı bir yerlerden hatırlıyorum ama nereden demeye başladık.
>
> Çocuklarımız çizgi filmler ve animasyonlar sayesinde Rönesans Dönemi'nin önde gelen isimlerini öğrendiler. … Dört tane Ninja kaplumbağa herkese Michelangelo, Rafael, Donatello ve Leonardo'yu öğretirken; Vikingler de kafalarındaki boynuzlu kasklarla gemiciliği öğrettiler. Ama bu arada Türk insanı ... Göktürk Devleti'nin ne zaman, kim tarafından kurulduğunu unuttu. … Nasreddin Hoca'yı sadece birkaç fıkraya sıkışmış biri olarak tanıdı (Sakallı, 2014, s. 312-313).

Yeni nesillerin tarihî değerlere ilgili ve farkındalık sahibi bireyler olmaları önem taşırken, eğitim sistemindeki bazı problemlerin yukarıda ifade edilen olumsuzlukları tetikleyen unsurlardan biri olduğu görülmektedir.

Demircioğlu (2016, s. 27)'na göre Türk eğitim sisteminin, medeniyetimizi inşa etmiş Türk-İslam dünyası bilgelerinin öğrencilere yeterince tanıtılamaması ile sosyal bilgiler dersinin tarih ve medeniyet bilinci kazandırmaktan uzak olması yönünde temel problemleri bulunmaktadır. Nitekim ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında "Türk büyüklerine saygı" değeri doğrudan kazandırılması istenen değerlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yapılan araştırmalarda Milli Eğitim Bakanlığı'na ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tam olarak Türk büyüklerinden bahsedilmediği gibi Türk büyüklerine saygı duyulması gerektiğinin de ele alınmadığı tespit edilmiştir (Çelikkaya, Yakar & Şarlayan, 2016, s. 18). Bu doğrultuda, öğrenciler için temel kaynak olan ders kitaplarının ve büyük oranda ders kitabına bağlı olan öğretmenlerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak Türk büyüklerinin aktarımına ket vurdukları ve eksik öğrenmeleri destekledikleri görülmektedir. Ayrıca bu durum Türk büyüklerinin öğretilmesine ve Türk büyüklerine saygı değerinin kazanılmasına hizmet etmesi beklenen sosyal bilgiler dersinin ve öğretmenlerinin misyonlarını tam anlamıyla yerine getiremediklerini düşündürmektedir.

Demircioğlu (2016, s. 27)'na göre Türk eğitim sistemindeki temel problemlerden bir diğeri ise Türk-İslam bilgelerinin öğrenciler tarafından rol model alınmamasıdır. Öyle ki yapılan bu tespitin çeşitli araştırma sonuçları ile desteklendiği görülmektedir. Korkmaz ve Kavak (2010) araştırmalarında, ilköğretim öğrencilerine favori bilim insanlarının kimler olduğu sorusunu yöneltmişlerdir. Araştırma sonucunda, "Einstein, Edison, Marie Curie, Grahambell, Newton" gibi isimler öğrenciler tarafından en favori bilim insanları olarak tanımlanırken, tarihe damga vurmuş olan Türk bilim insanlarının öğrenci tercihlerinde çok gerilerde kaldıkları gözlenmiştir. Nitekim bu araştırmada "Einstein" 236 öğrenci tarafından en favori bilim insanı olarak seçilirken, "İbn-i Sina" sadece 2 öğrenci tarafından en favori bilim insanı olarak tercih edilmiştir

(Korkmaz & Kavak, 2010, s. 1075). Benzer sonuçların Nuhoğlu ve Afacan (2011, s.290) tarafından yapılan araştırmada da gözlendiği görülmektedir. Bu anlamda Demircioğlu (2016) tarafından ifade edilen bu temel problemin de büyük oranda doğrulandığını söylemek mümkündür.

Öğrencilerin isimlerini daha fazla duydukları tarihi şahsiyetleri daha iyi hatırladıkları düşünüldüğünde (Demirezen & Akhan, 2011, s. 15) öğrenci gözünde tarih öğrenirken en güvenilir kaynaklardan biri olan öğretmenlerin (Yeşilbursa, 2015, s. 12) derslerde yüklendikleri misyonun önemi bir kat daha artmaktadır. Bu doğrultuda, "aldığı bursun, oturduğu sıranın, okuduğu kitabın hakkını ödemek isteyen gençlerimizin; tarihini, fikir ve sanat adamlarını, dava ve ideal önderlerini, okumak, tanımak ve öğrenmek zorunluluğuna" (Akdemir, 2011, s. 194) rehberlik etmesi beklenen temel yol göstericilerin öğretmenler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tartışmasız ki milli ve manevi değerler ile milletin ortak sevgi ve bağlılığını taşıyan şahsiyetlerin her daim muhafaza edilmesi, öğretilmesi ve unutturulmaması sorumluluğu (Koncuk, 2010, s. 5) en çok sosyal bilgiler dersi öğretmenindedir. Fakat eğitimin diğer kademelerinde olduğu gibi geleceğin sosyal bilgiler öğretmenleri olacak öğretmen adaylarının da Türk büyükleri hakkında gerekli bilgi birikimine sahip olmadan mezun olduklarını doğrulayan, bazı Türk büyükleri özelinde gerçekleştirilmiş araştırmalar bulunmaktadır. Yapılan bu araştırmalar (Laçin Şimşek & Şimşek, 2010; M. Çifci, 2015; Okur, 2012; Özkan, 2014) sonuçları itibariyle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bazı Türk büyüklerini tanıma noktasındaki bilgi eksikliklerini gözler önüne sermektedir. Nitekim Laçin Şimşek ve Şimşek (2010, s. 186) tarafından yapılan araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tıp alanında çığır açmış olan İbn-i Sina'yı mimari alanda eserler vermiş bir Türk büyüğü olarak tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programının içeriği itibariyle, Türk büyükleri hakkında bilgi verme ve Türk büyüklerine saygı duyulmasını öğretme gibi önemli bir vazifeyi üstlenecek olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerinin yeterli olması beklenmektedir. İleride Türk büyüklerine yönelik bilgi aktarımını sağlayacak olan sosyal bilgiler öğretmen adayları, Türk büyükleri hakkında gerçekten ne kadar bilgi sahibidir? Büyük önem arz eden bu sorunun cevabını bilmek, hem sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin ne

derece etkili öğretileceğine hem de gelecekte öğretmenlik görevini üstlenecek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitim hayatları süresince Türk büyükleri hakkında ne oranda bilgi sahibi olduklarına dair ipucu sunması bakımından önem arz etmektedir.

Diğer taraftan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin belirlenmesi yanında sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin ortaya çıkarılmasına da ihtiyaç vardır. Zira öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin seyri Türk büyüklerine dair sahip oldukları bilgileri ne oranda etkili aktaracakları konusuna büyük oranda ışık tutacaktır. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerini ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerini belirlemeyi hedefleyen bu araştırmanın ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Öğrencileri gözünde her şeyi bilen (Çelikten, Şanal & Yeni, 2005, s. 224) söylediği ve yaptığı her şey doğru kabul edilen öğretmenlerin (Şengün, 2007, s. 208) öğretebilmeleri için önce kendilerinin bilmesi gerekmektedir (Çelikkaya, 2013, s. 313). Bu doğrultuda, araştırmada öncelikle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilgi düzeylerini etkileyen çeşitli değişkenlerin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Ayrıca bu araştırma kapsamında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının meslek hayatına atıldıklarında Türk büyüklerinin öğretilmesi noktasında nasıl bir tavır sergileyeceklerine dair tespitlerde bulunabilmek amacıyla öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin ve görüşlerini etkileyen çeşitli değişkenlerin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda, araştırmanın temel amacını; "Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi" olarak özetlemek mümkündür.

Araştırmada belirtilen bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgileri ne düzeydedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgileri,
   2.1. Cinsiyet,
   2.2. Sınıf düzeyi,
   2.3. Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumu,
   2.4. Türk büyüklerini örnek alma durumu değişkenlerine göre anlamlı derecede farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri;
   4.1. Cinsiyet,
   4.2. Sınıf düzeyi,
   4.3. Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumu,
   4.4. Türk büyüklerini örnek alma durumu değişkenlerine göre anlamlı derecede farklılık göstermekte midir?
5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ile Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok merak ettikleri/ilgi duydukları Türk büyükleri kimlerdir?
7. Sosyal bilgiler öğretmen adayları hangi Türk büyüklerinin hangi özelliklerini örnek almaktadırlar?
8. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyükleri kimlerdir? İlgili Türk büyüklerini tercih etme nedenleri/gerekçeleri nelerdir?
9. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri süresince Türk büyüklerine yönelik aldıkları eğitime dair görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk büyüklerini tanıma ve tanıtma çabası adına atılacak her adım millet olarak kendimizi tanıma, bugünümüzü anlamlandırma ve geleceğimizi inşa etme çabalarına zenginlik katacaktır. Bu bağlamda, geçmiş yüzyıllara damgasını vurmuş olan Türk büyüklerinin zirveye nasıl ulaştıklarının gösterilmesi ve onların bütün cepheleriyle tanınmalarına fırsat sağlanması önemlidir.

Günümüzde ecdadın söylediklerinden ve tecrübelerinden ders almanın, onların eserlerinden, şahsiyetlerinden ve fikirlerinden beslenmenin bir zorunluluk halini aldığı görülmektedir. Ancak yapılan bilimsel araştırmalar (Korkmaz & Kavak, 2010; Nuhoğlu & Afacan, 2011; Özmen, Er & Ünal, 2014; Sakallı, 2014) yeni nesillerin milli tarihinden ve tarihi şahsiyetlerinden habersiz olarak büyüdüğünü işaret etmektedir. Türk büyüklerine gereken önemin verilmemesi ve Türk büyüklerinin yeni nesiller tarafından gerektiği şekilde anlaşılmaları, tanınmaları ve algılanmaları için gerekli gayretin gösterilmemesi şüphesiz ki endişe verici bir gelecek tablosu çizmektedir.

Yeni nesillerin istenen değerlere sahip insanlar olmaları özellikle milli, manevi ve evrensel değerleri seçmiş, yaşam biçimi haline getirmiş örnekleri görmeleriyle doğru orantılıdır. Türk büyükleri hakkında yeterli bilgiye sahip olan ve onların öğretime katkı sağlayacağına inanan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, bu değerli örnekleri görünür kılacak olan geleceğin öğretmenleri olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Birçok sosyal bilimler disiplinini içeren bir alanda öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, çeşitli disiplinler aracılığıyla özellikle de tarih disiplini bağlamında çok sayıda Türk büyüğü hakkında bilgi sahibi olmaları beklenmektedir. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının meslek yaşamına atılmadan önce Türk büyükleri hakkında yeterli bilgi donanımına erişmeleri ve Türk büyüklerinin sosyal bilgiler öğretimi için gerekliliğine inanan öğretmen adayı profili çizmeleri önem arz eden bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programında Türk büyüklerinin yer almasına ve "Türk büyüklerine saygı değeri" gibi doğrudan kazandırılması istenen bir değerin varlığına rağmen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerini tespit

eden ya da Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan kapsamlı çalışmaların olmadığı tespit edilmiştir.

Türk büyükleri özelinde yapılan az sayıdaki araştırmaların ise Atatürk, Mevlana, Hacı Bektaş-i Veli ve Yunus Emre gibi Türk büyüklerine ilişkin bilgi, tutum ya da algı tespitine yönelik olarak tasarlandığı görülmektedir (Dönmez, Hamarat & Uslu, 2016; M. Çifci, 2015; Okur, 2012; Özkan, 2014; S. Çifci, 2011). Dolayısıyla içerikleri itibariyle belirli Türk büyükleri ile sınırlı oldukları gözlenen bu araştırmaları, Türk büyükleri konusunda yapılmış olan kapsamlı ve yeterli çalışmalar olarak genellemek mümkün görünmemektedir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin çeşitli değişkenlerle olan ilişkisini tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmanın, alanyazında yer alan ilk kapsamlı çalışma olması sebebiyle büyük önem taşıdığı ve ilgili alanda büyük bir eksikliği dolduracağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 2016-2017 eğitim-öğretim yılı güz dönemi,
- Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı'nın 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında okuyan öğretmen adayları,
- "Kişisel Bilgi Formu", "Türk Büyükleri Bilgi Testi", "Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği" ve "Görüş Formu" ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Varsayımlar

- Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunun, bilgi testinin, likert tipi ölçeğin ve görüş formunun verileri elde etmek için yeterli olduğu varsayılmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının bilgi testini ve görüş ölçeğini cevaplarken objektif ve içten oldukları varsayılmıştır.
- Araştırmanın nitel boyutunda yöneltilen sorulara öğretmen adaylarının samimi ve içten cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Türk Büyükleri: Bu araştırmada Türk büyükleri, Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatlarında ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarihi Türk şahsiyetler olarak ele alınmıştır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; Türk büyüklerinin tarihsel ve eğitimsel önemleri üzerinde durulmuştur.

2.1. Türk Büyükleri

Milletler medeniyet yolundaki başarıları, dünyanın değer verdiği belli başlı konularda sivrilmeleri ve çeşitli alanlarda yetiştirmiş oldukları büyük insanlar sayesinde dünya milletleri arasında saygınlık ve önem kazanırlar (Erendil, 1990, s. 97).

İnsanlık tarihine göz atıldığında çeşitli milletlerin kimi liderlik, kimi teşkilatçılık, kimi askerî bir deha, kimi devlet adamı olma özelliği ile ortaya çıkmış büyük ve dâhi insanlar yetiştirdikleri görülmektedir (Çelebi, 2010, s. 199). Zamanla mensubu olduğu milletin kimliğine dönüşen bu şahsiyetler, sadece kendi ülkelerinde yaşayan insanları değil, aynı kültür kökünden beslenen, aynı dinî, millî ve medenî değerlere sahip olan başka toplulukları hatta tamamıyla farklı olan milletleri etkilemişlerdir (Karaer, 2013, s. 311). Böylece binlerce yıllık insanlık tarihi büyük kahramanlar, güçlü liderler yaratırken tarih o güçlü liderlerin, büyük kahramanların öyküsünü kaleme almıştır (Meydan, 2009, s. 17).

Tarih boyunca çok farklı coğrafyalarda, çok farklı zamanlarda dünyanın bütününü etkileyen büyük devletler kurmuş (Kolukısa'dan aktaran Çiçekliyurt & Demir, 2015, s. 87-88) engin bir kültüre sahip olan Türk milleti de tarihinde eşsiz kahramanlar yetiştirmiştir (Mor & Bişkin, 2013, s. 2).

Mete Han'dan Bilge Kağan'a, Alparslan'dan Kanuni Sultan Süleyman'a, Ulubatlı Hasan'dan Çanakkale şehidi Yarbay Hüseyin Avni'ye, Turgut Reis'ten Barbaros Hayrettin'e bütün kahramanlarıyla; Malazgirt'ten Mohaç'a, Dumlupınar'a kadar savaş meydanlarının şehit ve gazileriyle; Hoca Ahmet Yesevi'den Mevlâna'ya, Hacı Bektaş-ı Veli'den Yunus Emre'ye, Şeyh Edebâli'den Akşemseddin'e, Fuzuli'den Baki'ye, Namık Kemal'den Mehmet Akif'e kadar şair ve düşünürleriyle (Özel'den aktaran Soysal, 2010, s. 210) Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Osman Gazi, Kültiğin gibi dünyayı etkilemiş liderleriyle (Baltacıoğlu, 1943, s. 24; Hengirmen & Görgü, 2003, s. 9; Mor & Bişkin, 2013, s. 2; Orhan, Gedik & Bulut, 2012, s. 909) Kaşgarlı Mahmut, Mimar Sinan, Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu gibi tarih boyunca Türk toplumuna hatta dünyaya yön vermiş düşünce, gönül insanlarıyla (Koç & Tanhan, 2010, s. 633; Mor & Bişkin, 2013, s. 2) Türk milleti geçmişten günümüze her daim insanlığa meşale olmuştur (Taşkesen, t.y).

2.1.1. Türk Büyüklerinin Tarihteki Yeri ve Önemi

Farkında olalım ya da olmayalım tüm duygu, düşünce ve davranışlarımız geçmiş deneyimlerimiz ışığında doğar, gelişir ve biçimlenir. Bu yönümüzü oluşturan her şey geçmişimizden günümüze taşıdığımız birikim ve deneyimlerimizin bir ürünüdür. Gündelik yaşamımızdaki tüm duygu ve düşüncelerimiz, geleceğe yönelik hedef ve beklentilerimiz kendisinden kaçamadığımız, kaçamayacağımız bir geçmiş atmosferinin yarattığı iklim koşulları altında biçimlenir. Bugünde yaşayıp, geleceğimizi oluştururken aslında çıkış noktamız ve rehberimiz tarihtir (Aslan, 2006, s. 163).

Tarih, bizden önceki insanların incelenmesidir. Nerede yaşadılar? Nasıl yaşadılar? Neler yaptılar? Nelerle karşılaştılar? Düşünceleri ve inançları nasıldı? Hangi büyük insanları yetiştirdiler? Dostları düşmanları kimlerdi? Onlardan bize ne kaldı?. Tüm bu soruların cevabının aranıp bulunabileceği tek yer geçmiştir (Gezici, 2016, s. 11). Bu anlamda insanoğlunun ilk çağlardan günümüze kadar yaşadığı dönemlerin, olayların, tarihe yön veren şahsiyetlerin bilinmesi ancak geçmişi bilmekle dolasıyla tarihi bilmekle mümkündür (Hali, 2014, s. 160).

"Tarih; insanlığın ölümsüz romanıdır." (Şimşirgil, 2016, s. 11). Tarihin oluşumunu sağlayan (Uzun, 2006, s. 4) tarihi yapan ve devam ettiren insandır (Tozlu, Akbulut & Kaya, 2004, s. 416).

Ancak her insan ve insanın her türlü faaliyetinin tarihin konusu olması beklenemez (Yazıcı, 2011, s. 9). Dolayısıyla tarihin asıl baş aktörleri tarihe yön veren büyük fertlerdir (Kaplan'dan aktaran Kaya, 2013, s. 49).

Tarihte çeşitli zamanlarda, çeşitli rollerin ötesinde rol oynayan ve geçmişin gidişatını etkileyen karakterleri tarihi gelişimin dışında tutmak mümkün değildir (Akagündüz, 2014, s. 113-138). Öyle ki söz konusu karakterler aradan ne kadar zaman geçerse geçsin dilden dile, kulaktan kulağa, hatta kültürden kültüre aktarılan ve evrenselleşen şahsiyetler olarak dünya tarihinde unutulmayanlar arasındaki yerlerini alırlar (Sağlık, 2003, s. 62).

Her milletin tarihinde seçkin, büyük ya da önder olarak kabul edilen kişiler vardır. Bu kişiler deha ve kabiliyeti çalışmayla birleştirerek, ortaya koydukları çeşitli eserlerle dünden bugüne ulaşmayı başarmış, hem yaşadıkları çağı ve toplumu hem de sonraki zamanları ve insanları etkileyerek evrensel bir sese dönüşmüş kimselerdir (Özçelik, 2015).

Türk milleti de tarihe damgasını vurmuş, aradan asırlar geçmesine rağmen hala hatırlanmaya değer bulunan nice şahsiyetleri dünyaya kazandırmıştır. Kimi kahramanlığı, kimi adaleti, kimi ilmi dirayeti, kimi hakka hizmeti, kimi engin tefekkür dünyası ile birer yıldız gibi parlamış olan şahsiyetleriyle Türk milleti insanlığın tekâmülü açısından rehber ve kilometre taşı misyonu üstlenmiş, insanlık tarihinde varlığını ölümünden sonra da devam ettirebilmiş, hayatları ve eserleriyle arkalarında hoş bir sada bırakabilmiş pek çok büyük insan yetiştirmiştir (Bahadıroğlu, 2013).

Millet olabilmek için kahraman ve tarih icat etmeye çalışan ve rol model ihtiyacı duyan nesillerine bu hayali kahramanlarını ya da hayali tarihlerini örnek gösteren milletlerin aksine Türk milleti her biri kültür, ilim, fikir ve siyaset hazineleri olan büyük şahsiyetleriyle (Coşan, 2011) insanlık tarihinin her açıdan şekillenmesinde büyük rol oynamıştır (Gömeç, 2007, s. 1).

Türk milletinin ve değerli Türk büyüklerinin tarihteki önemini Ekinci (2013) şöyle örneklendirmektedir:

> Telgrafı bulana memleketinde kimse yüz vermezken, kendisini ülkesine davet edip telgraf hattı kurduran ve dünyada ilk telgrafı çeken kimse olan Sultan Mecid'i; Pasteur kuduz mikrobunu bulduğunda Avrupa'da ciddiye alınmamışken bir nişan ve teşekkür mektubu göndererek buluşunu dünyada ilk defa tatbik ettiren Sultan Hamid'i; Yahudiler Avrupa'nın her köşesinden zulüm görüp kovulurken, onlara vatandaşlık vermiş olan Sultan II. Bayezid'i; tıp fakültesinde okuyan bir tek Yahudi talebe için kendi dinine uygun mutfak kurulmasını emretmiş olan Sultan Mecid'i yetiştiren bu millettir (Ekinci, 2013).

Benzer şekilde Doster (2011, s. 621) mazlum milletlerin kahramanı, evrensel bir barışsever olarak Atatürk'ün bugün bile çeşitli ulusların gençlerini, aydınlarını derinden etkilediğini, başarılı pek çok liderin Atatürk'e hayranlık duyduklarını söylerken; Güzel (2007, s. 10) asrın bütün imkânlarına rağmen Mimar Sinan gibi bir değerin bir daha yetişmediğine yetiştirilemediğine, edebiyat sahasının bütün genişliğiyle dünyayı kapladığı çağda olmamıza rağmen hala Mevlana gibi bir değerin mesnevi tarzındaki şiirleriyle kıyaslanacak güzellikte ve üslupta şiirlerin olmayışına herkesin şahit olduğunu belirtmektedir.

Aytürk (2014) ise üç kıtada milyonlarca insanı güvenlik içinde adalet ve hoşgörüyle yöneten ecdadımızın Mete Han'dan itibaren Moğolistan'dan (Asya'dan), Afrika ve Avrupa'ya kadar üç kıtaya uzanan cihanı telefonla, uyduyla yönetmediğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca Aytürk (2014) bugün Amerika'dan Çin'e uçakla gidilebilirken, ecdadımızın o yıllarda Moğolistan'dan Avrupa'ya at sırtında gittiklerine ve fethettikleri ülke halklarına güvenlik, huzur, refah ve saadet getirmenin yanı sıra çoğu günümüze kadar gelen abideler ve şaheserler yaptıklarına dikkat çekmektedir.

Nitekim ifade edilen bu gerçekler "Eğer Türkler olmasaydı, tarih öksüz kalırdı." sözünün tarihte Türkler hakkında üzerinde mutabık kalınan haklı bir durum tespiti olduğu gerçeğini güçlendirmektedir (Orbay, 2013, s. 335).

2.1.2. Türk Büyüklerinin Eğitimdeki Yeri ve Önemi

Eğitimden beklenen üç esas; dünü tanıtma, bugünü kavratma ve yarına hazırlamadır. Bu üç esasın ilki olan dünü tanıtma ise diğer ikisinin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi için gereklidir (Kavcar'dan aktaran Ceran, 2015, s. 153).

Dünyada gelişmekte olan ya da gelişmiş pek çok toplumun, üyelerinin eğitilmesine yönelik olarak sahip oldukları anlayışlarının temelini, insanını yüzlerce belki de binlerce yıllık tarihinden getirdiği değerler sistemine uygun biri olarak yetiştirmek arzusu oluşturmaktadır (Avcı, 2012, s. 4).

Demircioğlu (2016, s. 31)'na göre kendi mayasıyla zamanın ruhuna uygun bir eğitim anlayışı geliştiremeyenler başkasının zamanında yaşamaya mahkûmdurlar. Bu sebeple yapılması gereken şey kökü geçmişte olan ve zamanın ruhuna hitap eden bir eğitim anlayışı geliştirmektir.

Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan (2016, s. 144) eğitimin ait olduğu toplumun kültüründe var olan bilgi, deneyim ve değerlere göre şekillendiğini belirtmektedirler. Bu anlamda bütün ülkelerin eğitim programlarını düzenlerken kendi toplumsal değerlerini ve evrensel değerleri göz önüne alarak milli bir eğitim modeli oluşturmaya çalıştıkları söylenebilir (Koç & Tanhan, 2010, s. 622-623). Nitekim Türk eğitim sistemine bakıldığında, yeni nesilleri yetiştirme felsefesinin hem ulusallığı hem de evrenselliği içerdiği görülmektedir (Dağlı, 2007, s. 6).

Şüphesiz ki milli ve evrensel değerleri benimsemiş bir nesil yetiştirmenin yolu öncelikle Türk tarihinin, kültürünün ve medeniyetinin aydınlatılmasında önemli role sahip olan rehberleri yani tarihi şahsiyetleri (Sır, 2013, s. 43) tanımaktan geçmektedir.

Türk tarihinin değerli abide insanlarını, onların bıraktıkları eserleri çok iyi bilmek ve yaşatmak, gelecek nesillere de en güzel şekilde aktarmak milletimizin asli görevlerindendir (Mor & Bişkin, 2013, s. 2). Nitekim milletimizin değerli şahsiyetlerinin hayatlarını öğrenmek, onları örnek almak, onlar gibi olmaya çalışmak en büyük hedef olmalı ve bu toprakları emanet edenleri, ihya edenleri tanımak ve yaşatmak için çaba gösterilmelidir (Taşkesen, t.y.).

Gezici (2016, s.10)'ye göre emsalsiz bir kaynak olan Türk tarihinin gür suyundan yeni nesiller mahrum bırakılmamalı ve Türk milletinin yetiştirdiği büyükleri, ülküleri, meziyetleri, zaafları öğretilerek çocuklarımızın aşağılık duygusuna kapılmaları engellenmelidir. Geçmişte yaşananların, tarihi olaylar yığını haline gelmesinin önüne geçilmeli ve ecdadın aydınlık geçmişinin nesillerin geleceğine ışık tutmasına fırsat verilmelidir (Altınkaynak, t.y, s. 120).

Geçmişini iyi tanımayan nesillerin, varlık sebepleri olan seleflerini çok yönlü incelemeyen, araştırmayan milletlerin geleceğe yön vermeleri mümkün değildir (Arslan, 2014, s. 17). Ancak tarih içerisinde yetişen önemli değerlerini, gelecek kuşaklara eksiksiz ve etkili biçimde taşıyabilen ulusların varlıkları ve devamlılıkları güvence altındadır (S. Çifci, 2011, s. 226).

Bu noktada bugünü ve geleceği plânlayıp yönlendirmek için geçmişi göz ardı etmeden ders almaya çalışma, başarılarını ve hatalarını değerlendirerek ecdada sahip çıkıp tanıma gerekliliğinin (Ataklı, t.y.) eğitime ciddi misyonlar yüklediği düşünülmektedir.

Mazisine yabancılaşmış, ondan utanır, onu küçümser, hatta ona düşman hale gelmiş genç kuşağın dünkü büyüklerinin değerleri uğruna yaşadıklarını, bu değerleri yaşatmak için canlarını ortaya koyduklarını vicdanlarında hissetmeleri ve (Alpgüvenç, 2007; Şenocak, 2006, s. 3) her

biri tarihi şerefi olmuş kahraman atalarını, onların hayat mücadelelerini iyi öğrenmeleri (Efe, 2006, s. 11) yalnızca eğitimle mümkündür.

Koç ve Tanhan (2010, s. 633); Yunus Emre'yi, Mevlana'yı, Hacı Bayram-ı Veli'yi ve daha nice Anadolu erenini, Türk büyüklerini tanımaya, okumaya ve yeni nesillere öğretmeye çalışmak mecburiyetinin göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmektedirler. Okullarda, derslerde onları daha fazla anma ve anlama gayreti içinde olunması ve ders programları hazırlanırken değerli Türk büyüklerinin görüş ve icraatlarını temel alacak bir milli eğitim modeli tasarlanmasının önemini vurgulamaktadırlar. Koç ve Tanhan (2010) ayrıca ahlak, adap, insan ilişkileri, sosyal hayat konularında onların öğretilerinden yararlanma yollarının aranması gerekliliğine dikkat çekmektedirler.

Hatıraları yaşatılmaya lâyık ecdadın (Işık, 2008, s. 296) sadece kitaplardan okunan ve öğrenilen isimler olmaktan çıkarılması önemlidir (Kılıç Özmen, 2013, s. 189). Asırlar boyunca tüm dünyaya hak ve adalet götürmüş, en güzel insanlık ve fazilet örnekleri vermiş, gelecek nesillere iftiharla sahip çıkacakları ihtişamlı bir mazi bırakmış olan Türk büyüklerinin (Şahin, 2011, s. 8) eğitim ve öğretimdeki yerlerinin sağlamlaştırılması gerekmektedir.

Tarihte nice medeniyetler kurmuş bir milletin evlatları, mazisindeki gösterişli hüviyetine yeniden kavuşmak istiyorsa tarihine eğilmek, onu kuyumcu titizliğiyle incelemek ve geleceğini buna göre şekillendirmek mecburiyetindedir (Alpgüvenç, 2013).

Bu bağlamda cihanda uzun yıllar hükümran olmuş, insanlığa medeniyet, adalet götürmüş olan ecdadını tanımak ve şanla şerefle yaldızlanmış tarih sayfalarını karıştırmak her Türk gencinin görevidir (Güzel, 2007, s.7).

2.1.2.1. *Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatlarında Türk Büyükleri*

Eğitim ve öğretim kurumlarının faaliyetlerinin düzenlenmesi, planlanması ve yürütülmesi günümüz modern devletlerinin en temel ulusal politikalarından biridir. Kuruluşundan beri eğitim ve öğretim konusunda ulusal bir politika izleyen Türkiye Cumhuriyeti bu görevi zaman içinde örgütlenmesini güçlendirip geliştirerek, ülkenin ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ve öğretim faaliyetlerini düzenlemiş, planlamış ve yönetmiş olan Milli Eğitim Bakanlığı'na vermiştir (Dinç, 2015).

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin amaçlı ve planlı olmayı gerektirmesi, ilgili bakanlığa eğitime dair pek çok konuda yasal bir çerçevede hareket etme ve çeşitli eğitim mevzuatları geliştirme gibi misyonları yüklemiştir. Milli eğitime ilişkin geliştirilen mevzuatlar amaç bakımından incelendiğinde, öğrencileri Türk toplumunun değerleri ile evrensel değerler doğrultusunda yetiştirme amacına sıklıkla yer verildiği görülmektedir (Yazıcı & Aslan, 2011, s. 2174). Bu doğrultuda, milli eğitime dair çeşitli mevzuatların Türk milletinin milli değerlerinden biri olarak kabul edilen devlet ve millet büyüklerini de (Çağbayır, 1998, s. 15) içerecek şekilde yapılandırıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda, aşağıda Türk büyüklerine doğrudan ya da dolaylı olarak atıfta bulunulan çeşitli eğitim mevzuatları incelenmiştir.

Türkiye'de milli eğitim hizmeti yerine getirilirken dikkate alınması gereken temel mevzuatlardan ilki, milli eğitimin genel çerçevesini çizen 1973 tarihli, 1739 sayılı "*Milli Eğitim Temel Kanunu"* dur. İlgili kanun kapsamında Türk büyüklerinin doğrudan ve dolaylı olarak ele alındığını söylemek mümkündür.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun (1973) "Türk millî eğitiminin genel amaçları" bölümünde yer alan;

- Türk Milletinin bütün fertlerini; "Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan …" yurttaşlar yetiştirme esasının, Türk büyüklerini hem açık hem de örtük biçimde kapsadığı düşünülmektedir.

Nitekim Atatürk, Türk milleti için büyük önem taşıyan Türk büyüklerinden biridir. O'nun milli eğitim temel kanununun genel amaçları kısmında yer alması, bir anlamda açık biçimde bir Türk

büyüğünün ilgili mevzuata dâhil edilmesidir. Ayrıca ‘milli değerleri benimsemek, korumak ve geliştirmek’ ifadesinin, milletimizin milli değerlerinden olan tüm Türk büyüklerini benimsemek, korumak ve yaşatmak amacına hizmet eden bir ifade olduğu düşünülmektedir.

İlköğretim, lise ve dengi okulların eğitici çalışmalarını düzenlemek amacı ile hazırlanmış olan *“İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği”* eğitim mevzuatları içinde Türk büyüklerine en kapsamlı şekilde yer verilen, iki yasal belgeden biri olma özelliğini taşımaktadır. Ancak bu yönetmelik "Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği"nin 37'nci maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlükten kaldırılmış olmasına rağmen yukarıda ifade edilen öneminden ötürü ilgili yönetmeliğe ilişkin bilgi verilme gerekliliği duyulmuştur.

İlköğretim, lise ve dengi okullar eğitici çalışmalar yönetmeliğinin (1983) beşinci bölümünde, okullarda kutlanacak veya anılacak gün ve haftalar belirlenmiştir. İlgili bölüm incelendiğinde, okullarda kutlanması veya anılması istenilen gün ve haftalardan dört tanesinin [Atatürk Haftası, Hava Şehitlerini Anma Günü, Kahramanlık Günleri ve Türk Büyüklerini Anma Günleri] Türk büyüklerini hatırlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Belirtilen gün ve haftalara yönelik olarak yönetmelikte yer alan açıklamalar şöyledir:

> *Atatürk Haftası: Madde 65* - “Cumhuriyetimizin kurucusu büyük Atatürk'ü anmak, ilke ve inkılaplarını benimsemek ve benimsetmek, eserlerini yaşatmak, gelecek nesillere aktarmak için her yıl 10-16 Kasım tarihleri arasında "Atatürk Haftası" düzenlenir. Atatürk Haftası, Atatürk'e duyduğumuz derin sevgi ve bağlılığın bir kere daha belirtilmesine imkân veren bir hafta olarak düşünülmeli, … programların düşündürücü, duygulandırıcı ve heyecan verici bir nitelik taşımasına dikkat edilmelidir. a) Hafta boyunca okulların dereceleri, öğrencilerin seviyeleri ve derslerin özelliğine göre Atatürk'ü çeşitli yönlerden ele alarak asker ve komutan, devlet adamı, önder, inkılapçı insan, ülkücü kişiliği belirtilmeli, öğrencileri aydınlatmalı, Atatürk'le ilgili ödevler verilmeli. b) Atatürk için yazılmış şiirler, yazılar, Atatürk'ün sözlerinden seçilmiş parçalar derste ve toplantılarda okunmalıdır. c) Atatürk konusunda kompozisyon yarışması açılmalı; Atatürk'ün sözlerini açıklatmalı; Atatürk için yazılmış şiir ve yazılarla, Atatürk'ün resim ve fotoğraflarından alınan izlenimleri belirtici nitelikte ödevler yaptırılmalıdır. d) Okullarda Atatürk köşesi düzenlenmeli; bu köşede Atatürk'ün büstü, madalyon, gravür, resim ve fotoğrafları sergilenmeli, Atatürk'ün vecizeleri ile ilgili tablo ve levhalara yer verilmelidir. e) Okullarda Atatürk'le ilgili kitapları bir araya toplayan "Atatürk Yayınları Sergisi" açılmalı. f) Hafta içinde her dereceli okulda, öğrencilerin, öğrenci velilerinin, halkın katılması ile en az bir defa salon toplantısı yapılarak Atatürk anılmalıdır. g) Atatürk'le ilgili hatıralar derlenmeli, sınıfta ve toplantılarda anlattırılmalıdır. h) Okulların yayınladıkları gazete ve dergilerin Kasım sayıları, "Atatürk Özel Sayısı" olarak çıkarılmalıdır. ı) Çevredeki yetkili kişilerden, öğretmenlerden faydalanılarak konferanslar verilmelidir. i) Müsamere faaliyetleri de ihmal olunmamalı, Atatürk'le ilgili piyeslerin temsil edilmesine çalışılmalıdır.
>
> *Hava Şehitlerini Anma Günü: Madde 78* - Yurt savunmasında havacılarımızın oynadığı önemli rolün belirtilmesi; havacılığın yurt ve millet için taşıdığı büyük değerin kavratılması; yurt savunmasında canlarını feda etmiş olan hava şehitlerimizin minnet ve şükranla anılması için her yıl okullarımızda, 15 Mayıs tarihinde, "Hava Şehitlerini Anma Günü" düzenlenir.

Kahramanlık Günleri: Madde 80 - Bilinen tarihi, 2000 yılı aşkın olan Türk milletinin geçmişi, kahramanlık ve kahramanlarla doludur. Bu büyük kahramanlıkları ve kahramanlarımızı tanımak ve tanıtmak; vatan ve millet için gerektiğinde ne büyük fedakârlıklar gösterdiklerini anlatmak; özellikle, millî kahramanımız Atatürk'ü diğer büyük kahramanlarımızı duygu ve düşünce olarak yaşamak; onların çocukları olmaktan kıvanç duymak; kahramanlık ruh ve bilincini sürekli olarak canlı tutmak amaçları ile okullarımızda "Kahramanlık Günleri" düzenlenir.

Türk Büyüklerini Anma Günleri: Madde 81 - Millî tarihimizde yer alan Türk büyüklerinin kişiliklerini hayatlarını, hatıralarını, eserlerini ve başarılarını öğrencilerimizin zihinlerinde ve gönüllerinde canlı olarak yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla okullarımızda "Türk Büyüklerini Anma Günleri" düzenlenir. Türk Büyüklerini Anma Günleri; öğrencilerimizin fikir, ahlak ve millî duygu bakımından gelişmelerine katkıda bulunacak şekilde düzenlenir. Bunun için okullarda, öğrencilerin yaratıcı güç ve kabiliyetlerini kullanmalarına ve geliştirmelerine imkân verecek şekilde seviyelerine göre çeşitli programlar düzenlenir ve uygulanır. Anma günlerinde; anılacak kişinin eserleri veya hayat safhalarına ait öğrenciler tarafından yapılacak resimler sergilenebilir, piyes oynanabilir, şiirler okunabilir, konferans verilebilir, kompozisyon yarışmaları yapılabilir.

Yürürlükten kaldırılmış olan İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği ile birlikte Türk büyüklerine en kapsamlı şekilde yer verilen ikinci yasal belgenin; *"Kahramanlık Tabloları ve Türk Büyüklerine Ait Resimler"* (1990) konulu genelge olduğu görülmektedir. Okullara kahramanlık tabloları ve "Türk büyüklerine" ait resim asmanın yasal dayanağını bu genelge oluşturmaktadır. Kahramanlık tabloları ve Türk büyüklerine ait resimler konulu bu genelge yürürlükte bulunması ve doğrudan Türk büyüklerine yönelik olarak hazırlanmış olan bir eğitim mevzuatı niteliği taşımasından dolayı ayrıca önem arz etmektedir.

İlgili genelgenin (1990) içeriği şöyledir:

Okul müdürünün öğretmenlerle işbirliği halinde, uygun bulacağı ve öğrencilerin her zaman kolaylıkla görebileceği yerlere; Bakanlığımızca gönderilen veya tavsiye edilen, Türk kültür ve medeniyeti, önemli tarihi olaylar, kahramanlıklar, edebiyat ve sanatımızla ilgili tablolarla, *"Türk büyüklerine"* ait portreler ve güzel sözler asılacaktır.

*Atatürk'*ün "Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır" sözlerinin gereği daha anlamlı ve etkili bir şekilde sergilenmiş olacaktır. Bu suretle, çocuklarımıza, millî tarihimiz ve kültürümüz içinde milletimize ve insanlığa hizmet etmiş pek çok *Türk büyüğünün* bulunduğu, şerefli bir geçmişimiz olduğu, insanlık tarihi ve medeniyeti içinde çok önemli katkılarımız ve eserlerimiz bulunduğu gösterilerek; onlarda, millî benliğimize ve geçmişimize karşı ilgi uyandırmak ve sevgiyi geliştirmek suretiyle geleceğe daha iyi hazırlanmaları; kendilerini, ailelerini ve milletini yüceltmeleri sorumluluğu geliştirilmiş olacaktır.

Aynı zamanda, bu tarihî ve sanat değeri olan eserler, öğrencilere tarihî olayları, kültürel ve estetik değerleri çağrışım yaptıracak birer sembol niteliğini taşıyacaktır. Preveze Deniz Savaşı, Mohaç Savaşı, İstanbul'un Fethi, İstiklâl Savaşı, İstiklâl Savaşı'nda mermi taşıyan *Türk kadınını* ifade eden tablolar, sanat değeri taşımalarının yanı sıra; bütün bu tarihî olayların öğrencilerin hafızasında canlanmasını, tarihî hatıraların ve milli duyguların canlı tutulmasını sağlayacaktır.

Türk büyüklerine ait portre ve resimler, milletimize ve insanlığa hizmet etmiş; *Atillâ, Alparslan, Osman Gazi, Fatih, Kanunî* gibi tarihi büyükler*; İbn-î Sina, Farâbi, Yunus Emre, Mevlâna, Hacı Bektaşî Veli* gibi düşünürler; *Arşimet, Edison* gibi insanlığa hizmet etmiş ilim adamları ve diğer estetik değeri olan tablolar da öğrencilerimizde hem millî, hem de evrensel genel kültür birikimi sağlayacak, millî ve insanî değerleri geliştirecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatları içinde Türk büyüklerine değinilen bir diğer yasal belge, *"MEB İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği"*dir. Ders programlarının yanında öğrencide güven ve sorumluluk duygusu geliştirmeye, yeni ilgi alanları oluşturmaya ve beceriler kazandırmaya yönelik bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda öğrenci kulübü ile toplum hizmeti çalışmalarının usul ve esasları düzenlemek amacı taşıyan bu yönetmeliğin (2005) iki bölümünde Türk büyüklerine atıf yapıldığı tespit edilmiştir.

Yönetmeliğin beşinci bölümünde okullarda çıkartılabilecek yayınların niteliğine ilişkin açıklamalarda (madde 24) ve ilgili yönetmeliğin altıncı bölümünde törenlerle ilgili esasların belirlenmesi (madde 28) noktasında Türk büyüklerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

> *Madde 24* - ... Okul dergi ve gazetelerinde yer alacak yayınlarda; öğrencilerin Türk Bayrağı'na, vatanına, milletine, Atatürk İlke ve İnkılâplarına, Türkiye Cumhuriyetine, demokrasi ve insan haklarına karşı duyulan sevgi, saygı ve bağlılığını yansıtan; ülkesine, milletine ve insanlığa büyük hizmetlerde bulunmuş bilim adamı ve sanatçıların hayat ve eserlerini tanıtan çalışmalarına yer verilir. *Madde 28* - Törenlerde; "*Atatürk ve Türk büyükleri*" ile eğitim şehitleri için saygı duruşu ve İstiklâl Marşı'nın söylenmesinden sonra günün anlam ve önemine uygun şekilde hazırlanan programa göre hareket edilir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmî ve özel, okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumlarının görev ve işleyişi ile ilgili usul ve esaslarını düzenleyen; "*Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği"*nin (2014) on birinci bölümünde, Atatürk köşesi ve koridor düzenlerine ilişkin esaslar belirlenirken özelde Atatürk'e genel anlamda ise Türk büyüklerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

> *Madde 87* - Atatürk köşesi, okul binasının girişinde, uygun bir yerde temiz, düzenli, Atatürk'ün hayatını, inkılâplarını yansıtacak ve anlamlı bir kompozisyon oluşturacak şekilde düzenlenir. *Madde 88* - Okul koridorları ve uygun diğer alanlarda, *Atatürk*'ün eğitim ve diğer konularla ilgili düşüncelerini açıklayan söz, yazı ve resimler ile Talim ve Terbiye Kurulunca önerilmiş *Türk büyüklerine* ait resimler, Türk tarih ve kültürüne ait levhalar ve haritalar, eğitici ve sanat değeri olan resimler, saat, takvim ve okul gazetesi bulundurulur.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmî ve özel örgün ortaöğretim kurumlarında eğitim, öğretim, yönetim ve işleyişe ilişkin usul ve esasları düzenlemek olarak amacı ifade edilen; *"Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği"*nin (2016) dördüncü bölümünde, eğitim ortamlarına yönelik esaslar belirlenirken özelde Atatürk'e dolaylı olarak ise Türk büyüklerine değinildiği görülmektedir.

> *Madde 96* - Okullarda, okul yönetiminin bulunduğu binanın girişinde kolayca görülebilecek en uygun yerde Atatürk köşesi oluşturulur. Atatürk köşesine zeminden yüksekte, Atatürk'ün büstü veya maskı konulur. Atatürk'ün fotoğrafı, Türk Bayrağı, İstiklâl Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi uygun biçimde asılır. Atatürk köşesinde madalyon, gravür, fotoğraf, Atatürk'ün eğitimle ilgili sözleriyle kitap, tablo ve levhalara da yer verilebilir. Okulun yönetim odalarında, dersliklerinde,

diğer oda ve bölümlerinde Atatürk resmi, İstiklâl Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi tabloları … asılır. …

Okulların koridor, salon ve diğer uygun mekânlarında; Türk tarihi ve kültürüne ait tablo ve levhalara, özlü sözlere, okulun özelliğine göre eğitici ve sanat değeri olan resimlerle; dünyaca ünlü bilim, sanat, spor insanlarının söz ve resimlerine, dekoratif ve estetik tablolara, haritalara, duvar gazetesi ile öğrenci etkinliklerinin sergileneceği panolara da yer verilebilir.

Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'ne bağlı yaygın eğitim kurumlarının kuruluş, görev, yönetim, eğitim, öğretim ve işleyişi hakkındaki yöntem ve ilkelere ilişkin usul ve esasları düzenleyen; *"Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği"*nin (2010) beşinci bölümünde, bina ve tesislerin düzenine yönelik esaslar belirlenirken Türk büyüklerine ve özel olarak Atatürk'e vurgu yapıldığı görülmektedir.

Madde 13 - Koridorlarda, Bakanlıkça tavsiye edilmiş *"Türk büyüklerine*" ait resimler ile Türk tarihi ve kültürüne ait levhalar, eğitici ve sanat değeri olan resimler, duvar gazetesi ile kursiyerlerin diğer etkinliklerinin sergilenebileceği panolar bulundurulur. *Madde 14* - Kurumlarda, yönetimin bulunduğu binanın girişinde kolayca görülebilecek en uygun yerde "Atatürk köşesi" oluşturulur. *Madde 15* - Derslik, laboratuvar ve atölyelerde; yazı tahtasının üst kısmına çerçeveli "Atatürk resmi, Atatürk resminin sağına İstiklâl Marşı, soluna Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi" asılır. …

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim müzesinin kuruluş, kadro, görev ve işleyişine ilişkin esasları düzenleyen; *"Eğitim Müzesi Yönetmeliği"*nde (1983) müze müdürlüğünün görev tanımlamasını yapan 5. madde kapsamında Türk büyüklerine değinilmiştir. "*Madde 5* - … Müze müdürlüğünün görevi; Türk eğitim sisteminin ve eğitim teknolojisinin gelişmesinde ve yenileşmesinde emeği geçmiş değerli eğitimcilerini, Türk tarihinin seçkin bilim adamlarını tanıtmaktır."

Her derece ve türdeki eğitim ve öğretim kurumlarının bünyelerinde kurulacak okul müzelerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin esasları düzenleyen; *"Okul Müzeleri Yönergesi"* (1986) kapsamında da Türk büyüklerine vurgu yapılan bir madde tespit edilmiştir. "*Madde 5* - … Okula ve Türk eğitimine her bakımdan emeği geçmiş değerli eğitimcilerimizi ve okuldan yetişen "*Türk büyüklerini"* gelecek nesillere tanıtmak üzere fotoğraflarını, eserlerini, belge ve eşyalarını toplamak ve arşivlemek, amacıyla müzeler kurulur."

Ayrıca "18 Mart Şehitler Günü ve 19 Eylül Gaziler Gününde Yapılacak Törenler Hakkında Yönetmelik", "Öğretmenler Günü Kutlama Yönetmeliği", "Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği", "Ulusal ve Resmî Bayramlarda Yapılacak Törenler Yönetmeliği", "MEB Kurum Tanıtım Yönetmeliği" ve "MEB Bayrak Törenleri Yönergesi"nde Türk büyüklerinden "Atatürk"ün ön plana çıkartıldığı sonucuna ulaşılmıştır. "İstiklal Marşı'nın Kabul Edildiği Gün

ve Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü Hakkında Yönetmelik" (2008) kapsamında ise Mehmet Akif Ersoy'un Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatlarında yer alan Türk büyüklerinden biri olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Sosyal Bilgiler ve Türk Büyükleri

Bireyin yaşadığı toplumun değerlerini öğrenerek toplumsallaşması, hayatını devam ettirdiği toplumun iyi bir yurttaşı olarak ödev ve sorumluluklarını bilmesi sosyal bilgiler eğitimi aracılığıyla edindiği kazanımlar sayesinde mümkündür (Sever, Aydın & Koçoğlu, 2016). Türk eğitim sisteminin parlayan bir yıldızı olarak sosyal bilgiler öğretimi içeriğinde yer alan kavram, değer ve becerilerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesiyle, ülke ve millet adına güvence oluşturmaktadır (Dönmez & Yazıcı, 2015).

Okul programlarında ayrı bir öneme sahip olan sosyal bilgiler dersi kapsamında (Öztürk, 2012, s.2) öğrencinin yaşadığı toplumu tanıması ve toplumsal bağlarını güçlendirebilmesi için tarihini öğrenmesi ön şarttır.

Sosyal bilimler şemsiyesi altında en baskın bilim alanı olarak öne çıkan tarih, sosyal bilgiler öğretimine temel anlamını veren disiplinlerden biridir (Avcı & Öner, 2015, s.110). Sosyal bilgiler programlarında yoğun olarak yer alan tarih konularına, öğretim programı kapsamında ayrı bir önem atfedilmektedir.

İnsanlarla ilgili bir süreç niteliği taşıyan tarihin, sosyal bilgiler dersine yansımaları incelendiğinde, tarihin oluşumuna kaynaklık eden insan faktörünün yani tarihi şahsiyetlerin ön planda olduğu görülmektedir. Zira hem tarih yazımının hem de tarih öğretiminin temel unsurlarından birini tarihi şahsiyetler oluşturmaktadır (Demircioğlu, 2016, s.30). Bu bağlamda, sosyal bilgiler müfredatında Türk ve dünya tarihinde önemli kabul edilen pek çok tarihi şahsiyetin varlığı söz konusudur.

Kendi tarihlerini ve kendi atalarını iyi tanıyan nesillerin, geleceğe daha dikkatli adımlarla yürüyecekleri yönündeki görüşünde etkisiyle (Efe, 2006, s.11) Türk tarihinin önde gelen şahsiyetlerinin, geçmişten günümüze (1968, 1998 ve 2005) uzanan sosyal bilgiler öğretim programlarında sıklıkla ön planda tutuldukları görülmektedir. "Toplum ve Ülke İncelemeleri" dersinin, 1968 tarihli İlkokul Programı'nda adının "Sosyal Bilgiler" olmasından hareketle

(Akpınar & Kaymakçı, 2012, s.621; Çatak, 2015, s.81; Keskin & Çoşkun Keskin, 2013, s.74) 1968 programı temel alınarak sosyal bilgiler öğretim programları incelenmeye başlandığında, ilgili programların çeşitli boyutlarında Türk büyüklerine atfedilen önem dikkat çekmektedir.

Cumhuriyet döneminde yayınlanmış ilkokul programları arasında en önemli ve en uzun ömürlü program olan 1968 ilkokul programında (Keskin, 2012, s.448) sosyal bilgiler dersinin amaçları belirtilirken; Türk büyüklerine saygı, uygarlığın gelişiminde Türk milletinin rolü, Türk büyükleri ve tarihe katkıları gibi konulara değinildiği görülmektedir (Akpınar & Kaymakçı, 2012, s.620).

1968 ilkokul programının yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları boyutunda, doğrudan ve dolaylı olarak Türk büyükleriyle ilişkilendirilmiş maddeler şöyledir:

> Bu dersle öğrenciler; şerefli bir geçmişi olan, büyük bir milletin evlatları olduklarını anlarlar. Topluluk hâlinde yaşamanın bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar; Türk milletine … karşı sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar ve bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlarlar. Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan "*Türk büyüklerini*" tanır ve onlara karşı ilgi ve sevgi duyarlar (İlkokul Programı'ndan aktaran Keskin, 2008, s. 175).

1968 ilkokul programının yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları boyutunda Türk büyüklerine atıf yapılan bu maddeler incelendiğinde; milletine karşı bağlılık, milletinin tarihteki başarılarını öğrenme ve takdir etme ayrıca bu başarılarda büyük payı olan Türk büyüklerini tanıma, Türk büyüklerine ilgi duyma gibi amaçların ön plana çıkartıldığı anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde, 1998 yılına ait sosyal bilgiler dersi öğretim programının genel amaçları kısmında da Türk büyüklerinin öğretimine yönelik açıklamalara, Türk büyükleri ve tarihe katkılarını değerlendiren ifadelere yer verildiği görülmektedir (Akpınar & Kaymakçı, 2012, s.620; MEB, 1998, s.537).

> Bu dersle öğrenciler (MEB, 1998, s.537); Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlâtları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar (2. Genel Amaç). Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan *"Türk büyüklerini"* tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar (7. Genel Amaç). Toplumu yönlendiren "*Mustafa Kemal Atatürk"* ve diğer "*Türk büyüklerinin"* sadece millî değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimizde de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar (8. Genel Amaç). Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak *"Atatürk'ün"* direktifleri uyarınca "millî kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma" yolunda her fedakârlığı göze alabilme bilincini kazanırlar (10. Genel Amaç).

1998 öğretim programının vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları boyutunda ifade edilen ve Türk büyükleriyle doğrudan ya da dolaylı şekilde ilişkilendirilmiş bu genel amaçların, özellikle Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin evrensel yönlerini tanıma ve sevme amacına (Akpınar & Kaymakçı, 2012, s.613) hizmet etme noktasında önem taşıdıkları düşünülmektedir.

2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Türk Büyükleri

Geçen yüzyılın son yıllarından itibaren, dünyada öğretim programı geliştirme çalışmalarının hızlanması ile pek çok ülkenin köklü değişikliklere gitme ihtiyacı ülkemizde de yansımasını bulmuş ve 2005 yılında sosyal bilgiler öğretim programı yeniden düzenlenmiştir (Memişoğlu, 2012, s.68).

Her ne kadar ülkemizde 1968 yılından 2005 yılına kadar geçen süre içerisinde, öğretim programlarının genel amaçlarında, ulusal vatandaşlık yaklaşımından küresel vatandaşlık yaklaşımına doğru bir geçişin varlığından söz edilse de (Akpınar & Kaymakçı, 2012, s.623) 2005 yılı sosyal bilgiler öğretim programında Türk toplumunun değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasına büyük oranda vurgu yapıldığı görülmektedir (Katılmış, Ekşi & Öztürk, 2010, s.53).

Bu anlamda küreselleşme ile birlikte ulusların, kendi ulusal kültürlerinin zenginliğini ve insanlığın ortak mirasına katkılarını daha fazla vurgulamaya başlama çabalarının (Kayhan & Tokcan, 2013, s.688) ülkemiz sosyal bilgiler programına yansımalarını doğrudan gözlemlemek mümkündür. Dolayısıyla dünyada kabul gören görüşlerin etkisiyle, 2005 tarihli sosyal bilgiler öğretim programında da ulusal değerler bağlamında Türk büyüklerine çeşitli temalar altında yer verilmeye devam edildiği görülmektedir.

Aşağıda 2005 yılına ait sosyal bilgiler öğretim programının çeşitli boyutlarında Türk büyüklerinin ele alınış durumu başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.2.1.1. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Genel Amaçlarında ve Programın Uygulanması İle İlgili Açıklamalarda Türk Büyükleri*

Türk büyüklerinin önemini ve yerini tespit etmeye yönelik olarak, sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçları incelendiğinde iki amaç ifadesinde dolaylı şekilde Türk büyüklerine vurgu yapıldığı görülmektedir (MEB, 2005, s. 4).

> 1. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur (3. Genel Amaç). 2. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder (5. Genel Amaç).

Yukarıda verilen sosyal bilgiler öğretim programı genel amaçlarında, Atatürk ilke-inkılapları bağlamında Türk büyüklerinden Atatürk'e atıf yapıldığını, ulusal değerler ile Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel ögeler kapsamında ise genel anlamda Türk büyüklerine işaret edildiğini söylemek mümkündür.

Sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasıyla ilgili açıklamalar bölümünde de Türk büyüklerinin öneminin ön plana çıkarılmasına dönük olarak, öğretmenlere birtakım tavsiyelerde bulunulduğu görülmektedir (MEB, 2005, s. 6-7).

> … Tarih konuları öğrencilere bir problem olarak sunulmalıdır. Örneğin; "TBMM'nin Açılışı" konusunda, "Atatürk, 1920'de kurulan yeni devletin malî kaynakları problemini nasıl çözdü?" problemi ortaya atılabilir. …
>
> Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak, öğrencilerin tarihsel duyarlılığı geliştirilmelidir. Öğretmen, … 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, … Ankara'nın başkent olması gibi olayların yıl dönümlerinde Atatürk'ün kişilik özelliklerini, inkılâplarını, ilkelerini ve düşüncelerini anlatmalıdır. Öğretmen, Atatürk'ün "Türk, öğün, çalış, güven", "Ne mutlu Türküm diyene!" ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" gibi sözlerinden hareketle, Türklerin tarihte oynadıkları rolü; askerlik, idare, hukuk, bilim, fen ve sanat alanında insanlığa hizmetlerini göstermelidir. Öğrencilerin, Türk milletine … ve vatanına hizmet eden kişilere sevgi, saygı ve takdir duygularını geliştirmelidir.
>
> Öğrencilerin doğal ve tarihî çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirmeleri sağlanmalıdır. "*Tarihî bir kişilikten*" söz ediliyorsa, bu kişi de okulun bulunduğu çevrede doğmuş, bulunmuş ya da ölmüş ise bu yönden değerlendirilmelidir. Bu kişinin medrese, cami, kütüphane, imaret, han, türbe, mahalle, sokak ve ev gibi herhangi bir eserde kitabesi varsa, bu kişi ve eserleri ile ilgili öğrencilere araştırma projeleri verilebilir. Öğretmen, … öğrencilerin tarihî kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır…. Öğrencileri millî, ahlaki, insanî, manevî, kültürel değerler bakımından besleyici ... olmalıdır.

2.2.1.2. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Ünite, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri*

2.2.1.2.1. *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Ünite, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri*

İlkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretim programı; dokuz öğrenme alanını kapsayan sekiz ünite, kırk altı kazanım ve elli dört etkinlik örneğinden oluşmaktadır (MEB, 2005). Aşağıdaki Tablo 1'de Türk büyükleri ile ilgili olduğu düşünülen öğrenme alanı, ünite, kazanım ve etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Tablo. 1

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Ünite, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	İLGİLİ KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ
BİREY VE TOPLUM	**Kendimi Tanıyorum**	1.* Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder. 4. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar. 6. Sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	"*Atatürk*'ün Kimlik Belgesi" (Atatürk'ün hayatı ile ilgili metinden çıkarılan bilgilerle bir kimlik belgesi düzenlenir.) (1, 6. kazanım) "*Mevlana*'dan Hoşgörü Hikâyeleri" (Mevlana'nın hoşgörü anlayışını içeren metinler incelenir.) (4. kazanım)
KÜLTÜR VE MİRAS	**Geçmişimi Öğreniyorum**	5. Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler. 6. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder.	"Film İzliyoruz" (*Atatürk* ve Millî Mücadele temasını işleyen eğitsel film izlenir.) (5, 6. kazanım)
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	**İnsanlar ve Yönetim**	3.Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.	"*Nasrettin Hoca* ile Birlikte" (Katılımı teşvik etmek ve toplumsal bir soruna çözüm önerileri sunmak amacıyla fıkra tamamlama çalışması yapılır.) (3. kazanım)

*Kazanım numaraları programda geçtiği şekliyle verilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında toplam üç öğrenme alanı, üç ünite, altı kazanım ve dört etkinlik örneği kapsamında ön plana çıkartılan Türk büyükleri *"Atatürk", "Mevlana"* ve *"Nasreddin Hoca"* olmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde, Birey ve Toplum öğrenme alanına ait Kendimi Tanıyorum ünitesinde öncelikle Atatürk'e ait kimlik belgesinin incelenmesi ve bu kapsamda Atatürk'ün kişisel özelliklerine değinilmesi istenirken ayrıca Mevlana'nın hoşgörü anlayışını ön plana çıkartan bir etkinlik örneğinin tavsiye edildiği görülmektedir. Bunlara ek olarak Kültür ve Miras öğrenme alanının Geçmişi Öğreniyorum ünitesinde, milli mücadelede Atatürk'ün liderlik rolünün ön plana çıkartılması ve eğitsel bir film izlenilmesine yönelik etkinlik önerilirken; Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı kapsamındaki İnsanlar ve Yönetim ünitesinde ise Nasreddin Hoca fıkralarını konu edinen bir etkinlik önerisi sunulduğu görülmektedir.

2.2.1.2.2. *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri*

Ortaokul beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programı; dokuz öğrenme alanını kapsayan, sekiz ünite, kırk yedi kazanım ve elli beş etkinlik örneğinden oluşmaktadır (MEB, 2005). Aşağıdaki Tablo 2'de Türk büyükleri ile ilişkisi olduğu tespit edilen öğrenme alanı, ünite, kazanım ve etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Tablo. 2

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	İLGİLİ KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ
KÜLTÜR VE MİRAS	**Adım Adım Türkiye**	5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılâplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır. 6. Atatürk inkılâplarıyla ilkelerini ilişkilendirir.	"Grafik Yorumluyoruz" (Grafiklerle *Atatürk* dönemi gelişmeleri yorumlanır '1923-1938'.) (5, 6. kazanım) "Film İzliyoruz" (*Atatürk* ve Cumhuriyet konulu filmler izlenir.) (5, 6. kazanım)
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	**Gerçekleşen Düşler**	4. Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.	"*Atatürk* ve Bilim" (*Atatürk'ün* bilim ve teknoloji konusundaki sözleri ve bilimsel çalışmaları araştırılır.) (4. kazanım)
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	**Bir Ülke Bir Bayrak**	5. Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.	"*Mehmet Akif Ersoy* Evi Gezisi" (İstiklâl Marşımızın yazarı *Mehmet Akif Ersoy'un* evine gezi yapılır.) (5. kazanım)
KÜRESEL BAĞLANTILAR	**Hepimizin Dünyası**	4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras ögelerine örnekler verir. 5. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.	"*Mimar Sinan'ın* Eserlerini Tanıyoruz" (Ortak miras eserlerimizden tarihi eserleri tanıtmak amacıyla bir gezi düzenlenir.) (4, 5. kazanım)

Tablo 2'de görüldüğü gibi, ortaokul beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında toplam dört öğrenme alanı, dört ünite, altı kazanım ve beş etkinlik örneğinde ön plana çıkartılan Türk büyükleri "*Atatürk", "Mehmet Akif Ersoy*" ve *"Mimar Sinan*" olmuştur. Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programı diğer sınıf düzeylerindeki sosyal bilgiler öğretim programları ile kıyaslandığında, dört öğrenme alanı ve dört ünite ile Türk büyüklerine en fazla yer ayrılan program olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2'deki bilgilere bakıldığında, Kültür ve Miras öğrenme alanının Adım Adım Türkiye ünitesi ile Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanının Gerçekleşen Düşler ünitesi kapsamında Atatürk'ü ön plana çıkartan toplam üç etkinlik önerisinde bulunulduğu görülmektedir.

Ayrıca Güç Yönetim ve Toplum öğrenme alanının Bir Ülke Bir Bayrak ünitesinde İstiklal Marşı'nın öneminden hareketle Mehmet Akif Ersoy'un evine gezi düzenlenmesine ilişkin bir etkinlik örneği tavsiye edildiği gözlenmektedir.

Bunlara ek olarak Küresel Bağlantılar öğrenme alanının Hepimizin Dünyası ünitesi kapsamında ise ortak miras eserlerine vurgu yapılırken Mimar Sinan'ın eserlerinin tanıtılmasına verilen önem dikkat çekmektedir.

2.2.1.2.3. *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri*

Ortaokul altıncı sınıf sosyal bilgiler öğretim programı; sekiz öğrenme alanını kapsayan yedi ünite, kırk üç kazanım ve elli altı etkinlik örneğinden oluşmaktadır (MEB, 2005). Aşağıdaki Tablo 3'te Türk büyüklerine atıf yapılan öğrenme alanı, ünite, kazanım ve etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Tablo. 3

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	İLGİLİ KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ
KÜLTÜR VE MİRAS	**İpek Yolunda Türkler**	1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 7. Dönemin devlet adamları ve *"Türk büyüklerinin"* hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	"*Bilge Kağan'dan* Mesaj" (Yazıtlardan oluşturulan bir metinden yararlanılarak Kök Türklerin siyasi ve sosyal yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunulur.) (1. kazanım) "*Kaşgarlı Mahmut* İle Karahanlı'ya Yolculuk" (Kaşgarlı Mahmut'un hayatından ve eserinden yararlanılarak Karahanlı dönemi incelenir.) (7. kazanım) "Gazneli Sultanı" (*Sultan Mahmut'un* hayatı ile ilgili metinler incelenerek dönemin özelliklerine ilişkin çıkarımlar yapılır.) (7. kazanım) "Büyük Selçuklu Veziri *Nizamülmülk"* (Nizamülmülk'ün hayatından ve eserinden yararlanılarak Büyük Selçukluların siyasî ve sosyal yapısı incelenir.) (7. kazanım)
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	**Elektronik Yüzyıl**	5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.	"İstikbal Göklerdedir" (Havacılık çalışmalarından yola çıkarak *Atatürk'ün*; bilim ve teknoloji ile ilgili görüş ve çalışmaları ele alınır.) (5. kazanım)

Tablo 3 incelendiğinde, ortaokul altıncı sınıf sosyal bilgiler öğretim programında toplam iki öğrenme alanı, iki ünite, üç kazanım ve beş etkinlik örneğinde ön plana çıkartılan Türk büyüklerinin *"Bilge Kağan", "Kaşgarlı Mahmut", "Gazneli Mahmut", "Nizamülmülk"* ve *"Atatürk"* olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere, Kültür ve Miras öğrenme alanı İpek Yolunda Türkler ünitesinin 1. kazanımı için Orhun Yazıtlarının öneminden hareketle Bilge Kağan'ı ön plana çıkartan bir

etkinlik örneği sunulurken; 7. kazanım için Kaşgarlı Mahmut, Gazneli Mahmut ve Nizamülmülk'ün ön plana çıkartıldığı etkinlik örnekleri verilmiştir.

Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanının Elektronik Yüzyıl ünitesi kapsamında ise Atatürk'ün bilim ve teknoloji ile ilgili görüş ve çalışmalarını ele alan bir etkinlik örneği paylaşılmıştır.

Kültür ve Miras öğrenme alanının İpek Yolunda Türkler ünitesi, bütün sosyal bilgiler öğretim programları içinde ayrı bir önem taşımaktadır. Zira ilgili ünite, Türk büyükleri ifadesine doğrudan yer verilen kazanıma sahip tek ünite olma özelliğini taşımaktadır.

İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer alan söz konusu kazanım; "Dönemin devlet adamları ve *Türk büyüklerinin* hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur." şeklindedir. Bu kazanımla ilgili açıklamalar bölümünde; "Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip, Nizamülmülk, Gazneli Mahmut, Tuğrul Bey, Alparslan ve Melikşah'ın hayatından yararlanılarak Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklular işlenecektir." denilmektedir. Bu doğrultuda, ilgili kazanım ve uyarı ifadesinden de anlaşılacağı üzere kazanım ders konusuna dönüştürülürken mutlak surette Türk büyüklerinden yararlanılması beklenmektedir.

2.2.1.2.4. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri*

Ortaokul yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programı; sekiz öğrenme alanını kapsayan yedi ünite, otuz dokuz kazanım ve altmış bir etkinlik örneğinden oluşmaktadır (MEB, 2005). Aşağıdaki Tablo 4'te Türk büyüklerine vurgu yapılan öğrenme alanı, ünite, kazanım ve etkinlik örnekleri paylaşılmıştır.

Tablo. 4

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı, Kazanım ve Etkinlik Örneklerinde Türk Büyükleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	İLGİLİ KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ
KÜLTÜR VE MİRAS	**Türk Tarihinde Yolculuk**	1. Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir. 3. Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir. 5. Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir. 6. Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.	"Medresenin Sırrı" (Cacabey Medresesi ve *Gevher Nesibe Hatun* Şifahanesi örnekleri ile tarihi yapılara düzenlenen gezilerde, bu yapıların nasıl inceleneceği üzerinde durulur.) (1,5,6. kazanımlar) "İstanbul'un Fethi" (İstanbul'un fethini gösteren bir maket yapılarak İstanbul'un fethinde *Fatih Sultan Mehmet'in* rolü değerlendirilir.) (3. kazanım)
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	**Zaman İçinde Bilim**	3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir. 4. 15-19.yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini fark eder. 5. Tarihsel süreçte düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.	"Bayrak Yarışı" (*Batlamyus'tan Nasreddin Tusi, Ali Kuşçu*, Galile, *Takiyyüddin,* Kepler ve Kopernik'e uzanan bir süreçte astronomi örneğinden hareketle bilim mirasının oluşumu ele alınır.) (3,4, 5. kazanım)
KÜRESEL BAĞLANTILAR	**Ülkeler Arası Köprüler**	1. 20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.	"Çanakkale Geçilmez" (I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesinin önemi ve *Mustafa Kemal'in* başarıları incelenir.) (1.kazanım)

Tablo 4'te görüldüğü gibi, ortaokul yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında toplam üç öğrenme alanı, üç ünite, sekiz kazanım ve dört etkinlik örneği kapsamında ön plana çıkartılan

Türk büyükleri *"Caca Bey", "Gevher Nesibe Hatun", "Fatih Sultan Mehmet", "Nasreddin Tusi", Ali Kuşçu", "Takiyyüddin"* ve *"Atatürk"*tür.

Tablo 4'te de vurgulandığı üzere, Kültür ve Miras öğrenme alanının Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Kırşehir valisi olan Caca Bey'in Gökbilim medresesini ve Selçuklu hükümdarlarından II. Kılıçarslan'ın kızı olan Gevher Nesibe Hatun tarafından yaptırılan şifahaneyi konu alan bir etkinlik örneği verilmiştir. Ayrıca aynı ünite de İstanbul'un fethi kapsamında Fatih Sultan Mehmet konulu bir etkinlik örneği paylaşılmıştır

Bunlara ek olarak; Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanının Zaman İçinde Bilim ünitesinde Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerden Nasreddin Tusi, Ali Kuşçu ve Takiyyüddin'i ele alan bir etkinlik önerisi verilerek bilim mirasının oluşum sürecinin ele alınması istenmiştir. Küresel Bağlantılar öğrenme alanının Ülkeler Arası Köprüler ünitesi kapsamında ise Atatürk'ün başarılarının incelenmesini amaçlayan Çanakkale Geçilmez konulu bir etkinlik örneğine yer verildiği görülmektedir.

2.2.1.3. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Değerlerinde Türk Büyükleri*

Eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olan değerlerin (Seshadri, 2005, s.10) kök salması ve büyümesi için hem zamana hem de eğitim ve rehberliğe ihtiyaç vardır (Suvirananda, 2005, s.113). Bu bağlamda, değerlerden arındırılmış ve değerleri barındırmayan bir eğitim anlayışından söz edilemez (Hızlı, 2009, s.50).

"Bir milletin millet olarak devamını sağlamak, nesillere şahsiyetlerini kazandırmak, onlara geçmişten miras olarak devraldıkları değerleri, fikirleri ve ulvî idealleri vermek, onları özgüven sahibi yaparak millet olarak yarınlara uzanmak ancak ve ancak eğitim yoluyla mümkündür." (Kara, 2013, s.26). Öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlâkî kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır (Balcı, 2009, s.115). Bu noktada, değer gelişiminin çok önemli bir kaynağını oluşturan okullarda (Nath, 2005, s.91) ayrı bir program ve ders yerine (Akkuş, Küçük & Örten, 2013, s.75) birçok ders ve ara disiplin kapsamında öğrencilere değerlerin aktarılmasının amaçlandığı görülmektedir (Eraslan & Erdoğan, 2015, s.124).

Çoşkun Keskin (2012, s.1492)'e göre özellikle sosyal bilgiler dersi değer aktarımını sağlayacak derslerin başında gelmektedir. Sorumlu ve etkili vatandaşlar yetiştirme amacında olan sosyal bilgiler dersinin değerler eğitimine katkısı çok büyüktür (Kurtdede Fidan, 2013, s.364). Bu doğrultuda, çocukları toplumsal yaşama hazırlamayı amaçlayan bu dersin öğretim programında birtakım değerlerin bireylere kazandırılmasının hedeflendiği gözlenmektedir (Gömleksiz & Cüro, 2011, s.95).

4 - 7. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında; "Adil olma, aile birliğine önem verme, akademik dürüstlük, bağımsızlık, barış, bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, duygu ve düşüncelere saygı, dürüstlük, estetik, farklılıklara saygı, hak ve özgürlüklere saygı, hoşgörü, kültürel mirasa duyarlılık, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk, tarihsel mirasa duyarlılık, temizlik, Türk büyüklerine saygı, vatanseverlik ve yardımseverlik" olmak üzere 26 değerin öğrencilere doğrudan kazandırılması, aktarılması amaçlanmaktadır (MEB, 2005).

Şüphesiz bu aktarımın sağlanması geçmişte yaşamış önemli şahsiyetlerden, tarihsel kahramanlardan yararlanmayı gerekli kılmaktadır (E. Demircioğlu & Demircioğlu, 2014, s.339; Demircioğlu & Tokdemir, 2008, s.79).

Tarihi kahramanlar, önemli değerleri üzerlerinde taşıyan aynı zamanda insanlar için vazgeçilmez olan değerleri yapan ve yayan kimselerdir (Er & Bayındır, 2015, s.375; Sağlık, 2003, s.53). Toplumsal varoluşun olmazsa olmazı durumundaki değerlerin kazandırılması için böyle önemli ve etkili bir eğitimsel kaynak durumundaki kahramanların kullanılması önemlidir. Çünkü tarihte önemli işler yapmış kişilerin anlatılarak öğrencilerin onları örnek almalarının sağlanması, gelecek kuşakların istenilen vasıflarda yetiştirilebilmesi noktasında göz ardı edilemeyecek kadar mühim bir noktadır (Dönmez, 2006, s.321; Er & Bayındır, 2015, s.375-376).

Değer eğitimi alanındaki boşlukları doldurabilecek kadar önemli değer örneklerine sahip olan Türk milleti, tarihinde eşsiz kahramanlar yetiştirmiştir (Mor & Bişkin, 2013, s.2). Öyle ki yüzyıllar öncesine dayanan Türk tarihinin sadece Osmanlıdan bugüne uzanan bölümüne dahi bakıldığında, dünyanın hiçbir medeniyetinde yaşanmamış pek çok olay ve kahramanla karşılaşılması mümkündür (Alpgüvenç, 2013).

Türk büyükleri olarak tarihe geçen bu kahramanların sadece askeri, siyasi, bilimsel vb. alanlardaki başarılarından dolayı değil yaşamış ve yaşatmış oldukları birtakım değerlerle de benzersiz şahsiyetler oldukları görülmektedir.

Türk tarihinin sayfaları aralandığında; 'milli marş para ile yazılmaz' diyerek, her kuruşunu hak ettiği para ödülünü bağışlama büyüklüğü gösteren Mehmet Akif Ersoy (Gürkan, 2011, s.138; Serin, 2013); 275 kg'lık top mermisini kaldırarak maddi ve manevi anlamda olağanüstü bir gücün sembolü haline gelen vatansever Seyit Onbaşı (Kılıç, 2014, s.10; Ünsal, 2013c, s.5); Türk kadınına özgü vefakârlığın, fedakârlığın, yiğitliğin, kahramanlığın ve vatanseverliğin simgesi Nene Hatun (Ünsal, 2013a, s.7); aşkını taşlara işleyen ve inancının temel esaslarını ölümsüz eserlerine nakşetmeyi başaran Mimar Sinan (Gündoğdu, 2014); hoşgörüyü dünyaya tanıtan Mevlana (Aköz, 2014, s.34) Türk tarihinin eşsiz değerleri olarak yükselmektedirler.

Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kudretini, medeniyetini, kanun ve mimarlık anıtlarının en güzel varlığını borçlu olduğu Muhteşem Süleyman (Lamartine & Purgstall, 2011, s.2); Malazgirt'te uğradığı yenilgi sonunda esir değil misafir muamelesi gören Bizans imparatorunun, "Keşke onunla kardeş olsaydım." diye hayıflandığı Alparslan (Dursun, 2011); çalışkan, sürekli araştıran, sorgulayan, bütün ömrünü başkalarına ve topluma faydalı olmak için harcayan Yusuf Has Hacip (MEB, 2012, s.36); hikmetli sözleriyle yüzyılları aşan, hayat görüşüyle her zamana hitap eden Yunus Emre (Altas, 2013, s.2); kağnısındaki cephaneler ıslanmasın diye sırtındaki çocuğu yerine cephanelerin üzerini örten Şerife Bacı (Çavdar, 2015, s.65) ve nice Türk büyükleri tarih sayfalarında birer değer abideleri olarak belirmektedirler.

Tartışmasız ki Türk tarihi, yukarıda ifade edilen değer örneklerine sahip Türk büyükleri ile sınırlandırılamayacak kadar zengin ve sosyal bilgiler öğretiminde önemi vurgulanan hemen hemen her değer için birden fazla Türk büyüğünün yeni nesillere rol model olarak sunulmasını mümkün kılacak kadar kapsamlıdır. Bu çerçevede, sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinden ve onların örnek yaşam öykülerinden yararlanılmasının, yeni nesillere aktarılması istenen değerlerin öğretimi noktasında büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

2.2.1.3.1. *Türk Büyüklerine Saygı Değeri*

"Ülkemizde başta Atatürk olmak üzere diğer Türk büyüklerine duyulan büyük saygı ve sevgi, gelecek nesillere kimlik ve vatandaşlık bilinci kazandırmada büyük rol oynamaktadır." (Bal & Yiğittir, 2012, s.1000). Nitekim temel amacı bilgi, beceri ve değerler ile donatılmış iyi vatandaşlar yetişmesini sağlamak olan sosyal bilgiler dersinde (NCSS, 2005) kimlik inşası ve vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi hususunda Türk büyüklerine atfedilen önemin yansımalarını, hem ders içeriğinde hem de aktarılması istenilen değerlerde görmek mümkündür.

İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının 'Kültür ve Miras' öğrenme alanının 'Geçmişimi Öğreniyorum' ünitesi kapsamında doğrudan kazandırılması istenen değerlerden biri *"Türk büyüklerine saygı"* değeridir (MEB, 2013, s.34).

Milli değerlerden biri olarak kabul edilen Türk büyüklerine saygı değerinin (Mindivanlı Akdoğan, Boztaş & Koç, 2014, s.162) önemine ilişkin olarak 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında (MEB, 2013, s.34) şu açıklamaya yer verilmiştir:

> "Türkler tarih boyunca dünyanın farklı yerlerinde birçok devletler kurmuşlardır. Bu devletlerin bazıları dünyada yüzyıllarca etkili olmuştur. *'Atilla, Ertuğrul Gazi, Fatih Sultan Mehmet, Atatürk'* gibi devlet adamları; '*Mevlana, Yunus Emre'* gibi manevi eğitimciler, eserleri hâlâ dimdik ayakta duran *'Mimar Sinan'* ilk akla gelen Türk büyüklerindendir. Türk tarihindeki büyük değerlere göstereceğimiz saygı, ancak onları örnek almakla, onların yaptıklarını daha ileriye götürmekle anlam kazanacaktır."

Türk milletinin en temel değerlerinden biri olan "atalara saygı" eğitimle ilgili amaçların önemli unsurlarından biri konumundadır (Çiçekliyurt & Demir, 2015, s.88). Bu anlamda asırlar boyunca tüm dünyaya adalet götürmüş, en güzel insanlık örneklerini vermiş ve gelecek nesillere iftiharla sahip çıkacakları ihtişamlı bir mazi bırakmış olan (Şahin, 2011, s.8) saygıların en büyüğünü hak eden ecdat için Türk büyüklerine saygı değerinin daha bir ciddiyetle ele alınması ve kazandırılması gerektiği düşünülmektedir.

2.2.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Türk Büyükleri

Ulusal tarihin yeni nesillere aktarılmasında en önemli görevlerden biri öğretmenden sonra ders kitaplarına düşmektedir (Gökşen, Er & Bozkırlı, 2010, s.59). Bir toplumun geçmişe ait öyküsünün anlatıldığı temel kaynaklardan biri olan ders kitaplarında toplumun kimlerden

oluştuğuna, nasıl bir geçmişe sahip olunduğuna, toplumun bugünkü konumuna ve gelecek vizyonuna dair bir anlatı sunulmaktadır. Başka bir deyişle, ders kitaplarında devlet ve toplum tarihsel bir bağlama oturtulup, bu tarihsellik içinde insanlarda ortak bir aidiyet duygusu yani bir biz anlayışı geliştirilmeye çalışılmaktadır (Çayır, 2014, s.1).

Ders kitaplarında yer alan her kelimenin, her cümlenin, her kavramın öğrencinin tarihsel anlayışının gelişiminde özel bir yeri bulunmaktadır (Metin, 2013, s.1748). Bu bağlamda, ders kitaplarının içeriksel ve niteliksel özelliklerine koşut olarak yurtsever, ulusal ve evrensel değerlere bağlı vb. niteliklere sahip bireyler yetiştirilmesine katkı sağlanması olanaklıdır. Ancak ilgili ders kitaplarının bu niteliklerin tam karşıtı özelliklere sahip bireyler yetiştirilmesine neden olması da mümkündür. Şüphesiz ki bu gerçeklik dahi ders kitapları ve ona bağlı olarak oluşturulan öğrenme-öğretme süreçlerinin önemli bir öğesi olan öğrenci çalışma kitaplarının üzerinde özenle durulması gereken, son derece önemli gereçler olduğuna işaret etmektedir (Aktekin & Baki Pala, 2013, s.266; Ülper, 2014; Yalınkılıç, 2014, s.6).

Amacı Türk tarihini ve kültürünü kavramış, milli bilince sahip, milli ve kültürel değerlerini koruyup geliştiren bireyler yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinin ve bu derse ait yardımcı kitapların da öğrenci açısından büyük önem arz eden gereçler olduğunu söylemek mümkündür (MEB, 2005; Mindivanli & Aktaş, 2011, s.82).

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi sayesinde ülkelerinde yaşamış olan önemli insanların hayatlarını, ülkelerinin inanç ve değerlerini öğrendikleri gerçeğinden hareketle (Akhan, 2015, s.269) ulusal tarihin önemli birer unsuru olan Türk büyüklerinin, sosyal bilgiler kitaplarında ve yardımcı kaynaklarında yer bulması beklenmektedir. Nitekim "Hangi Türk büyüğünün, tarihi ve toplumsal birikimimize ne ölçüde ve nasıl katkıda bulunduğu konuları öğretim programları ile ders kitaplarında ele alınmaktadır." (Çelik, 2009).

Bu bağlamda, bu bölümde hangi Türk büyüklerinin ne oranda sosyal bilgiler ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarında yer aldığı incelenerek çeşitli başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.2.2.1. *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Türk Büyükleri*

ÜNİTE ADI	•DERS KİTABI (DK) VE ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTABINDA (ÇK) YER ALAN TÜRK BÜYÜKLERİ
"Kendimi Tanıyorum"	•DK: Atatürk, Sabiha Gökçen, Şerife Bacı •ÇK. Atatürk
"Geçmişimi Öğreniyorum"	•DK:Atatürk, Mevlana, İsmet İnönü, Ezineli Yahya Çavuş, Şahin Bey, Sütçü İmam •ÇK: Atatürk
"Yaşadığımız Yer"	•DK: - •ÇK: Atatürk
"Üretimden Tüketime"	•DK:- •ÇK: -
"İyi ki Var"	•DK: Atatürk •ÇK: -
"Hep Birlikte"	•DK: Atatürk •ÇK: -
"İnsanlar ve Yönetim"	•DK: Atatürk •ÇK: Atatürk
"Uzaktaki Arkadaşım"	•DK: Nasreddin Hoca •ÇK: -

Şekil 1. 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan Türk büyükleri

"Kendimi Tanıyorum" ünitesi, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan ilk ünitedir. Ünite kapsamında; bireyin diğer bireylerle kendisi arasındaki benzer ve farklı yönlerini keşfetmesi, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi, başkalarının duygu ve düşüncelerine saygı göstermesi, yaşamındaki önemli olay ve tarihleri sıralayabilmesi ve sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunması konuları ele alınmıştır.

Şekil 1 de görüldüğü üzere, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının Kendimi Tanıyorum ünitesinde yer verilen Türk büyükleri; *"Atatürk, Sabiha Gökçen ve Şerife Bacı"*dır (MEB, 2014a). Ünite içeriğinde Atatürk'ün kişisel özelliklerinden bahsedilmekte ve manevi kızı Sabiha Gökçen'in Atatürk'e dair paylaştığı bir anıdan hareketle, Atatürk'ün daha yakından tanınması beklenmektedir. İlgili ünite kapsamında, Şerife Bacı ise milli mücadelenin kadın kahramanlarından biri olarak anlatılmakta ve kişisel fedakârlıklarına ilişkin örnekler sunulmaktadır. Şekil 1 de görüldüğü gibi, Kendimi Tanıyorum ünitesi kapsamında öğrenci

çalışma kitabında yer verilen tek Türk büyüğü ise *"Atatürk"*tür (MEB, 2014b). "Onun Hikâyesi" konulu etkinlikte öğrencilerden Atatürk'ün nüfus cüzdanının incelenmesi istenmiştir.

"Geçmişimi Öğreniyorum" ünitesi, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan ikinci ünitedir. Aile tarihi, tarihi ve kültürel değerler ve milli mücadele döneminde yaşanan olayların ele alındığı ünitede adı geçen Türk büyükleri *"Atatürk, Mevlana, İsmet İnönü, Ezineli Yahya Çavuş, Şahin Bey ve Sütçü İmam"*dır (MEB, 2014a).

4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı üniteleri incelendiğinde "Geçmişimi Öğreniyorum" ünitesinin Atatürk'ten en fazla bahsedilen ünite olduğu tespit edilmiştir. İlgili ünitede Atatürk'ün yaşam öyküsü, milli kültürün korunmasındaki önemi, askeri ve siyasi başarıları konu edilmiştir. Ayrıca söz konusu ünitede Mevlana'dan Türk kültürünün tanıtılmasını sağlayan bir düşünür, İsmet İnönü askeri başarıları olan bir komutan ve Ezineli Yahya Çavuş ise Çanakkale Savaşı'nda vatanını korkusuzca savunmuş önemli bir Türk askeri olarak ele alınmıştır. Şekil 1'de görüldüğü gibi, öğrenci çalışma kitabında Geçmişimi Öğreniyorum ünitesi bağlamında yer verilen tek Türk büyüğü ise *"Atatürk"*tür (MEB, 2014b). Söz konusu çalışma kitabında, "Mustafa Kemal'i Tanıyorum" ve "Millî Mücadele Yıllarında Atatürk'ün Liderliği" konulu etkinliklerde öğrencilerden Atatürk'ün kişilik ve liderlik özelliklerinin incelenmesi istenmiştir.

"Yaşadığımız Yer" ünitesi, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan üçüncü ünitedir. Yön bulma, hava durumu, çevre kirliliği, iklim gibi konulara değinilen ünitenin bulunduğu ders kitabında, herhangi bir Türk büyüğüne yer verilmediği gözlenmiştir (MEB, 2014a). Ancak Şekil 1'de görüldüğü üzere, bahsi geçen ünite kapsamında öğrenci çalışma kitabındaki 'Doğa Sevgisi' isimli etkinlikte *"Atatürk"*ün konu edinildiği tespit edilmiştir (MEB, 2014b).

"İyi ki Var" ünitesi, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan beşinci ünitedir. Bilimsel gelişmeler, teknolojik ürünler ve kullanım alanlarına ilişkin bilgiler verilen ünitede yer alan tek Türk büyüğü *"Atatürk"*tür (MEB, 2014a). İlgili üniteye yönelik olarak ders kitabında Atatürk'e dikkat çekilmesine rağmen öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde, ünite kapsamında Atatürk'e ya da herhangi bir Türk büyüğüne yönelik bir etkinlik örneğine rastlanmamıştır (MEB, 2014b).

“Hep Birlikte” ünitesi, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan altıncı ünitedir. Aile, okul, dayanışma, sivil toplum kuruluşları, iş bölümü ve sorumluluk konularına dikkat çekilen ünitede yer alan tek Türk büyüğü *“Atatürk”* olmuştur (MEB, 2014a). İlgili üniteye yönelik olarak ders kitabında Atatürk’ün aile hayatına verdiği önem ve Kurtuluş Savaş’ındaki milli birlik ve beraberlik ruhuna olan katkıları vurgulanırken; öğrenci çalışma kitabında ise Atatürk’e ya da herhangi bir Türk büyüğüne yönelik bir etkinlik örneğine rastlanmamıştır (MEB, 2014b).

“İnsanlar ve Yönetim” ünitesi, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan yedinci ünitedir. Yerel yönetim birimlerinin ve ulusal egemenlik simgelerinin tanıtıldığı ünitede Şekil 1’de görüldüğü gibi, öne çıkartılan tek Türk büyüğü *“Atatürk”*tür (MEB, 2014a).

İnsanlar ve Yönetim ünitesi bağlamında, ders kitabında Atatürk’ün Büyük Millet Meclisi’nin açılışındaki rolüne değinilirken; öğrenci çalışma kitabında *“Atatürk”*ün milli egemenliğe yönelik sözleri paylaşılarak öğrencilerin bu sözlerle ilgili düşüncelerini yazmaları istenen bir etkinlik planlandığı görülmüştür (MEB, 2014b).

“Uzaktaki Arkadaşım” ünitesi, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında son ünite olmakla birlikte; ünite kapsamında dünya üzerindeki ülkeler, başka ülkelerdeki günlük yaşam biçimleri, özel gün ve kutlamalarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde, ilgili üniteye yönelik olarak ders kitabında adı geçen tek Türk büyüğünün *“Nasreddin Hoca”* olduğu görülmektedir (MEB, 2014a). Uzaktaki Arkadaşım ünitesi kapsamında, öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde ise herhangi bir Türk büyüğünü konu edinen etkinlik örneğine yer verilmediği görülmüştür (MEB, 2014b).

2.2.2.2. *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Türk Büyükleri*

ÜNİTE ADI	•DERS KİTABI (DK) VE ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTABINDA (ÇK) YER ALAN TÜRK BÜYÜKLERİ
"Haklarımı Öğreniyorum"	•DK: - •ÇK. -
"Adım Adım Türkiye"	•DK:Atatürk, Mimar Sinan, Evliya Çelebi, Nasreddin Hoca, II. Selim •ÇK: Atatürk
"Bölgemizi Tanıyalım"	•DK: - •ÇK: Atatürk
"Ürettiklerimiz"	•DK:- •ÇK: -
"Gerçekleşen Düşler"	•DK: Atatürk, İbn-i Sina, Cahit Arf, Aydın Sayılı •ÇK: Atatürk, İbn-i Sina
"Toplum İçin Çalışanlar"	•DK: - •ÇK: -
"Bir Ülke Bir Bayrak"	•DK: Atatürk, Mehmet Akif Ersoy, İsmet İnönü •ÇK: Atatürk, Mehmet Akif Ersoy, İsmet İnönü
"Hepimizin Dünyası"	•DK: Atatürk •ÇK: Atatürk

Şekil 2. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan Türk büyükleri

"Adım Adım Türkiye" ünitesi, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan ikinci ünitedir. Ülkemizdeki doğal güzellikler, tarihi eserler, kültürel özelliklerimiz, Atatürk ilke ve inkılapları gibi konulara değinilen ünitenin bulunduğu ders kitabında yer verilen Türk büyükleri "*Atatürk, Mimar Sinan, Evliya Çelebi, Nasreddin Hoca, II. Selim"*dir (MEB, 2014c). Adım Adım Türkiye ünitesine yönelik olarak ders kitabında, Atatürk'ün ilke ve inkılaplarının önemi ifade edilirken ayrıca kendisinin ölümünün Türk milleti üzerinde yaratmış olduğu derin acıya dikkat çekilmiştir. Ayrıca ders kitabında Mimar Sinan'ın ustalık eserim dediği Selimiye Camii'ni padişah II. Selim adına yaptığı vurgulanırken, Nasreddin Hoca'nın fıkraları ile Türk kültürüne yapmış olduğu katkıları dile getirilmiştir. Öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde ise Adım Adım Türkiye ünitesi kapsamında öne çıkartılan tek Türk büyüğünün *"Atatürk"* olduğu görülmüştür (MEB, 2014d).

“Bölgemizi Tanıyalım” ünitesi, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan üçüncü ünitedir. Yeryüzü şekilleri, coğrafi özellikler, doğal afetler gibi konulara değinilen ünitenin bulunduğu ders kitabında, herhangi bir Türk büyüğüne rastlanmamıştır (MEB, 2014c). Ancak öğrenci çalışma kitabında, ‘Doğa ve İnsan’ konulu etkinlik örneğinin “*Atatürk”*ü konu edindiği tespit edilmiştir (MEB, 2014d).

“Gerçekleşen Düşler” ünitesi, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan beşinci ünite olmakla birlikte, ünite içeriğinde teknolojik gelişmelerin günlük hayata etkileri ve bilim insanlarının özellikleri vurgulanmaktadır. İlgili üniteye yönelik olarak ders kitabında yer alan Türk büyüklerinin *“Atatürk, İbn-i Sina, Cahit Arf ve Aydın Sayılı”* olduğu görülmüştür (MEB, 2014c). Ders kitabında Atatürk’ün bilim ve teknolojiye verdiği önem ifade edilirken; ayrıca İbn-i Sina, Cahit Arf ve Aydın Sayılı’nın bilim dünyasına olan değerli katkılarının ön plana çıkartıldığı tespit edilmiştir. Gerçekleşen Düşler ünitesi kapsamında, öğrenci çalışma kitabında yer verilen Türk büyüklerinin ise *“Atatürk ve İbn-i Sina”* olduğu görülmüştür (MEB, 2014d).

“Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesi, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan yedinci ünitedir. Türkiye’nin yönetim yapısı, ulusal egemenlik ve bağımsızlık sembolleri gibi konuları ele alan ünitenin bulunduğu ders kitabında öne çıkartılan Türk büyükleri “*Atatürk, Mehmet Akif Ersoy ve İsmet İnönü*” dür (MEB, 2014c). İlgili üniteye yönelik olarak ders kitabında Atatürk’ün ulusal egemenliğin sağlanmasındaki rolü ile Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı’nın yazarı oluşuna dikkat çekilirken, İsmet İnönü’nün milli mücadelenin kazanılmasındaki önemine vurgu yapıldığı görülmüştür. Ayrıca benzer şekilde, öğrenci çalışma kitabında da “*Atatürk, Mehmet Akif Ersoy ve İsmet İnönü*”yü konu alan etkinlikler olduğu tespit edilmiştir (MEB, 2014d).

“Hepimizin Dünyası” ünitesi, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının son ünitesi olmakla birlikte ünite kapsamında ülkeler arası ilişkiler, ortak miras ögeleri, turizm, ulaşım gibi konulara ilişkin bilgiler verilmiştir. İlgili ünite kapsamında ders kitabında ve öğrenci çalışma kitabında yer alan tek Türk büyüğünün, barışçı kimliğine vurgu yapılan *“Atatürk”* olduğu görülmüştür (MEB, 2014c; MEB, 2014d).

2.2.2.3. *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Türk Büyükleri*

ÜNİTE ADI	•DERS KİTABI (DK) VE ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTABINDA (ÇK) YER ALAN TÜRK BÜYÜKLERİ
"Sosyal Bilgiler Öğreniyorum"	•DK: Atatürk, Mimar Sinan, II. Selim •ÇK. Atatürk
"Yeryüzünde Yaşam"	•DK: •ÇK: Atatürk
"İpek Yolunda Türkler"	•DK: Atatürk, Ahmet Yesevi, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip, Biruni, Teoman, Mete, Bumin Kagan, Bilge Kagan, Kültigin, Tonyukuk, İstemi Kagan, İlteriş Kagan, İlbilge Hatun, Kapgan Kagan, Sultan Mahmut, Selçuk Bey, Tuğrul Bey, Çağrı Bey, Alparslan, Melikşah, Nizamülmülk, Merkez Efendi, Hafsa Sultan, Oğuz Kağan •ÇK: Bilge Kağan, İlteriş Kağan, Yusuf Has Hacip, Nizamülmülk
"Ülkemizin Kaynakları"	•DK: Atatürk •ÇK: -
"Ülkemiz ve Dünya"	•DK: Atatürk, Nasreddin Hoca •ÇK: Karamanoğlu Mehmet Bey
"Demokrasinin Serüveni"	•DK: Atatürk, Abdülmecit, Abdülhamit, Kanuni, Hürrem Sultan, Mihrişah Sultan, Gülbahar Hatun, Hafsa Sultan, Sabiha Gökçen, İlbilge Hatun, İlteriş Kagan •ÇK: Atatürk, Satı Kadın
"Elektronik Yüzyıl"	•DK: Atatürk, Jale İnan •ÇK: Atatürk

Şekil 3. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan Türk büyükleri

"Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesi, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan birinci ünitedir. Temel hak ve özgürlükler, sorumluluklar, sosyal bilgiler dersinin önemi gibi konulara değinilen ünitenin bulunduğu ders kitabında doğrudan yer verilen Türk büyükleri *"Atatürk, Mimar Sinan ve II. Selim"*dir (MEB, 2015a). Ders kitabında Sosyal Bilgiler Öğreniyorum ünitesi bağlamında Atatürk'ün sosyal bilimlere verdiği önem vurgulanırken, Mimar Sinan'ın ustalık eserim dediği Selimiye Camii'ni padişah II. Selim adına yaptığı ve bu sanat eserinin değerinin ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde ise öne çıkartılan tek Türk büyüğünün *"Atatürk"* olduğu gözlenmiştir (MEB, 2015b).

“Yeryüzünde Yaşam” ünitesi, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının ikinci ünitesi olmakla birlikte, ünite kapsamında ders kitabında harita bilgisi, iklim özellikleri, Anadolu’da kurulan ilk uygarlıklar gibi konulara ilişkin bilgiler verilirken herhangi bir Türk büyüğüne vurgu yapılmadığı tespit edilmiştir (MEB, 2015a). Bahsi geçen ünite kapsamında, öğrenci çalışma kitabında yer verilen tek Türk büyüğünün ise *“Atatürk”* olduğu sonucuna ulaşılmıştır (MEB, 2015b).

“İpek Yolunda Türkler” ünitesi, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan üçüncü ünitedir. Türklerin tarih sahnesine çıkışı, ilk Türk devletleri, İpek Yolu’nun tarihi önemi, İslamiyet’in doğuşu, ilk Türk İslam devletleri, kültürel miraslarımız ve medeniyetimize yapılan değerli katkıların vurgulandığı ünitenin 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı üniteleri arasında, Türk büyüklerine (*Atatürk, Ahmet Yesevi, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip, Biruni, Teoman, Mete, Bumin Kagan, Bilge Kagan, Kültigin, Tonyukuk, İstemi Kagan, İlteriş Kagan, İlbilge Hatun, Kapgan Kağan, Sultan Mahmut, Selçuk Bey, Tuğrul Bey, Çağrı Bey, Alparslan, Melikşah, Nizamülmülk, Merkez Efendi, Hafsa Sultan*) en fazla yer verilen ünite olduğu tespit edilmiştir (MEB, 2015a).

İpek Yolunda Türkler ünitesi kapsamında, öğrenci çalışma kitabında ise *“Bilge Kağan, İlteriş Kağan, Yusuf Has Hacip ve Nizamülmülk”*ü konu alan etkinlikler olduğu gözlenmiştir (MEB, 2015b).

“Ülkemizin Kaynakları” ünitesi, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının dördüncü ünitesi olmakla birlikte, ünite kapsamında ders kitabında ekonomik faaliyetler, coğrafi özellikler, doğal kaynakların kullanımı, meslek seçimi konularına ilişkin bilgiler verilirken öne çıkarılan tek Türk büyüğünün *“Atatürk”* olduğu sonucuna ulaşılmıştır (MEB, 2015a). Ülkemizin Kaynakları ünitesi bağlamında, ders kitabında Atatürk’ün vergi vermenin önemine yönelik bir sözüne yer verilirken, öğrenci çalışma kitabında ise mevcut üniteye yönelik herhangi bir Türk büyüğünü ön plana çıkartan etkinlik örneğine rastlanmamıştır (MEB, 2015b).

“Ülkemiz ve Dünya” ünitesi, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan beşinci ünitedir. Dünya’da nüfus ve ekonomik faaliyetler, Türkiye’nin yer altı ve yer üstü kaynaklarının ticari önemi, uluslararası kültür-sanat-spor faaliyetleri, küresel dayanışma ve yardımlaşma gibi konulara değinilen ünitenin bulunduğu ders kitabında yer verilen Türk

büyüklerinin "*Atatürk ve Nasreddin Hoca"* olduğu görülmüştür (MEB, 2015a). Ülkemiz ve Dünya ünitesi kapsamında, ders kitabında Atatürk'ün milli dış politikanın oluşumuna etkisi değerlendirilirken, Nasreddin Hoca'nın Türk dünyasının ortak kültür mirası olduğu vurgulanmıştır. Öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde ise Karaman ilinin Türk dünyası kültür başkenti ilan edilmesine yönelik bir etkinlikte *"Karamanoğlu Mehmet Bey*" in Türk diline yapmış olduğu katkıların vurgulandığı tespit edilmiştir (MEB, 2015b).

"Demokrasinin Serüveni" ünitesi, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan altıncı ünitedir. Bu ünitede devletler ve yönetim biçimleri, demokrasi, hak ve özgürlük kavramları, Türklerde demokrasinin tarihi, dünden bugüne Türk kadını konularına ilişkin bilgiler aktarılırken ders kitabında yer verilen Türk büyükleri *"Atatürk, Abdülmecit, Abdülhamit, Kanuni, Hürrem Sultan, Mihrişah Sultan, Gülbahar Hatun, Hafsa Sultan, Sabiha Gökçen, İlbilge Hatun, İlteriş Kağan"*dır (MEB, 2015a).

Öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde ise Demokrasinin Serüveni ünitesi kapsamında yer alan 'Türk Kadını Mecliste' konulu etkinlikte *"Atatürk"* ile ilk kadın köy muhtarı ve ilk kadın milletvekillerinden "*Satı Kadın (Hatı Çırpan)"*a yer verildiği tespit edilmiştir (MEB, 2015b).

"Elektronik Yüzyıl" ünitesi, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının son ünitesi olmakla birlikte ünite içeriğinde sosyal bilimler kavramı, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, doku ve organ bağışı, emeğe saygı, akılcılık ve bilim gibi konulara değinilirken ders kitabında öne çıkarılan Türk büyüklerinin *"Atatürk"* ve Türkiye arkeolojisine uluslararası ün kazandıran *"Jale İnan"*ın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (MEB, 2015a).

Elektronik Yüzyıl ünitesi bağlamında, öğrenci çalışma kitabında ise 'Atatürk ve Akılcılık' konulu etkinlikte sadece Türk büyüklerinden *"Atatürk"*ün ön plana çıkarıldığı görülmüştür (MEB, 2015b).

2.2.2.4. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Türk Büyükleri*

ÜNİTE ADI	•DERS KİTABI (DK) VE ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTABINDA (ÇK) YER ALAN TÜRK BÜYÜKLERİ
"İletişim ve İnsan İlişkileri"	•DK: Atatürk, Halide Edip Adıvar •ÇK. Atatürk
"Ülkemizde Nüfus"	•DK: II. Mahmut •ÇK: -
"Türk Tarihinde Yolculuk"	•DK: Çağrı Bey, Alparslan, Mevlana, Hacı Bektaş-i Veli, Yunus Emre, Ahi Evran, Danışment Gazi, Süleyman Şah, Selçuk Bey, I.Kılıçarslan, Alaeddin Keykubat, II. Mesut, Karamanoğlu Mehmet Bey, Ertuğrul Gazi, Osman Bey, Orhan Bey, I. Murat, II.Mehmet, II. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayreddin Paşa, II. Abdülhamit, Evliya Çelebi, İbrahim Müteferrika, III. Ahmet •ÇK: Alaeddin Keykubat, Alparslan, Süleyman Şah, I. Kılıçarslan, Ertuğrul Gazi, Osman Gazi, II. Mahmut
"Zaman İçinde Bilim"	•DK: İbn-i Sina, Harezmi, Biruni, Uluğ Bey, Ali Kuşçu, Piri Reis, Takiyüddin, Fatih Sultan Mehmet, Atatürk •ÇK: -
"Ekonomi ve Sosyal Hayat"	•DK: Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Ahi Evran, Nur Banu Sultan •ÇK: Fatih Sultan Mehmet, Sokullu, Kanuni, Ahi Evran
"Yaşayan Demokrasi"	•DK: Atatürk, Bilge Kağan, Kültiğin, Orhan Gazi, Kanuni, II. Mahmut, II.Abdülhamit •ÇK: -
"Ülkeler Arası Köprüler"	•DK: Atatürk, Mevlana, Sultan V. Mehmet Reşat, Mehmet Akif Ersoy, Farabi, İbn-i Sina, Dede Korkut, Osman Hamdi Bey •ÇK: Mevlana, Sultan V. Mehmet Reşat

Şekil 4. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında yer alan Türk büyükleri

"İletişim ve İnsan İlişkileri" ünitesi, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan birinci ünitedir. İletişimin önemi, kitle iletişim araçları, basın özgürlüğü gibi konulara değinilen ünitenin bulunduğu ders kitabında, doğrudan yer verilen Türk büyükleri *"Atatürk"* ve *"Halide Edip Adıvar"*dır (MEB, 2015c). Öğrenci çalışma kitabında ise 'Atatürk ve İletişim' konulu etkinlikte sadece Türk büyüklerinden *"Atatürk"*e vurgu yapıldığı görülmüştür (MEB, 2015d).

"Ülkemizde Nüfus" ünitesi, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan ikinci ünite olmakla birlikte ünite kapsamında Türkiye'nin nüfus özellikleri, nüfusun

dağılışını etkileyen faktörler, göç, eğitim ve çalışma hakkı, yerleşme ve seyahat özgürlüğü konularına değinilirken; ders kitabında yer verilen tek Türk büyüğünün *"II. Mahmut"* olduğu sonucuna ulaşılmıştır (MEB, 2015c). Öğrenci çalışma kitabında ise mevcut üniteye yönelik herhangi bir Türk büyüğünü ön plana çıkaran etkinlik örneğine rastlanmamıştır (MEB, 2015d).

"Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan üçüncü ünitedir. Türklerin Anadolu'yu yurt edinmesi ve bu süreçte rol oynayan önemli şahsiyetler, Anadolu'da kurulan ilk Türk devletleri, Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemleri, Osmanlı Devleti ile Avrupa devletleri arasında ilişkileri ile Osmanlı kültürünü ve ıslahat hareketlerini konu edinen ünitenin 7. sınıf sosyal bilgiler üniteleri içinde en kapsamlı ünite olduğu gözlemlenmiştir. Zira bahsi geçen ünitede; *"Çağrı Bey, Alparslan, Mevlana, Hacı Bektaş-i Veli, Yunus Emre, Ahi Evran, Danışment Gazi, Süleyman Şah, Selçuk Bey, I. Kılıçarslan, Alaeddin Keykubat, II. Mesut, Karamanoğlu Mehmet Bey, Ertuğrul Gazi ,Osman Bey, Orhan Bey, I. Murat, II. Mehmet, II. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros Hayreddin Paşa, II. Abdülhamit, Evliya Çelebi, İbrahim Müteferrika, III. Ahmet"* gibi pek çok Türk büyüğüne (*f*=27) vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır (MEB, 2015c). Türk Tarihinde Yolculuk ünitesi kapsamında, öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde ise Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin hükümdarlarını (*Alaeddin Keykubat, Alparslan, Süleyman Şah, I. Kılıçarslan, Ertuğrul Gazi, Osman Gazi, II. Mahmut*) konu edinen etkinlik örneklerinin ön plana çıkarıldığı görülmüştür (MEB, 2015d).

"Zaman İçinde Bilim" ünitesi, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan dördüncü ünite olmakla birlikte, ünite kapsamında ilk uygarlıkların geliştirdikleri bilimsel ve teknolojik yenilikler, yazının bulunuş süreci, Türk ve Müslüman bilim insanlarının çalışmalarına değinilirken ders kitabında yer verilen Türk büyüklerinin *"İbn-i Sina, Harezmi, Biruni, Uluğ Bey, Ali Kuşçu, Piri Reis, Takiyüddin, Fatih Sultan Mehmet ve Atatürk"* olduğu görülmüştür (MEB, 2015c). Ancak öğrenci çalışma kitabında mevcut üniteye yönelik olarak, herhangi bir Türk büyüğünü ön plana çıkaran etkinlik örneğine rastlanmamıştır (MEB, 2015d).

"Ekonomi ve Sosyal Hayat" ünitesi, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan beşinci ünitedir. Toprağın önemi, coğrafi keşifler, sanayi inkılabı, vakıf kültürü, meslek seçimi ve ahilik teşkilatı konularına ilişkin bilgiler aktarılırken ders kitabında yer verilen Türk büyükleri "*Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Ahi Evran*" ve öğrencilere elbise

veren bir vakfın kurucusu olarak tanıtılan II. Selim (Sarı Selim)'in eşi *"Nur Banu Sultan"*dır (MEB, 2015c). Öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde ise 'Vakıf Geleneği' isimli etkinlikte "*Fatih Sultan Mehmet"*in; 'Enderun'un Yetiştirdiği Sokullu' etkinliğinde *"Sokullu Mehmet Paşa ve Kanuni Sultan Süleyman"*ın; 'Pabucunu Dama Atma' etkinliği kapsamında da *"Ahi Evran"*ın ön plana çıkartıldığı görülmüştür (MEB, 2015d).

"Yaşayan Demokrasi*"* ünitesi, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan altıncı ünite olmakla birlikte bu ünitede geçmişten günümüze Türk devletlerinin yönetim şekli ve egemenlik anlayışları, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri, vatandaş olma sorumluluğu, kitle iletişim araçları, basın ve sivil toplum kuruluşlarının önemi konularına değinildiği gözlenmiştir. Yaşayan Demokrasi ünitesi bağlamında, ders kitabında yer verilen Türk büyüklerinin *"Atatürk, Bilge Kağan, Kültiğin, Orhan Gazi, Kanuni Sultan Süleyman, II. Mahmut ve II. Abdülhamit"* olduğu tespit edilmiştir (MEB, 2015c). Ancak öğrenci çalışma kitabında ilgili üniteye yönelik olarak herhangi bir Türk büyüğüne yer verilen etkinlik örneğine rastlanmamıştır (MEB, 2015d).

"Ülkeler Arası Köprüler" ünitesi, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabında bulunan son ünitedir. I. Dünya Savaşı, küresel sorunlar (çevre kirliliği, israf vb.), ortak mirasın önemi, ortak mirasa katkıda bulunmuş düşünürler ve bilim insanları konularına değinilen ünitenin bulunduğu ders kitabında doğrudan yer verilen Türk büyükleri *"Atatürk, Mevlana, Mehmet Akif Ersoy, Farabi, İbn-i Sina, Dede Korkut, Osman Hamdi Bey ve Sultan V. Mehmet Reşat"*tır (MEB, 2015c). Öğrenci çalışma kitabı incelendiğinde ise 'İttifaklar Oluşuyor' etkinliği kapsamında I. Dünya Savaşı öncesi Osmanlı Devleti padişahı olan "*Sultan V. Mehmet Reşat"*a; 'Mirasın ve Barışın Korunması' etkinliğinde ise *"Mevlana"*ya yer verildiği tespit edilmiştir (MEB, 2015d).

2.3. İlgili Araştırmalar

2.3.1. Tarihi Şahsiyetler İle İlgili Araştırmalar

Deniz (2011), "İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetlere yaklaşım tarzı" konulu yüksek lisans tezinde, tarihi şahsiyetlerin ders kitaplarında ne şekilde ele alındığını belirlemeye yoğunlaşmıştır. Ayrıca araştırmada, öğrencilerin tarihi şahsiyetleri fotoğrafları aracılığıyla tanıma durumlarını ölçmek ve öğretmenlerin ders kitapları içerisinde yer alan tarihi şahsiyetler ve tarih konuları hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla iki ayrı anket uygulaması yapılmıştır.

İlköğretim ikinci kademeden 40 öğrenci üzerinde yapılan anket çalışmasında, 10 tarihi şahsiyetin (Oğuz Kağan, Dede Korkut, Yunus Emre, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Mevlana, II. Mahmut, II. Abdülhamid, Atatürk) görseli/fotoğrafı öğrencilere gösterilmiş ve öğrencilerden gösterilen tarihi şahsiyetin kim olduğunu söylemeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin tamamının Atatürk dışında hiçbir tarihi şahsiyeti tam olarak bilemedikleri gözlenmiştir. Ayrıca ders kitaplarında tarihi şahsiyetlerin görsellerine yeteri kadar yer verilmediği ve öğretmenlerin de bu doğrultuda görüş taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yazıcı ve Aslan (2011), "Değerler eğitiminde kahramanlardan yararlanma: Sosyal bilgiler ders kitapları ile öğretmen adaylarının kahraman tercihlerinin karşılaştırılması üzerine bir çalışma" adlı araştırmalarında, 4., 5., 6. ve 7. sınıflar sosyal bilgiler ders kitaplarını ve öğrenci çalışma kitaplarını değer öğretimi amacıyla kahramanlardan yararlanma durumuna yönelik olarak incelemişlerdir.

Ayrıca bu araştırmada, sosyal bilgiler programında yer alan 20 değer katılımcılara verilerek bu değerler için çağrışım yapan veya rol model olarak akıllarına gelen üç kahramanı tercih sırasına göre yazmaları istenmiştir. Araştırma sonucunda, ders kitaplarında değerler eğitimi amacıyla en fazla başvurulan kahramanın Atatürk olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının kahraman tercihlerinde Atatürk'ün birinci sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki kahramanların % 97,4'ünün erkek, % 2,6'sının kadın; öğretmen adaylarının seçimlerinde belirtilen kahramanların tamamının erkek olduğu görülmüştür. Yerellik ve

evrensellik açısından ise ders kitaplarındaki kahramanların % 73,6'sının yerel, % 26,4'ünün evrensel; öğretmen adaylarının seçimlerinin % 75'inin yerel, % 25'inin ise evrensel kahraman olduğu görülmüştür. Ancak, araştırmada kahraman ismi açısından sosyal bilgiler ders kitaplarıyla öğretmen adaylarının kahramanlarının örtüşme düzeyinin düşük olduğu bulgusuna rastlanmıştır.

Tarhan ve Altun (2014), "Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel önem algıları: Kişi, olay, zaman ve mekânlar" konulu araştırmalarında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihe dair önemsedikleri konuları ve bu konuları önemseme nedenlerini ortaya koymayı hedeflemişlerdir. Nitel araştırma yöntemine göre tasarlanan araştırmada 248 öğretmen adayının görüşleri alınmıştır.

Araştırma sonucunda; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok önemsedikleri ilk üç tarihi karakterin Atatürk, Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Altun (2014), "Sınıf öğretmeni adaylarının tarih merakına yönelik bir inceleme" konulu araştırmasında, öğretmen adaylarının tarihsel "kişi, olay, zaman ve mekâna" dair merakları ve bu meraklarının gerekçelerini açığa çıkarmayı amaçlamıştır.

196 öğretmen adayının görüşlerinin alındığı bu araştırma sonucunda; öğretmen adaylarının en çok merak ettikleri ilk üç tarihi karakterin Fatih Sultan Mehmet, Atatürk ve Kanuni Sultan Süleyman olduğu tespit edilmiştir.

2.3.2. Türk Büyükleri İle İlgili Araştırmalar

Daysal Ersoy (2011), "Erken çocukluk döneminde sosyo- kültürel eğitim: Ünlü Türk büyükleri" adlı yüksek lisans tezinde, erken çocukluk döneminde hangi ünlü Türk büyüklerinin öğretilebileceğini ve bu öğretim esnasında hangi etkinliklerin hazırlanabileceğini göstermeyi amaçlamıştır. Ankara ilinde bir ilköğretim okulunun ana sınıfında öğrenim gören 17 öğrenciyle gerçekleştirilen çalışmada, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma sürecinde; 8 ana etkinliğe bağlı, 37 çalışma gerçekleştirilmiştir. Her bir etkinlik bir Türk büyüğü (Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Mevlana, Yunus Emre, Piri Reis, Mimar Sinan, Ahi Evran, Bilge Kağan ve Kültiğin) ile ilgili olarak tasarlanmıştır. Etkinliklerin sonunda yapılan genel değerlendirmede; öğrencilerin tamamı Atatürk'ü hatırlarken, 15 öğrencinin Fatih Sultan Mehmet'i, 14 öğrencinin

Mimar Sinan'ı ve Piri Reis'i, 13 öğrencinin Mevlana'yı, 11 öğrencinin Yunus Emre'yi ve Ahi Evran'ı hatırladığı görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde, ön bilgiye sahip ya da etkinliklere diğerlerinden daha fazla katılan öğrencilerin daha fazla Türk büyüğünü hatırlayabildiği tespit edilmiştir.

Gümüş (2016), "İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi" konulu doktora tezinde; Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin öğrenci tutumlarına etkisi tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada deney grubunda karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle değer eğitimi çalışmaları uygulanırken, kontrol grubunda bir etkinlik uygulaması yapılmamıştır. Araştırma sonucunda, karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimin yapıldığı deney grubunun tutum puanlarında artış olduğu görülmüştür. Ayrıca deneysel işlem sonrasındaki bulgulara göre, deney grubu öğrencilerinin Türk büyüklerini kendilerine örnek almanın faydalı olacağına inandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma hazırlanırken yurtdışındaki bilimsel araştırmaları da kapsayan bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması sırasında tarihi şahsiyetler ve kahramanlar temelli pek çok araştırma yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Brodbelt & Wall, 1985; Clarance, Benes & Steinbrink, 1998; Sanchez, 1998; White & O'Brien, 1999; Gibbon, 2002). Fakat yurtdışı kaynaklarında bu araştırma ile paralel nitelik taşıyan Türk büyüklerine yönelik hazırlanmış bilimsel çalışmalar olmadığı tespit edilmiştir. Ancak çeşitli ülkelere ait birtakım ders kitaplarında, müfredat kitaplarında ve öğretmen kılavuz kitaplarında bazı Türk büyüklerine yer verildiği gözlenmiştir. Bu bağlamda, incelenen yurtdışı literatüre yönelik tespitler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri New York Eyaleti'nin, 9. 10. 11. ve 12. sınıflara ait sosyal bilgiler çekirdek müfredat kitabında (NYC Department of Education, 2014) ön plana çıkartılan Türk büyüklerinin, "Kanuni Sultan Süleyman, Fatih Sultan Mehmet ve Atatürk" olduğu tespit edilmiştir. New York eyaleti 9. sınıf sosyal bilgiler müfredatının (NYC Department of Education, 2014, s.7-8) "Bölgelerarası Ağların Genişlemesi" ünitesinde Fatih Sultan Mehmet'e;

“Osmanlı ve Ming Hanedanları” ile “Batı Avrupa ve Rusya'nın Dönüşümü” ünitelerinde Kanuni Sultan Süleyman’a yer verilmiştir. Ayrıca New York eyaleti 10. sınıf sosyal bilgiler müfredatının ”Çözülmemiş Küresel Çatışma” ile “Sömürü ve Milliyetçilik” ünitelerinde ise Atatürk’e değinildiği gözlenmiştir (NYC Department of Education; 2014, s.13-14).

Amerika Birleşik Devletleri Tennessee Eyaleti’nin, sosyal bilgiler standartları kitabında (TN Department of Education, 2014) vurgu yapılan Türk büyüklerinin, “Kanuni Sultan Süleyman ve Fatih Sultan Mehmet” olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, 7. sınıf sosyal bilgiler öğretiminin “Dünya Tarihi ve Coğrafyası: Orta Çağdan Amerika Keşfi” başlığı altında bulunan “İslam Dünyası” konusu kapsamında öğrencilerden, Fatih Sultan Mehmet’in ve Kanuni Sultan Süleyman'ın önemini açıklamaları beklenmektedir (TN Department of Education, 2014, s.46).

Amerika Birleşik Devletleri Florida Eyaleti’nin 9-12. sınıflar sosyal bilgiler standartları kitabında (Florida Departmant of Education 2013, 2014) dünya tarihi bağlamında, “Ortaçağ uygarlıklarının (Bizans İmparatorluğu, Batı Avrupa, Japonya) önemli olaylarını, kişilerini ve katkılarını tanır.” standartı kapsamında “Kanuni Sultan Süleyman ve Fatih Sultan Mehmet”e değinildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, öğrencilerden Osmanlı Türklerinin yükselişini, İstanbul'un fethini ve Osmanlı imparatorluğunun büyümesinde söz konusu padişahların etkilerini değerlendirmeleri beklenmektedir (Florida Departmant of Education, 2013, 2014).

Amerika Birleşik Devletleri Massachusetts Eyaleti’nin tarih ve sosyal bilimler müfredat programları (Massachusetts Department of Education, 2003) kitabında; dünya tarihi konusu kapsamında Türk büyüklerinden “Atatürk”e yer verildiği görülmüştür. Massachusetts tarih ve sosyal bilimler müfredat programında, II. Dünya Savaşı öncesi Ortadoğu ve Orta Asya’da önemli gelişmeler değerlendirilirken, Atatürk döneminde laik bir Türk devletinin kurulmasına dikkat çekilmektedir (Massachusetts Department of Education, 2003, s.59).

Mcnair (t.y.)’in 10. ve 11. sınıflar için hazırlamış olduğu “Osmanlı İmparatorluğu’nun Öğretilmesi” konulu etkinlikte; “Atatürk, Osman Bey, II. Bayezid, I. Selim, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman, Hürrem Sultan, I. Murad, Mimar Sinan, Ali Kuşçu, Piri Reis, Kösem Sultan, III. Ahmet, Genç Osman” gibi Türk büyüklerine yer verdiği tespit edilmiştir.

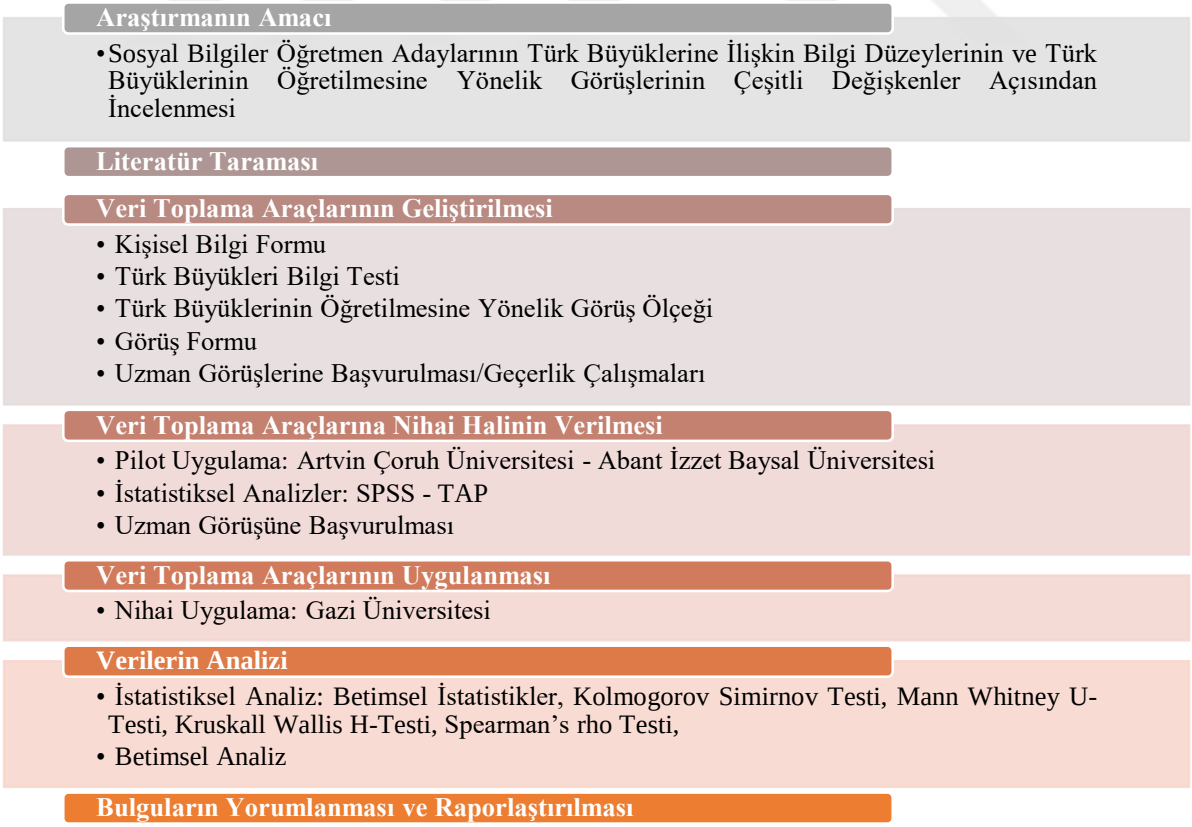
Moss (2004) tarafından hazırlanmış olan Pakistan sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitabında, Demokrasi ve İnsan Hakları konusu bağlamında “Atatürk”e vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

İlgi kılavuz kitapta Atatürk, Türk milletinin babası olarak tarif edilerek, asker kimliği ve devlet adamlığı ön plana çıkartılmış ayrıca askeri ve siyasi başarılarından örnekler verilmiştir (Moss, 2004, s.122-124).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

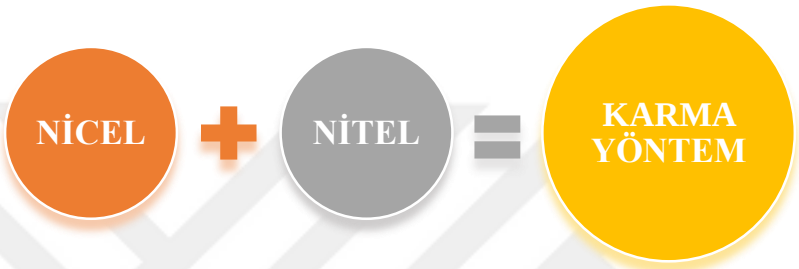
Bu bölümde; araştırmanın temel amacına uygun olarak araştırmanın yöntemi ve deseni, çalışma grubu, veri toplama araçlarının geliştirilme süreci, uygulanması ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

Şekil 5. Araştırmanın işlem basamakları

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, karmaşık araştırma soruları araştırılırken pragmatik avantajlar sağlayan (Driscoll, Appiah Yeboah, Salib & Rupert, 2007, s.26) araştırmacının tek bir metot veya yaklaşım ile sınırlandırılmadığı (Johnson & Onwuegbuzie, 2004, s.21) karma yöntem -mixed method- tercih edilmiştir.

Şekil 6. Araştırmanın yöntemi

Farklı veri türleriyle çalışma imkanı sağlayan karma yöntem araştırması (Brannen, 2005) araştırmacının nicel ve nitel araştırma tekniklerini, yöntemlerini, yaklaşımlarını, kavramlarını ya da dilini tek bir araştırmada birleştirdiği ya da karıştırdığı bir araştırma türüdür (Kroll & Neri, 2009, s.34; Johnson & Onwuegbuzie, 2004, s.17).

Karma araştırmada nicel yöntemler ile gerçeğe ilişkin olarak genelde miktar belirten sayısal veriler toplanmakta, bunlara dayalı karşılaştırmalar yapılmakta, aralarındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığı incelenmektedir. Nitel yöntemler aracılığıyla da genelde bağlamsal nitelikli veriler toplanmakta ve alternatif bakış açılarına dayalı yorumlardan yararlanılmaktadır. Böylece karma araştırma modeli ile araştırmacı araştırmasını bir diğer yöntem ile güçlendirmekte, araştırmasını daha tutarlı hale getirerek hem daha gerçekçi verilere ulaşmakta hem de araştırmasının genelliğini artırarak teori oluşturmaktadır (Kıral & Kıral, 2011, s.298; Şimşek, 2012, s.100). Günümüzde karma yöntemler araştırması sosyoloji, psikoloji, sağlık ve eğitim gibi birçok disiplinde giderek daha fazla kullanılmaktadır (Bentahar & Cameron, 2015, s.3).

Nitel ve nicel yöntemleri kapsayan (Harwell, 2011, s.148; Migiro & Magangi, 2011, s.3762) ve bu yöntemlerin unsurlarını -niteliksel ve niceliksel bakış açısı kullanımı, veri toplama, analiz, çıkarım teknikleri gibi- geniş ve derin bilgi elde etmek için birleştiren karma yöntemde

(Creswell, 2006, s.6; Johnson, Onwuegbuzie & Turner, 2007, s.123) çeşitli araştırma şekilleri/desenleri bulunmaktadır (Kroll & Neri, 2009, s.39-45). Çoklu kapalı uçlu ya da nicel tipte maddelerin yanında birkaç açık uçlu nitel tipte maddeleri içeren bir anketin uygulaması karma araştırma modelinin bir şekline örnek olarak gösterilebilir (Kıral & Kıral, 2011, s.296).

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin belirlenmesinde nicel verilere; Türk büyüklerine karşı merak/ilgi, Türk büyüklerini örnek alma, sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiği düşünülen Türk büyükleri ve Türk büyüklerine yönelik alınan lisans eğitiminin yeterliliğine ilişkin görüşleri belirleme noktasında ise nitel verilere başvurulmuştur.

Bu bağlamda, araştırmada karma yöntem türlerinden eş zamanlı olarak hem nitel hem de nicel verilerin toplandığı "Çeşitleme (Triangulation) Deseni" ya da diğer adıyla "Eş Zamanlı Desen" (Kroll & Neri, 2009, s.43; Morse & Niehaus'dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.355; Smith, 2012, s.3) kullanılmıştır.

Çeşitleme ya da Eş Zamanlı karma yöntem tasarımının amacı; hem nicel hem de nitel verileri aynı anda toplamak, verileri bir araya getirmek ve sonuçlarını bir araştırma problemini anlamak için kullanmaktır (Creswell, 2012, s.540). Bu desende nitel ve nicel veriler ayrı ayrı analiz edilerek rapor edilebileceği gibi verilerin birlikte analiz edilerek rapor edilmesi de mümkündür (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.355).

3.1.1. Araştırmanın Nicel Bölümü

Nicel araştırmada amaç eğilimleri tanımlamak veya değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamaktır (Migiro & Magangi, 2011, s. 3762). Toplanan veride ortaya çıkan nesnellik yoluyla anlam kazanan bu yaklaşımda (Williams, 2007, s.66) değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için sayısal verilere ihtiyaç duyulmaktadır (Charles & Mertler'den aktaran Migiro & Magangi, 2011). Nicel araştırmanın temel özelliklerinden biri veri toplama amaçlı olarak testler veya anketler gibi araçların kullanılmasıdır (Harwell, 2011, s.149).

Nicel araştırma; kesin ve sayısal veri sağlaması, veri toplama sürecini hızlandırması, veri analiz sürecinin nispeten kısa olması ve araştırma sonuçlarının araştırmacıdan bağımsız olmasına

olanak sağlaması gibi birtakım güçlü yönlere sahiptir (Johnson & Onwuegbuzie, 2004, s.19). Bu doğrultuda; bu araştırmada, Türk büyükleri bilgi testinin ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinin uygulanması sürecinde araştırmanın amacına uygunluğu ve alt problemleri karşılama durumuna bağlı olarak nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama yönteminin "genel tarama modeli" kullanılmıştır. Karasar (2009, s.77)'a göre tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Nesneye, olguya, olaya, bireye vb. ilişkin günümüzdeki ya da geçmişteki verilerin tamamının gözden geçirilmesi mantığına dayanan bu modelde, araştırmacının örneklem üzerinde herhangi bir müdahalesi yoktur ve var olan özellikleri, koşulları, ilişkileri, eğilimleri vb. olduğu gibi rapor etmektedir (Şimşek, 2012, s.92).

3.1.2. Araştırmanın Nitel Bölümü

"Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir." (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.45).

Nitel araştırma; sayılara kolayca indirgenemeyen verilerin toplanmasını, analiz edilmesini ve yorumlanmasını içerir (Anderson, 2010, s.141). İnsan tecrübesine dayalı olarak elde edilen veriler, niceliksel verilere göre daha güçlü ve bazen daha çekici olabilmektedir. Bu bağlamda, nitelik araştırma yöntemleri katılımcıların deneyimlerini, bakış açılarını ve düşüncelerini keşfetme ve anlama üzerine yoğunlaşır (Anderson, 2010, s.141; Hiatt'tan aktaran Harwell, 2011, s.148).

Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri doküman incelemesi yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.217). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olay veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Şimşek, 2009, s.42).

Eğitim ile ilgili bir araştırmada pek çok doküman veri kaynağı olarak kullanılabilmektedir. Eğitim alanında ders kitapları, program (müfredat) yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğrenci rehberlik kayıt ve dosyaları, öğrenci ve öğretmen

el kitapları, öğrenci ders ödevleri, ders ve ünite planları, eğitimle ilgili resmi belgeler vb. doküman analizine konu olabilirler (Şimşek, 2009, s.43).

Bu doğrultuda, bu araştırmanın nitel kısmında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerini merak/ilgi durumlarını, Türk büyüklerini örnek alma durumlarını, sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerini ve Türk büyüklerine yönelik aldıkları lisans eğitiminin yeterliliğini ilişkin görüşlerini tespit etmek amacıyla hazırlanmış olan görüş formundaki sorulara verilen cevaplar doküman analizi kapsamında değerlendirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesi aşamasında, amaçlı örneklem yöntemlerinden "kolay ulaşılabilir (convenience) durum örneklemesi" kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklem, katılımcılara daha kolay bir şekilde ulaşılabilmesine olanak sağlamasından dolayı araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.141).

Bu bağlamda, araştırmanın çalışma grubunu gönüllülük esasına göre Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı'nın 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 242 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının bağımsız değişkenlere ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları aşağıda Tablo 5, 6 ve 7'de verilmiştir.

Tablo 5

Çalışma Grubunda Yer Alan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Dağılımı

		Sınıf Düzeyi				∑
		1. Sınıf	**2. Sınıf**	**3. Sınıf**	**4. Sınıf**	
Cinsiyet	**Kadın**	30	37	38	33	138
		12,40%	15,30%	15,70%	13,60%	57,00%
	Erkek	23	34	18	29	104
		9,50%	14,00%	7,40%	12,00%	43,00%
∑		**53**	**71**	**56**	**62**	**242**
		21,90%	**29,30%**	**23,10%**	**25,60%**	**100,00%**

Tablo 5'te görüldüğü üzere; 242 kişilik çalışma grubunun % 57'si (138) kadın öğretmen adaylarından, % 43'ü (104) erkek öğretmen adaylarından oluşmaktadır.

Çalışma grubu sınıf ve cinsiyet değişkenleri açısından incelendiğinde; 1. sınıftaki öğretmen adaylarından % 12,4'ünün (30) kadın, % 9,5'inin (23) erkek; 2. sınıftaki öğretmen adaylarından % 15,3'ünün (37) kadın, % 14'ünün (34) erkek; 3. sınıftaki öğretmen adaylarından % 15,7'sinin (38) kadın, % 7,4'ünün (29) erkek ve 4. sınıftaki öğretmen adaylarından % 13,6'sının (33) kadın, % 12'sinin (23) erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 6'daki veriler çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik merak/ilgi durumları değişkenine göre dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 6

Çalışma Grubunda Yer Alan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Merak/İlgi Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

Sınıf Düzeyi			**Türk Büyüklerine Yönelik Merak/İlgi Durumu**		∑
			Evet, Merak/İlgi Duyuyorum	**Hayır, Merak/İlgi Duymuyorum**	
1. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	27	3	30
			50,9%	5,7%	56,6%
		Erkek	23	0	23
			43,4%	0,0%	43,4%
	∑		**50**	**3**	**53**
			94,3%	**5,7%**	**100,0%**
2. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	31	6	37
			43,7%	8,5%	52,1%
		Erkek	30	4	34
			42,3%	5,6%	47,9%
	∑		**61**	**10**	**71**
			85,9%	**14,1%**	**100,0%**
3. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	34	4	38
			60,7%	7,1%	67,9%
		Erkek	16	2	18
			28,6%	3,6%	32,1%
	∑		**50**	**6**	**56**
			89,3%	**10,7%**	**100,0%**
4.Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	29	4	33
			46,8%	6,5%	53,2%
		Erkek	26	3	29
			41,9%	4,8%	46,8%
	∑		**55**	**7**	**62**
			88,7%	**11,3%**	**100,0%**
∑	**Cinsiyet**	Kadın	121	17	138
			50,0%	7,0%	57,0%
		Erkek	95	9	104
			39,3%	3,7%	43,0%
	∑		**216**	**26**	**242**
			89,3%	**10,7%**	**100,0%**

Tablo 6 incelendiğinde; araştırmaya katılan 242 öğretmen adayının % 89,3'ünün (216) Türk büyüklerine merak/ilgi duydukları görülürken; öğretmen adaylarının sadece % 10,7'si (26) Türk büyüklerine yönelik herhangi bir merak/ilgi duymadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca bütün sınıf düzeylerinde araştırmaya katılan kadın öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına oranla Türk büyüklerine daha fazla merak/ilgi duydukları görülmektedir.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik merak/ilgi durumları, sınıf ve cinsiyet değişkenleri açısından incelendiğinde ise; bütün sınıf düzeylerinde (1. sınıf: % 94,3; 2. sınıf: % 85,9; 3. sınıf: % 89,3; 4. sınıf: % 88,7) Türk büyüklerine merak/ilgi duyduğunu belirten öğretmen adaylarının, Türk büyüklerine merak/ilgi duymadığını ifade eden öğretmen adaylarına kıyasla fazla oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 7'deki veriler çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, Türk büyüklerini örnek alma durumları değişkenine göre dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 7

Çalışma Grubunda Yer Alan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumu Değişkenine Göre Dağılımları

Sınıf Düzeyi			**Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumu**		∑
			Evet, Örnek Alıyorum	**Hayır, Örnek Almıyorum**	
1. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	27	3	30
			50,9%	5,7%	56,6%
		Erkek	22	1	23
			41,5%	1,9%	43,4%
	∑		**49**	**4**	**53**
			92,5%	**7,5%**	**100,0%**
2. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	31	6	37
			43,7%	8,5%	52,1%
		Erkek	31	3	34
			43,7%	4,2%	47,9%
	∑		**62**	**9**	**71**
			87,3%	**12,7%**	**100,0%**
3. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	32	6	38
			57,1%	10,7%	67,9%
		Erkek	16	2	18
			28,6%	3,6%	32,1%
	∑		**48**	**8**	**56**
			85,7%	**14,3%**	**100,0%**
4. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	31	2	33
			50,0%	3,2%	53,2%
		Erkek	25	4	29
			40,3%	6,5%	46,8%
	∑		**56**	**6**	**62**
			90,3%	**9,7%**	**100,0%**
∑	**Cinsiyet**	Kadın	121	17	138
			50,0%	7,0%	57,0%
		Erkek	94	10	104
			38,8%	4,1%	43,0%
	∑		**215**	**27**	**242**
			88,8%	**11,2%**	**100,0%**

Tablo 7'ye göre; araştırmaya katılan 242 öğretmen adayının % 88,8'inin (215) Türk büyüklerini kendilerine örnek aldıkları görülürken; öğretmen adaylarının % 11,2'sinin (27) Türk büyüklerini örnek almadıkları görülmektedir. Tablo 7'deki verilerden hareketle çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının Türk büyüklerini örnek alma durumları, sınıf ve cinsiyet değişkenleri açısından incelendiğinde ise bütün sınıf düzeylerinde (1. sınıf: % 92,5; 2. sınıf: % 87,3; 3. sınıf: % 85,7; 4. sınıf: % 90,3) Türk büyüklerini örnek aldıklarını belirten öğretmen adaylarının, Türk büyüklerini örnek almadıklarını ifade eden öğretmen adaylarına oranla fazla oldukları gözlenmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla; "Kişisel Bilgi Formu", "Türk Büyükleri Bilgi Testi", "Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği" ve "Görüş Formu"ndan faydalanılmıştır. Aşağıda araştırmada kullanılan bu ölçme araçlarının geliştirilme aşamalarına yer verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın alt problemlerine uygun olarak oluşturulmuş olan kişisel bilgi formunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi, Türk büyüklerine yönelik merak/ilgi durumu ve Türk büyüklerini örnek alma durumu değişkenlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.3.2. Türk Büyükleri Bilgi Testi

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, Türk büyüklerini tanıma ve Türk büyükleri hakkında sahip oldukları bilginin düzeyini belirlemek amacıyla hazırlanmış olan bilgi testi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan "Türk Büyükleri Bilgi Testi"nin geliştirilme süreci aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

Bilgi Testinin Kapsamının Belirlenmesi ve Konuyla İlgili Alanyazının Taranması:

Bu aşamada, bilgi testinde hangi Türk büyüklerine yönelik soru hazırlanacağına ilişkin bir araştırma yürütülmüştür. Test hazırlama sürecinde öncelikli olarak sosyal bilgiler ders kitaplarında yer aldığı tespit edilen Türk büyükleri temel alınmıştır. Ardından MEB mevzuatlarında yer alan tarihi Türk büyükleri ve sosyal bilgiler eğitiminde tarihi şahsiyetleri temel alan çalışmalar göz önünde bulundurulmuştur. Bilgi testinde bulunması gerektiği düşünülen Türk büyüklerine ilişkin sorular araştırmacı tarafından ilgili Türk büyüklerini ele alan bilimsel kitaplar, makaleler, ders kitapları vb. kaynaklar incelenerek hazırlanmıştır.

Bilgi Testinin Hazırlanması ve Uzman Görüşlerinin Alınması:

Bu aşamada araştırmacı tarafından çeşitli yazılı ve elektronik bilimsel kaynaklar taranmış ve çoktan seçmeli, beş seçenekli 29 sorudan oluşan bir bilgi testi hazırlanmıştır. Ardından hazırlanan test dört alan uzmanı, iki tarih eğitimi uzmanı tarafından incelenmiş sorular üzerinde düzeltme ve sadeleştirme işlemleri yapılmıştır.

Türk büyükleri bilgi testinde yer alan sorular "İslamiyet Öncesi Türk Tarihi ve Atatürk Dönemi" yani milattan önce [M.Ö.] 209-1938 yılları arasında yaşamış Türk büyükleri ile sınırlandırılmıştır. Veri toplama araçları geliştirilirken alan uzmanlarının görüşlerine başvurulduğunda, araştırmacıdan bu sınırlamanın gerekçelerine ilişkin bilgilendirme talep edilmiştir.

Bu doğrultuda, araştırmacı tarafından bu tarih aralığında yaşamış kişilerle ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşmanın daha kolay olduğu gerekçesi beyan edilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler ders kitaplarında söz edilen tarihi şahsiyetlerin bu dönemler arasında yaşamış kişileri kapsadığı belirtilmiştir (*Bkz. Bölüm II*).

Bunlara ek olarak araştırmacı tarafından her Türk büyüğüne ilişkin soru yöneltilmesinin test kapsamını ve katılımcı yaklaşımını olumsuz etkileyebileceği görüşü sunulmuştur. Nitekim Tekin (1994) teste eklenebilecek madde sayısında bir doyum noktası olduğunu, teste hipotetik olarak sonsuz sayıda madde eklense de belirli bir sınırdan sonra eklenen maddelerin test güvenirliğine sağlayacağı katkının sınırlı olduğunu belirtmektedir (aktaran Özbek, 2011, s.63). Ayrıca Özbek (2011, s.63) ise teste gereğinden fazla madde eklemenin testi alan bireyin

yorulmasına ve testi dikkatsiz cevaplamasına neden olacağından testin güvenirliğini de düşüreceğini ifade etmektedir.

Bu doğrultuda, uzmanlar tarafından da yukarıda sunulan gerekçelerin kabul edilebilir olduğu dönütünün alınması sonucunda veri toplama aracındaki sınırlamanın araştırmayı olumsuz etkileyecek bir etken olmadığı kanısına ulaşılmıştır. Böylece test kapsamında değişikliğe gidilmeyerek 29 soruluk bilgi testi oluşturulmuştur.

Bilgi Testinin Ön Deneme Formunun Uygulanması/Pilot Çalışmanın Yapılması:

Bu aşamada, teste son şekli verilmeden önce uygulamada karşılaşılabilecek zorlukları görmek, öğrencilerin teste yönelik tepkilerini belirlemek ve analizler yapmak amacıyla pilot çalışma yapılmıştır. Uzman görüşleri alındıktan sonra 29 sorudan oluşan testin pilot uygulaması, Artvin Çoruh Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan 135 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir.

Bilgi Testinin Madde Analizinin Yapılması ve Teste Son Şeklinin Verilmesi:

Çoktan seçmeli test tekniği ile hazırlanmış Türk büyüklerine ilişkin bilgi testindeki maddelerin analizleri Test Analysis Program [TAP] programı ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucu ulaşılan veriler, aşağıda paylaşılmıştır.

> Nicel analiz, test geliştirmenin önemli bir parçasıdır. Deneme uygulamasından hemen sonra test geliştirici her bir test maddesinin madde seçimine kaynaklık eden iki önemli standardı karşılayıp karşılamadığını kontrol etmelidir. Bunlar; 1. Her bir maddenin, testin ölçtüğü kabul edilen özelliği ne derece temsil ettiğinin (ölçtüğü) derecesini veren, madde ayırıcılık gücü indeksi, 2. Her bir maddenin zorluk derecesini ve uygun güçlük düzeyine sahip olup olmadığını gösteren, madde güçlük indeksidir (Kan, 2011, s. 249).

Bu bağlamda, testin madde analizinde Pj (madde güçlüğü) ve Rjx (madde ayırt ediciliği) hesaplanmıştır.

> Madde güçlük indeksi, testi alan grubun test maddelerini doğru ya da yanlış cevaplandırmalarıyla ilgili bir indekstir. Bu indeks, maddenin gruba göre ne kadar zor ya da kolay olduğu konusunda bilgi verir. İndeksin değeri 1.00'e yaklaştıkça maddeyi grubun çoğunun doğru cevapladığı ve kolay olduğu, 0.00'a yaklaştıkça maddeyi grubun çoğunun yanlış cevapladığı ya da cevaplayamadığı ve zor olduğu anlamına gelir. Bir başka ifade ile bir maddeyi testi alan gruptan ne kadar çok birey doğru cevaplarsa maddenin o derece kolay olduğu, ne kadar az birey cevaplarsa maddenin o derece zor olduğu anlamına gelir (Kan, 2011, s. 249).

Yapılan analiz sonuçlarına göre 29 maddenin madde güçlük indeksi ortalaması .66 olarak bulunmuştur. Madde güçlük indeksi değerinin .90'a-1.00'e yaklaştıkça maddenin/maddelerin kolaylaştığı, .10'a-0.00'a yaklaştıkça da madde/maddelerin zorlaştığı düşünüldüğünde testte

bulunan maddelerin ne zor ne kolay olan .50 değerine yakın olduğu görülmüştür. Zira testler yapılandırılırken, test içinde yer alan maddelerin madde güçlük indekslerinin ortalaması 0.50 olacak şekilde ve bütün yetenek düzeylerine hitap edecek biçimde geniş bir ranjda dağılım göstermesine özen gösterilmesi gerekmektedir (Kan, 2011, s.250).

Testin ortalama madde güçlüğünün 0.66 olduğu düşünüldüğünde, testin madde güçlük indeksi açısından uygun ve kullanılabilir bir değere sahip olduğu ileri sürülebilir olmasına rağmen "güçlük düzeyi azaldıkça ve çoğaldıkça soru sayısının azaltılması gerekliliğinden" dolayı (Kan, 2011, s.250) madde güçlüğü .10'a yakın olan bir soru zor kabul edilerek testten çıkartılmıştır.

> Madde ayırıcılık/ayırt edicilik gücü indeksi; test geliştiricilere ölçülmek istenen özelliği ölçebilen, testle ölçülmek istenen özelliğe sahip olanla olmayanı ayırabilecek düzeyde iyi ve kaliteli maddelerin seçilmesine, kötü ve amaca hizmet etmeyen maddelerin elenerek teste alınmamasına olanak sağlar." (Kan, 2011, s.251).

Bu bağlamda, testte kalan 28 maddenin madde ayırt edicilik güçleri incelenmiştir. Bir ölçme aracındaki maddenin, ayırt edicilik gücü değerinin .30'dan yukarı olması, o maddenin testte kalması için yeterli kabul edilmesinden dolayı ayırt edicilik gücü .30'dan aşağı olan 10 madde daha bilgi testinden çıkartılmıştır (Kan, 2011, s.269).

Maddeler çıkartıldıktan sonra 18 sorudan oluşan bilgi testine ilişkin analizler tekrarlanmıştır. Bu aşamadan sonra kalan maddelerin ayırt edicilik gücünün ortalama değeri .41 ve güçlük indeksi ortalaması .60 bulunmuştur.

Aşağıda Tablo 8'de nihai bilgi testinde yer alan her bir maddeye ilişkin ayırt edicilik güçleri ve madde güçlük indeksleri verilmiştir.

Tablo 8

Türk Büyükleri Bilgi Testi Maddelerinin Ayırt Edicilik ve Güçlük İndeksi Değerleri

Bilgi Testi Maddeleri	Ayırt Edicilik Gücü	Madde Güçlük İndeksi	Bilgi Testi Maddeleri	Ayırt Edicilik Gücü	Madde Güçlük İndeksi
1.	0,32	0,72	**10.**	0,53	0,35
2.	0,48	0,48	**11.**	0,35	0,67
3.	0,39	0,44	**12.**	0,38	0,71
4.	0,37	0,73	**13.**	0,31	0,76
5.	0,32	0,81	**14.**	0,36	0,61
6.	0,34	0,75	**15.**	0,53	0,67
7.	0,37	0,39	**16.**	0,54	0,60
8.	0,46	0,51	**17.**	0,46	0,56
9.	0,46	0,25	**18.**	0,46	0,81
Ortalama Ayırt Edicilik Gücü			**0,41**		
Ortalama Madde Güçlüğü			**0,60**		

Kan (2011, s.270)'a göre; madde seçimine kaynaklık eden iki önemli istatistikten (madde güçlük indeksi ve madde ayırıcılık/ayırt edicilik gücü indeksi) sonra diğer madde istatistiklerinin (madde güvenirliği, madde varyansı ve standart sapması) hesaplanması ile nihai testin elde edilmesi mümkündür.

Bu bağlamda, TAP programında yapılan analiz sonucuna göre 18 maddeden oluşan şekliyle ölçme aracının güvenirliğini gösteren KR-20 değeri/Cronbach Alfa katsayısı .66 olarak bulunmuştur. Keheo (1995) 10-15 dolayında maddeden oluşan çoktan seçmeli testler için 0.50 kadar düşük bir KR-20 güvenirlik katsayısının yeterli olacağı ve 50 maddenin üzerindeki testler için ise KR-20 değerinin en az 0.80 olması gerektiğini belirtmektedir (Turgut'tan aktaran Faiz & Dönmez, 2016, s.3632).

Literatürde güvenirlilik katsayısının 0.60 ile 0.80 arasında olduğu durumlarda ölçeğin oldukça güvenilir, 0.81 ve üzerinde ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu belirtilmektedir (Tavşancıl, 2010, s.29). Bu bağlamda nihai bilgi testinin verilen değerlere göre araştırmada kullanılabilecek seviyede, oldukça güvenirliğe sahip, orta güçlükte bir test olduğu ifade edilebilir.

Bu doğrultuda, testin son şekli 18 maddeden oluşmaktadır. Bilgi testinin değerlendirilmesinde her doğru cevaba "1" puan, yanlış ve boş cevaplar için ise "0" puan verilmiştir. Bilgi testinden alınan puanlar üç düzeye ayrılmıştır. Testte 0-6 puan aralığı düşük düzeyde başarıyı, 7-12 puan aralığı orta düzey başarıyı ve 13-18 puan aralığı ise yüksek düzey başarıyı temsil etmektedir. Bu bağlamda, testten alınabilecek en yüksek puan "18x1=18"dir.

3.3.3. Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmış olan görüş ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan "Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği"nin geliştirilme süreci ve süreçle ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Ölçülmek İstenilen Niteliğin ve Kapsamın Belirlenmesi:

Bu ölçek, öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde Türk büyüklerine yer verilmesi durumuna ve Türk büyüklerinin ders kapsamında öğretilmesinin önemine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinin kapsamı; öğrenci (algılar, düşünceler, duygular), öğretmen (algılar, düşünceler, duygular), metodoloji (yöntem, teknik vb.), materyal (ders kitabı), değer eğitimi ve başarıya katkı boyutları göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

Madde Havuzunun Oluşturulması:

Ölçekte, kapsam belirlenmesi aşamasında ifade edilen boyutların her birini kapsayan pek çok maddenin yer alması amaçlanmış ve madde havuzu bu doğrultuda oluşturulmuştur. İfadeler oluşturulurken, literatürde araştırmanın niteliğine yakın ölçme araçları başta olmak üzere pek çok görüş, tutum ve algı ölçekleri incelenmiştir. Ardından alanyazın incelemesi neticesinde, ölçekte kullanılabilecek 15'i olumsuz, 27'si olumlu olmak üzere toplam 42 öncül madde belirlenmiştir.

Uzman Görüşü Alınması ve Taslak Ölçeğin Hazırlanması:

Bu aşamada, öncelikle araştırmanın kapsamına yakın çalışmaları bulunan alan uzmanları ve alan uzmanı olup ölçek geliştirme çalışmaları bulunan öğretim üyeleri uzman olarak seçilmiştir. Üç

alan uzmanı, bir tarih eğitimi uzmanı görüşlerine başvurulacak kişiler olarak belirlenmiştir. Ancak görüşlerine başvurulmak istenen alan uzmanlarından biri, ölçme aracına ilişkin görüş bildirmeyi kabul etmiş fakat geribildirimde bulunmamıştır. Bu doğrultuda, araştırma planında/sürecinde değişiklik yapılması mümkün olmadığı için araştırmada iki alan uzmanının görüşü alınmıştır.

Uzman görüşüne başvurulması, ölçme aracının kapsam geçerliğini test etmede kullanılan mantıksal yollardan biridir (Büyüköztürk, 2014, s.180). Bu doğrultuda, bu aşamada uzmanlardan öncelikle verilen ifadeleri amaca uygunluk ve dil açısından incelemeleri istenmiştir. Teknik olarak doğru hazırlandığını düşündükleri maddeler ve amaca hizmet etmeyen maddelere ilişkin görüşlerini "değiştirilmeden kullanılsın ya da değiştirilerek kullanılsın" yazılı ilgili kutucuklara işaretleme yaparak belirtebilecekleri söylenmiştir. Ayrıca araştırma amacına uygun bulmadıkları, dil açısından hatalı olduğunu düşündükleri maddelere ilişkin önerilerini not etmeleri istenmiş ve ölçekte yer almasının uygun olacağını düşündükleri ölçek maddeleri varsa bunları eklemeleri rica edilmiştir.

Ölçme aracına ilişkin uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda benzer özellikleri ölçtüğü düşünülen, amaca hizmet etmeyen ve dil-ifade yanlışlığı bulunduğu tespit edilen maddelere ön uygulama/pilot çalışma ölçeğinde yer verilmemiştir. Ayrıca görüş bildirilen maddeler, belirtilen değişiklik talepleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.

Böylece ölçeğin amacını ve dikkat edilmesi gereken hususları içeren bir yönerge ile katılımcıların cevaplarını kodlayacakları bölüm eklenerek, ön uygulama için 29 maddeyi içeren taslak ölçeğe son şekli verilmiştir. Bireylerin ölçekteki maddelere katılma düzeylerini belirlemek üzere "Kesinlikle Katılmıyorum (1)", "Katılmıyorum (2)", "Kararsızım (3)", "Katılıyorum (4)" ve "Kesinlikle Katılıyorum (5)" şeklinde Likert tipi beşli derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. 5'li derecelendirme en çok kullanılan, optimum derecelendirme türü (Tavşancıl, 2010, s.145; Tezbaşaran, 2008, s.18) olduğu için tercih edilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının vermiş olduğu cevapların puanlanmasında, olumlu ifadeler için 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde, olumsuz ifadeler için çevirme yapılarak 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde bir puanlama biçimi göz önüne bulundurulmuştur (Tavşancıl, 2010, s.147).

Ön Uygulamanın/Pilot Çalışmanın Yapılması:

Ölçek maddelerinin ön uygulamasının yapıldığı çalışma grubu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 191 öğretmen adayından oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğünün, gözlenen değişken sayısının en az beş katı olması gerekliliği (Bryman & Cramer'den aktaran Tavşancıl, 2010, s.51; Büyüköztürk, 2002, s.480) göz önüne alındığında ön uygulama için çalışma grubu sayısının yeterli olduğu görülmektedir.

Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri:

Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları doğrultusunda; geçerlik için faktör analizi yoluyla yapı geçerliği çalışması, güvenirlik için ise Cronbach Alfa değeri, madde ayırt edicilik ve madde toplam korelâsyonu değerleri incelenmiştir.

Ölçeğin Geçerliği:

"Geçerlik; bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği tam ve doğru olarak, bir başka özellikle karıştırmadan ölçebilme derecesidir." (Tavşancıl, 2010, s.35). Geçerlik tekniklerinden en çok tercih edilenler ise kapsam geçerliği ve yapı geçerliğidir (Büyüköztürk, 2014, s.179). Bu araştırmanın kapsam geçerliği boyutuna uzman görüşü alınması aşamasında değinildiği için bu aşamada sadece ölçeğin yapı geçerliği hakkında bilgi verilmiştir.

Yapı geçerliği; testin ölçülmek istenen davranış bağlamında soyut bir kavramı (faktörü) doğru bir şekilde ölçebilme derecesini gösterir (Büyüköztürk, 2014, s.180). Bu aşamada, ölçeğin yapı geçerliğini incelemek için yapı geçerliği tekniklerinden biri olan faktör analizi kullanılmıştır (Tavşancıl, 2010, s.46).

Faktör analizi; birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir. Açımlayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere iki tür faktör analizi yaklaşımı vardır (Büyüköztürk, 2002, 2014).

Doğrulayıcı faktör analizi, ölçek uyarlama çalışmalarında önemli kabul edilen bir analiz türüdür (Çapık, 2014, s.196). Bu yönde, bu araştırmada kullanılan ölçek uyarlama niteliği taşımadığı gerekçesiyle yapı geçerliği incelenirken *"Açımlayıcı Faktör Analizi"* tercih edilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizinde, değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlem söz konusudur (Büyüköztürk, 2014, s.133-134). Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeği verilerinin faktör analizi uygunluğunun tespiti için ilk olarak Kaiser-Meyer-Olkin Measures of Sampling Adequacy/KMO Örnekleme Yeterliliği Ölçüleri ve Bartlett Sphericity/Küresellik Testi analizlerine bakılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri, örneklem büyüklüğünün faktörleşmeye uygunluğunu yani örneklemden elde edilen verilerin yeterliğini göstermektedir (Tavşancıl, 2010, s.50). Barlett Küresellik testi ise verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için kullanılabilecek istatistiksel bir tekniktir. Bu test sonucunda elde edilen Chi-Square/Ki Kare test istatistiğinin anlamlı çıkması, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğinin göstergesidir (Çapri & Kan, 2006, s.54). Bu nedenle, faktör analizi yapılmadan önce verilerin faktör analizine uygunluğu KMO ve Bartlett Küresellik testiyle belirlenmiştir. Bu doğrultuda, KMO ve Barlett Küresellik testine ilişkin değerler Tablo 9 da verilmiştir.

Tablo 9

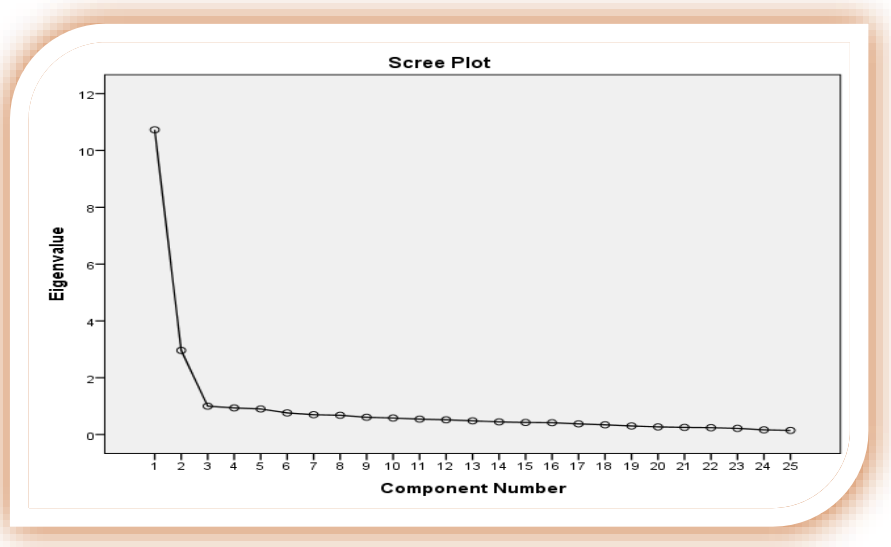
Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Değerleri

KMO Örnekleme Yeterliliği Ölçüleri		**,930**
Barlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare	2876,455
	sd	300
	Sig.	,000

Açımlayıcı faktör analizinin yapılabilmesi için KMO değerinin .60'dan yüksek çıkması beklenmektedir (Büyüköztürk, 2014, s.136). KMO değerinin .90 ve üzerinde çıkması ise değişkenlerin faktör analizine uygunluk oranının mükemmel seviyede olduğunun göstergesidir (Tavşancıl, 2010, s.50). Dolayısıyla Tablo 9 incelendiğinde; ölçeğin KMO değerinin .93, Bartlett Küresellik test değerinin 2876,455 ($p<.000$) olduğu görülmektedir. Elde edilen bu değerler, verilerin faktör analizi için uygunluğunun mükemmel seviyede olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede 29 maddelik ölçek üzerinde faktör analizi yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinin faktör yapısını belirleyebilmek için öncelikle ölçek maddelerinin faktör yüklerine bakılmıştır. Bu doğrultuda, faktörleştirme yöntemi olarak en sık ve yaygın olarak kullanılan "temel bileşenler analizi"

(Büyüköztürk, 2014, s.134) ve faktörlerin ilişkisizliğine işaret eden dik döndürme yöntemlerinden biri olan, daha az değişkenle faktör varyanslarının maksimumluğunu sağlayan varimax tekniği (Tavşancıl, 2010, s.49-50) kullanılmıştır.

Ölçeğin faktör analiz çözümlemesine ilişkin sonuçlar şöyledir: Varimax rotasyon yöntemi kullanılarak yapılan temel bileşenler faktör analizi işlemi sonucunda, öz değerleri 1'den büyük dört faktör (öz değerler sırasıyla: 11,56; 3,56; 1,18; 1,04) elde edilmiştir. Bu doğrultuda dört faktörün yapıları incelendiğinde, bir maddenin faktör değerinin düşük olduğu ve iki maddenin ise birden fazla faktöre yük verdiği tespit edilmiştir. Belirtilen bu gerekçeler, faktör analizinde madde ayıklamasında geçerli ölçütler (Büyüköztürk, 2014, s.134) olarak kabul edildiği için, 29 maddelik ölçekten ilgili üç madde çıkartılmıştır. Belirtilen üç madde ölçekten çıkarıldıktan sonra faktör analizi ikinci kez tekrarlanmış ve üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ancak bir maddenin daha birden fazla faktöre yük verdiği görülmüştür. Bu doğrultuda, ilgili madde de binişik olduğu gerekçesiyle ölçekten çıkarılmıştır. Binişik bir maddenin daha elenmesi neticesinde, faktör analizi işlemi üçüncü kez tekrarlanmıştır. Dolayısıyla geriye kalan 25 maddenin (7 olumsuz madde, 18 olumlu madde) faktör yapısı tekrar incelenmiş ve madde özdeğeri/eigenvalue 1'in (10,72; 2,96) üzerinde olan, ölçeğe ilişkin toplam varyansın % 54,76'sını açıklayan, iki faktörlü 25 maddeli nihai bir yapı/ölçek elde edilmiştir.

Şekil 7. Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğine ait öz değerler

Ölçeğin iki faktör altında toplandığı Şekil 7'de verilen öz değerlere ait çizgi grafiğinde de açıkça görülmektedir. Grafikte birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüşün olması ölçeğin genel bir faktöre sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim birinci faktörün ölçek varyansının % 33,534'ünü açıklaması bunun göstergesidir. Öte yandan, grafikte ikinci faktörden sonrada daha az olmakla birlikte ivmeli bir düşüş gözlenmesi ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğunu güçlendirmektedir. Bu bakımdan ölçeğin iki faktörlü bir yapıya olduğu söylenebilir. Faktörlere yüklenen maddeler içerik açısından analiz edildiğinde ise birinci faktörde yer alan maddelerin olumlu görüşleri, ikinci faktörde yer alan maddelerin ise olumsuz görüşleri yansıtan ifadeleri içerdiği tespit edilmiştir. Bu bilgi ışığında faktörler; 1. Faktör: Olumlu Görüş, 2. Faktör: Olumsuz Görüş şeklinde isimlendirilmiştir.

Ölçeğin Güvenirliği:

Yirmi beş maddeden oluşan Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinin güvenirlik analizi aşamasında, test toplam puanlarına göre oluşturulan alt %27 ile üst %27'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkların anlamlılığı için t-testi, maddelerin güvenirlikleri için madde-toplam korelasyonları ve ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa katsayısı temel alınarak hesaplamalar yapılmıştır. Ölçeği oluşturan 25 maddenin her birinin, madde ayırt edicilik özelliklerini ortaya koyabilmek amacıyla pilot uygulamanın çalışma grubunu oluşturan 191 kişi ölçekten aldıkları toplam puan bakımından büyükten küçüğe doğru sıralanmış, çalışma grubundaki alt ve üst %27 içinde bulunan katılımcıların toplam puan ortalamaları t testi ile her bir madde için karşılaştırılmıştır. Ölçekte yer alan bütün maddelerin $p<.05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre, ölçekteki maddelerin güvenirliklerinin yüksek ve aynı davranışı incelemeye yönelik oldukları söylenebilir.

Madde toplam korelasyonu, test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır (Büyüköztürk, 2014, s.183). Büyüköztürk (2014, s.183) madde toplam korelasyonu .30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiğini, .20-.30 arasında kalan maddelerin zorunlu görülmesi durumunda teste alınabileceğini veya maddenin düzeltilmesi gerektiğini, .20'den küçük olan maddelerin teste alınmaması gerektiğini belirtmektedir. Aşağıda verilen Tablo 10 incelendiğinde, ölçekte yer alan tüm maddeler için madde-toplam korelasyonların .457 ile .781 ile arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre;

testteki maddelerin güvenirliklerinin yüksek, bireyleri iyi derecede ayırt eden ve aynı davranışı ölçmeye yönelik maddeler oldukları söylenebilir.

Geliştirilen ölçme aracının likert tipi bir ölçme aracı olması nedeniyle Cronbach Alfa (α) kullanılarak (Büyüköztürk, 2014, s.183; Thorndike, Cunningham, Thorndike & Hagen'den aktaran Tavşancıl, 2010, s.29) testin iç tutarlılık düzeyi hesaplanmış ve Cronbach Alfa katsayısı .93 olarak bulunmuştur Elde edilen bu alfa değeri, ölçeğin homojen ve yüksek derecede güvenilir bir ölçme aracı olduğunun göstergesidir (Özdamar'dan aktaran Tavşancıl, 2010, s.29).

Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 125, en düşük puan ise 25'tir. Katılma derecesi/puan aralıkları (n–1:n) formülü kullanılarak bulunmuştur (Aydın & Çelik, 2013, s.173). Hesaplama sonucu 1 ile 5 arasındaki aralık genişliği 0.80 olarak belirlenmiştir.

Katsayı Aralığı	Puan Aralığı	Yorum
•1.00–1.80	•1-25	•Tamamen Olumsuz Görüş
•1.81–2.60	•26-50	•Olumsuz Görüş
•2.61–3.40	•51-75	•Kararsız Görüş
•3.41–4.20	•76-100	•Olumlu Görüş
•4.21–5.00	•101-125	•Tamamen Olumlu Görüş

Şekil 8. Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinden alınan puanların aralıkları ve yorumlanması

Öğretmen adaylarının görüş maddelerine katılma derecelerine ilişkin seçeneklere göre kodlanan puan aralıkları ve yorumlanması Şekil 8'de görüldüğü üzere; "Hiç Katılmıyorum" 1.00-1.80/1-25, "Katılmıyorum"1.81-2.60/26-50, "Kararsızım" 2.61-3.40/51-75, "Katılıyorum" 3.41-4.20/76-100, "Kesinlikle Katılıyorum" tercihinin 4.21-5.00/101-125 değerleri arasında olduğu kabul edilmiştir.

Tablo 10'da ölçeğe ilişkin geçerlik ve güvenirlik analizi sonuçlarına toplu şekilde yer verilmiştir.

Tablo 10

Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

Görüş Ölçeği Maddeleri			Faktör Yükleri		Madde Toplam Korelas-yonu[1]	t
			1	2		Alt-Üst % 27[2]
18*	**15****	Türk büyüklerine yer verilmesi sosyal bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumunu olumlu yönde etkiler.	**,796**	,228	,717	-10,553
1	**1**	Türk büyüklerinden yararlanılması sosyal bilgiler dersinin anlaşılmasına katkı sağlar.	**,768**	,150	,640	-7,669
20	**17**	Türk büyüklerini tanıtmak sosyal bilgiler dersinde değer aktarımı için önemlidir.	**,761**	,357	,781	-10,143
14	**16**	Sosyal bilgiler dersinde olabildiğince fazla Türk büyüğünden bahsedilmelidir.	**,757**	,152	,638	-8,482
24	**20**	Türk büyüklerinin öğretimi konusunda yapılacak her çalışma değerlidir.	**,746**	,178	,646	-10,478
19	**13**	Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin aktarılması bilgi gerektirir.	**,736**	,239	,679	-7,820
15	**6**	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk büyüklerini bilmesi gerekir.	**,727**	,205	,651	-9,704
7	**7**	Yeri geldiğinde Türk büyükleri örnek verilirse sosyal bilgiler dersi daha kalıcı öğrenilir.	**,719**	,231	,659	-9,256
27	**22**	Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin tanıtımına yönelik etkinlikler yapılmalıdır.	**,681**	,131	,563	-6,640
4	**2**	Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin sahip olduğu değerler ön plana çıkarılmalıdır.	**,681**	,201	,602	-8,327
21	**18**	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk büyüklerini hangi ünitelerde nasıl kullanılacaklarını bilmeleri önemlidir.	**,675**	,270	,652	-8,625
8	**11**	Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin eserlerine yer verilmelidir.	**,671**	,091	,533	-6,843
6	**5**	Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerine yer verilerek gerçekleştirilen değerler eğitimi daha nitelikli olur.	**,654**	,239	,613	-8,402
25	**24**	Sosyal bilgiler ders kitaplarında Türk büyüklerinin fotoğraflarına daha fazla yer verilmelidir.	**,652**	,087	,514	-6,021
3	**3**	Türk büyüklerinden bahsedilmesi sosyal bilgiler dersinin etkililiğini arttırır.	**,650**	,346	,680	-9,518
12	**13**	Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin başarılarını anlatmak öğrencileri öğrenmeye teşvik eder.	**,610**	,164	,533	-8,082
23	**21**	Geçmişte yaşamış Türk büyüklerini bilmenin günümüzde önemi kalmamıştır.	,152	**,810**	,599	-9,286
17	**14**	Türk büyüklerinden bahsedilmesi sosyal bilgiler dersini zenginleştirmez.	,259	**,797**	,674	-10,881
22	**19**	Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinden sıklıkla bahsetmek zaman kaybıdır.	,210	**,777**	,620	-7,943
13	**12**	Türk büyüklerine saygı değerinin yalnızca ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alıyor olması yeterlidir.	,204	**,725**	,580	-9,254
10	**4**	Türk büyüklerinin öğrencilere tanıtılması sosyal bilgiler dersinin amacı değildir.	,217	**,723**	,593	-8,805
26	**23**	Türk büyüklerinden bahsetmek sosyal bilgiler dersini sıkıcı hale getirir.	,166	**,656**	,509	-7,467

9	**10**	Türk büyükleri yerine değer aktarımında hayali kahramanlar kullanılmalıdır.	,114	**,645**	,461	-7,326
29	**25**	Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin hayatları hakkında öğrenciler bilgilendirilmese de olur.	,121	**,632**	,457	-8,017
5	**8**	Türk büyüklerinin anlatılması sosyal bilgiler dersini sevdirmeye katkı sağlamaz.	,326	**,601**	,597	-9,038
		Öz değerler	10,729	2,961		
		Faktörlerin açıkladığı varyans oranı	33,534	21,228		
		Ölçeğe ilişkin açıklanan toplam varyans oranı	54,762			
		Faktörlere ilişkin Cronbach Alpha	,927	,852		
		Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alpha	,937			

[1]n=191 [2]n1=n2=52 *Denemelik/Pilot ölçek madde no **Nihai ölçek madde no

3.3.4. Görüş Formu

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının merak ettikleri/ilgi duydukları Türk büyüklerinin, örnek aldıkları Türk büyüklerinin ve örnek aldıkları özelliklerin, sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyükleri ile Türk büyüklerine yönelik aldıkları lisans eğitiminin yeterliliğine ilişkin görüşlerinin yazılı olarak belirlenmesi amacıyla dört adet sorudan oluşan bir görüş formu hazırlanmıştır (*Bkz. Ek 1*).

3.4. Verilerin Analizi

3.4.1. Nicel Verilerin Analizi

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi testi ile Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinden aldıkları puanlar "betimsel istatistik" teknikleri (frekans, yüzde, aritmetik ortalama) ve "nonparametrik istatistik" teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemelerinde IBM SPSS 20.0 programı tercih edilmiş ve araştırmada anlamlılık düzeyi [$p \leq .05$] olarak kabul edilmiştir. Verilerin analizine başlanmadan önce veri toplama araçları kontrol edilerek sıralanmış, veri toplama araçları yoluyla elde edilen veriler tanımlanmış ve ilgili programa yüklenmiştir. Ardından elde edilen verilere hangi testlerin uygulanacağını belirlemek amacıyla, veri toplama araçlarından elde edilen puan dağılımlarının normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu doğrultuda, normallik tespitinde araştırma grubunun (n:242) 50 katılımcıdan fazla olmasından dolayı Kolmogorov - Simirnov Testi uygulanmış ve puan dağılımlarının

normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Dağılımın normal olmamasından dolayı araştırmada nonparametrik/parametrik olmayan testler kullanılmasına karar verilmiştir (Büyüköztürk, 2014, s.42). Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demografik değişkenlerine bağlı bir farklılaşmanın olup olmadığını değerlendirmek için nonparametrik testlerden ikili gruplar için Mann-Whitney U-Testi, üç veya daha fazla grup için ise Kruskal-Wallis H-Testi uygulanmıştır. Kruskal-Wallis H-Testi sonucunda anlamlı çıkan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann-Whitney U-Testi kullanılmıştır. Bilgi testi ve görüş ölçeğinden alınan puanlar arasındaki ilişkinin karşılaştırılmasında ise Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Testi uygulanmıştır (Creswell, 2009, 2012).

Araştırma için oluşturulan her bir problem durumuna yönelik olarak gerçekleştirilen istatistiksel işlemler ve kullanılma gerekçeleri aşağıda açıklanmıştır.

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyükleri bilgi testi ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinden almış oldukları toplam puanların analizinde aritmetik ortalama, standart sapma değerleri hesaplanmış, ölçme araçlarından alınan en düşük ve en yüksek puan değerleri bulunmuştur.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılığını ortaya koymak amacıyla Mann-Whitney U-Testi analiz tekniği kullanılmıştır. Mann-Whitney U-Testi, puanların normallik varsayımının karşılamadığı durumlarda ilişkisiz t-testinin alternatifi olarak bilinmektedir. İki farklı gruptan elde edilen puanların karşılaştırılmasında kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2014, s.165).
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin sınıf düzeylerine göre farklılığını ortaya koymak amacıyla Kruskal Wallis H-Testi analiz tekniği kullanılmıştır. Kruskal Wallis H-Testi, tek yönlü ANOVA'nın normallik varsayımının karşılanmadığı durumlarda önerilmektedir. Bağımsız değişkendeki faktör sayısının ikiden fazla olması durumunda kullanılmaktadır. Ayrıca bu testte grupların ortalama puanları arasında farklılıkların hangi gruplar (sınıf düzeyleri) arasında olduğunu belirlemek için Mann-Whitney U-Testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2014, s.169-172).

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumu değişkenine göre farklılığını ortaya koymak amacıyla Mann-Whitney U-Testi analiz tekniği kullanılmıştır.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin Türk büyüklerini örnek alma durumu değişkenine göre farklılığını ortaya koymak amacıyla Mann-Whitney U-Testi analiz tekniği kullanılmıştır.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını ortaya koymak amacıyla Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin miktarını bulup yorumlamak amacıyla kullanılırken; analiz sonucu ortaya çıkan korelasyon katsayısı ise değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyini ya da miktarını ve yönünü açıklamaktadır (Büyüköztürk, 2014, s.31).

3.4.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel bölümünde dokümanlardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi süreç içinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak sunulabilir. Bu tür analizde, özetlenen ve yorumlanan verilere örnek vermek için doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.256). Buna göre, öğretmen adayları tarafından görüş formunda yer alan sorulara verilen cevaplar kategorileştirilerek yüzde ve frekans hesapları ile tablolar halinde verilmiştir. Ayrıca katılımcıların bu kategorilere uyan cevaplarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde; araştırmanın bulguları ve bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır. Bulgular ve yorumlar araştırmanın alt problemleri doğrultusunda ulaşılan verilere göre ele alınmıştır. Bu bağlamda; "Türk Büyükleri Bilgi Testi" ve " Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği"ne ilişkin betimsel veriler ortaya konulduktan sonra öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi, Türk büyüklerine karşı merak/ilgi ve Türk büyüklerini örnek alma değişkenleri açısından bilgi testi ve görüş ölçeği puanlarında bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin sorulara cevap aranmıştır.

4.1. Nicel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nicel verilerin analizinden elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda analiz edilerek yorumlanmıştır.

4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.1.1.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyükleri Bilgi Testi Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu temel problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin saptanmasıyla ilgilidir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının

bilgi testinden aldıkları en düşük ve en yüksek puanlar, toplam puanların ortalaması ve standart sapması hesaplanmıştır. İlgili sonuçlar aşağıda yer alan Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyükleri Bilgi Testi Toplam Puanları

		n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	ss
Türk Büyükleri Bilgi Testi	∑	242	2	18	11,52	3,29

Tablo 11'de yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyükleri bilgi testi toplam puanlarına bakıldığında en düşük puanın 2, en yüksek puanın ise 18 olduğu görülmektedir. Öte yandan toplam puanlardan elde edilen aritmetik ortalama 11,52, standart sapma ise 3,29 değerindedir.

Tablo 12

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyleri

		Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Türk Büyükleri Bilgi Testi		**Düşük**	**Orta**	**Yüksek**
	Aralık	0 - 6	7 - 12	13 - 18
	f	19	121	102
	%	7,9	50,0	42,1

Tablo 12'de görüldüğü gibi, Türk büyükleri bilgi testinde 0-6 puan arası düşük; 7-12 puan arası orta ve 13-18 puan arası yüksek düzey olarak belirlenmiştir. Buna göre, 0-6 puan aralığına giren öğretmen adaylarının (19) oranı % 7,9; 7-12 puan aralığına giren öğretmen adaylarının (121) oranı % 50,0 ve 13-18 puan aralığına giren öğretmen adaylarının (102) oranı ise % 42,1'dir. Elde edilen bu betimsel analiz verileri doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin ($\bar{X}$: 11,52) orta seviyede olduğu söylenebilir.

4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.1.2.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyükleri bilgi testi puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyete göre bilgi testi puanlarının Mann-Whitney U-Testi ile karşılaştırılması Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Cinsiyete Göre Farklılığına İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	**n**	**Sıra Ortalaması**	**Sıra Toplamı**	**U**	**p**	**Anlamlı Fark**
Türk Büyükleri Bilgi Testi	Kadın	138	108,23	14936,0	5345,0	.001*	√
	Erkek	104	139,11	14467,0			

*p≤ .0,05

Tablo 13 analiz edildiğinde, kadın öğretmen adayları ile erkek öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerine ilişkin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [p= .001; p<.0,05]. Sıra ortalaması puanlarına bakıldığında farklılığın, erkek öğretmen adayları lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgu; erkek öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgilerinin, kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.1.2.2. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyükleri bilgi testi puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre bilgi testi puanlarının Kruskal-Wallis H-Testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılığına İlişkin Kruskal-Wallis H-Testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	X^2	p	Anlamlı Fark
Türk Büyükleri Bilgi Testi	1. Sınıf	53	94,05	3	31,803	.000*	√ 1-4 2-4 3-4
	2. Sınıf	71	105,54				
	3. Sınıf	56	124,13				
	4. Sınıf	62	160,87				

*p≤ .0,05

Tablo 14 incelendiğinde; öğretmen adaylarının bilgi testi toplam puanları öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Kruskal-Wallis H-Testi sonucuna göre 3. sınıfta (Sıra Ortalaması/SO=124,13), 2. sınıfta (SO=105,54) ve 1. sınıfta (SO=94,05) öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarına göre, 4. sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının (SO=160,87) Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, sıra ortalamaları incelendiğinde en yüksek bilgi düzeyine 4. ve 3. sınıfların sahip olduğu bunu 2. ve 1. sınıfların izlediğini görülmektedir.

Bu doğrultuda, Kruskal-Wallis H-Test sonuçlarında görülen bu anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek için gruplar arasında Mann-Whitney U-Testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; 1. ve 4. sınıf arasında (p=.000), 2. ve 4. sınıf arasında (p=.000), 3. ve 4. sınıf (p=.001) arasında 4. sınıf lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmanın bu bulgusu, sosyal bilgiler

öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri üzerinde öğrenim görülmekte olan sınıf düzeyinin etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.1.2.3. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumu Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyükleri bilgi testi puanlarının Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının merak/ilgi durumlarına göre bilgi testi puanlarının Mann-Whitney U-Testi ile karşılaştırılması Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgilerinin Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

	Merak/İlgi Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	Anlamlı Fark
Türk Büyükleri Bilgi Testi	Evet	216	123,70	26595,0	2430,0	.166	_
	Hayır	26	104,00	2808,0			

Tablo 15 analiz edildiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgileri, Türk büyüklerine karşı merak/ilgi değişkeni bakımından karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık [$U_{(242)}$=2430,0; p≥0,059] bulunmamıştır. Türk büyüklerine karşı merak/ilgi duyduğunu belirten öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ait sıra ortalaması (123,70), Türk büyüklerine karşı merak/ilgi duymadığını belirten öğretmen adaylarının sıra ortalamasından (104,00) yüksek olmasına karşın elde edilen bu bulgu, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Bu bulgu Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumu değişkeninin, sosyal

bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgilerinde herhangi bir farklılaşmaya yol açmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.1.2.4. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Bilgilerinin Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumu Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi testi puanlarının, Türk büyüklerini örnek alma değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerini örnek alma durumlarına göre bilgi testi puanlarının Mann-Whitney U-Testi ile karşılaştırılması Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Bilgilerinin Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

	Örnek Alma Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	Anlamlı Fark
Türk Büyükleri Bilgi Testi	Evet	215	124,58	26909,00	2143,0	.048	_
	Hayır	27	95,92	2494,00			

Tablo 16 incelendiğinde, Türk büyüklerini örnek aldığını belirten öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ait sıra ortalamasının (124,58), Türk büyüklerini örnek almadığını belirten öğretmen adaylarının sıra ortalamasından (95,92) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüş puanları sıra ortalamasının, Türk büyüklerini örnek alma değişkenine göre farkının test edilmesine ilişkin bulunan değer [$U_{(242)}$ =2143,0; p≥0,05] Türk büyüklerini örnek aldığını belirten öğretmen adayları lehine anlamlı/manidar çıkmamıştır. Bu bulgu, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgilerinde Türk büyüklerini örnek alma durumu değişkeninin etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.1.3.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu temel problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin saptanmasıyla ilgilidir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüş ölçeğinden aldıkları en düşük ve en yüksek puanlar, toplam puanların ortalaması ve standart sapması hesaplanmıştır. Söz konusu sonuçlar Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği Toplam Puanları

		n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	ss
Görüş Ölçeği	∑	242	64	125	107	10,9

Tablo 17'de yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş puanlarına bakıldığında en düşük puanın 64, en yüksek puanın ise 125 olduğu görülmektedir. Öte yandan araştırma kapsamında öğretmen adaylarının toplam görüş puanlarından elde edilen aritmetik ortalama 107, standart sapma ise 10,9 değerindedir.

Tablo 18

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Düzeyleri

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Düzeyleri			
Görüş Düzeyi	**Katsayı**	**Puan**	**n**
Kesinlikle Katılıyorum/Tamamen Olumlu Görüş	4,21-5,00	101-125	187
Katılıyorum/Olumlu Görüş	3,41-4,20	76-100	50
Kararsızım/Kararsız Görüş	2,61-3,40	51-75	5
Katılmıyorum/Olumsuz Görüş	1,81-2,60	26-50	-
Kesinlikle Katılmıyorum/Tamamen Olumsuz Görüş	1- 1,80	1-25	-

n:242

Tablo 18 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin yoğunlukla (n:187) "4.21-5.00" katsayı aralığı ve "101-125" puan aralığına girdiği görülmektedir. Bu değerler göz önüne alındığında, öğretmen adaylarının ölçeğin tamamına yönelik görüşlerinin "Kesinlikle Katılıyorum/Tamamen Olumlu Görüş" ($\overline{X}$=107) düzeyinde olduğu söylenebilir.

Tablo 19

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Her Bir Madde Açısından Analizi

Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği Maddeleri	$\bar{X}$	ss	Katılım* Düzeyi
1. Türk büyüklerinden yararlanılması sosyal bilgiler dersinin anlaşılmasına katkı sağlar.	4,77	,46	KK+
2. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin sahip olduğu değerler ön plana çıkarılmalıdır.	4,68	,57	KK+
3. Türk büyüklerinden bahsedilmesi sosyal bilgiler dersinin etkililiğini arttırır.	4,69	,56	KK+
4. Türk büyüklerinin öğrencilere öğretilmesi sosyal bilgiler dersinin amacı değildir.	1,59	,96	KK-
5. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerine yer verilerek gerçekleştirilen değerler eğitimi daha nitelikli olur.	4,59	,65	KK+
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk büyüklerini bilmesi gerekir.	4,70	,56	KK+
7. Yeri geldiğinde Türk büyükleri örnek verilirse sosyal bilgiler dersi daha kalıcı öğrenilir.	4,61	,65	KK+
8. Türk büyüklerinin anlatılması sosyal bilgiler dersini sevdirmeye katkı sağlamaz.	1,48	,84	KK-
9. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin başarılarını anlatmak öğrencileri öğrenmeye teşvik eder.	4,53	,72	KK+
10. Türk büyükleri yerine değer aktarımında hayali kahramanlar kullanılmalıdır.	1,95	1,30	K-
11. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin eserlerine yer verilmelidir.	4,48	,79	KK+
12. Türk büyüklerine saygı değerinin yalnızca ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alıyor olması yeterlidir.	1,73	1,06	KK-
13. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin aktarılması bilgi gerektirir.	4,62	,58	KK+
14. Türk büyüklerinden bahsedilmesi sosyal bilgiler dersini zenginleştirmez.	1,62	1,13	KK-
15. Türk büyüklerine yer verilmesi sosyal bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumunu olumlu yönde etkiler.	4,54	,66	KK+
16. Sosyal bilgiler dersinde olabildiğince fazla Türk büyüğünden bahsedilmelidir.	4,18	,97	K+
17. Türk büyüklerini tanıtmak sosyal bilgiler dersinde değer aktarımı için önemlidir.	4,58	,64	KK+

18. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk büyüklerini hangi ünitelerde nasıl kullanılacaklarını bilmeleri önemlidir.	4,61	,67	KK+
19. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinden sıklıkla bahsetmek zaman kaybıdır.	1,76	1,11	KK-
20. Türk büyüklerinin öğretimi konusunda yapılacak her çalışma değerlidir.	4,44	,76	KK+
21. Geçmişte yaşamış Türk büyüklerini bilmenin günümüzde önemi kalmamıştır.	1,47	,89	KK-
22. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin tanıtımına yönelik etkinlikler yapılmalıdır.	4,54	,69	KK+
23. Türk büyüklerinden bahsetmek sosyal bilgiler dersini sıkıcı hale getirir.	1,69	1,06	KK-
24. Sosyal bilgiler ders kitaplarında Türk büyüklerinin fotoğraflarına daha fazla yer verilmelidir.	4,45	,79	KK+
25. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin hayatları hakkında öğrenciler bilgilendirilmese de olur.	1,63	1,15	KK-

*KK+:Kesinlikle Katılıyorum K+:Katılıyorum K-:Katılmıyorum KK-:Kesinlikle Katılmıyorum

Öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeğinde yer alan her bir maddeye verdikleri cevapların aritmetik ortalaması, standart sapması ve katılım düzeyleri Tablo 19'da verilmiştir. Bu doğrultuda, madde bazında en yüksek görüş puanının 1. maddeye ($\overline{X}$=4.77: Türk büyüklerinden yararlanılması sosyal bilgiler dersinin anlaşılmasına katkı sağlar.) kesinlikle katılıyorum düzeyinde; en düşük görüş puanının ise 21. maddeye ($\overline{X}$=1,47: Geçmişte yaşamış Türk büyüklerini bilmenin günümüzde önemi kalmamıştır.) ilişkin olarak kesinlikle katılmıyorum düzeyinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 20

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeğinde Katılma Oranlarının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İlk Üç Madde

Katılma Oranının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İlk Üç Madde	$\bar{X}$	ss	Katılım Düzeyi*
1. Türk büyüklerinden yararlanılması sosyal bilgiler dersinin anlaşılmasına katkı sağlar.	4,77	,46	KK+
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk büyüklerini bilmesi gerekir.	4,70	,56	KK+
3. Türk büyüklerinden bahsedilmesi sosyal bilgiler dersinin etkililiğini arttırır.	4,69	,56	KK+
21. Geçmişte yaşamış Türk büyüklerini bilmenin günümüzde önemi kalmamıştır.	1,47	,89	KK-
8. Türk büyüklerinin anlatılması sosyal bilgiler dersini sevdirmeye katkı sağlamaz.	1,48	,84	KK-
4. Türk büyüklerinin öğrencilere öğretilmesi sosyal bilgiler dersinin amacı değildir.	1,59	,96	KK-

*KK+:Kesinlikle Katılıyorum KK-:Kesinlikle Katılmıyorum

Tablo 20 incelendiğinde; öğretmen adaylarının katılım düzeyinin en yüksek olduğu maddelerin olumlu görüş faktörü altında yer alan 1., 6. ve 3. maddeler olduğu görülürken, katılım oranlarının en düşük olduğu maddelerin ise olumsuz görüş faktörü altında yer alan 21., 8. ve 4. maddeler olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.1.4.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyete göre görüş puanlarının Mann-Whitney U-Testi ile karşılaştırılması Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Cinsiyete Göre Farklılığına İlişkin Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	Anlamlı Fark
Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği	Kadın	138	115,86	15989,	6398,0	.148	_
	Erkek	104	128,98	13414,0			

Tablo 21 analiz edildiğinde, kadın öğretmen adayları ile erkek öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin düzeylerine ilişkin toplam puanları arasında [$U_{(242)}$ =6398,0; p≥0,05] istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Sıra ortalaması puanlarına bakıldığında farklılığın erkek öğretmen adayları lehine olduğu görülmesine karşın, erkek öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olması istatistiksel açıdan anlamlı/manidar bulunmamıştır. Bu bulgu, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri üzerinde cinsiyet değişkeninin etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.1.4.2. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüş ölçeği puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre görüş ölçeği puanlarının Kruskal-Wallis H-Testi sonuçları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılığına İlişkin Kruskal-Wallis H-Testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	X^2	p	Anlamlı Fark
Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği	1. Sınıf	53	107,35	3	3,43	.329	–
	2. Sınıf	71	128,80				
	3. Sınıf	56	127,71				
	4. Sınıf	62	119,62				

Tablo 22 incelendiğinde, 3. sınıfta (SO=127,71), 4. sınıfta (SO=119,61) ve 1. sınıfta (SO=94,05) öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre, 2. sınıfta öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (SO=128,80), Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ancak Kruskal-Wallis H-Testi sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının görüş ölçeği toplam puanlarının öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği [$KWH_{(3\text{-}242)}$=3,43; p≥0,05] bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri üzerinde, öğrenim görülmekte olan sınıf düzeyinin herhangi bir farklılık oluşturmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.1.4.3. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının merak/ilgi durumlarına göre görüş ölçeği puanlarının Mann-Whitney U-Testi ile karşılaştırılması Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

	Merak/İlgi Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	Anlamlı Fark
Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği	Evet	216	127,56	27552,0	1500,0	.000*	√
	Hayır	26	71,19	1851,0			

*p≤ .0,05

Tablo 23 analiz edildiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri Türk büyüklerine karşı merak/ilgi değişkeni bakımından karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık [$U_{(242)}$ =1500,0; p≤ 0,05] olduğu bulunmuştur.

Türk büyüklerine karşı merak/ilgi duyduğunu belirten öğretmen adaylarının görüş düzeylerine ait sıra ortalamasının (127,56) Türk büyüklerine karşı merak/ilgi duymadığını belirten öğretmen adaylarının sıra ortalamasından (71,19) yüksek olması bulgusunun da istatistiksel olarak bu anlamlı farklılığı desteklediği görülmüştür. Bu bulgu Türk büyüklerine dair merak/ilgi duyduğunu belirten öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin, Türk büyüklerine dair merak/ilgi duymadığını belirten öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.1.4.4. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumu Değişkenine Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin Türk büyüklerini örnek alma durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının

Türk büyüklerini örnek alma durumlarına göre görüş ölçeği puanlarının Mann-Whitney U-Testi ile karşılaştırılması Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşlerinin Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumuna Göre Farklılığına İlişkin Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

	Örnek Alma Durumu	**n**	**Sıra Ortalaması**	**Sıra Toplamı**	**U**	**p**	**Anlamlı Fark**
Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği	Evet	215	127,07	27319,0	1706,0	.000*	√
	Hayır	27	77,19	2084,0			

*p≤ .0,05

Tablo 24 incelendiğinde, Türk büyüklerini örnek aldığını belirten öğretmen adaylarının görüş düzeylerine ait sıra ortalamasının (127,07) Türk büyüklerini örnek almadığını belirten öğretmen adaylarının sıra ortalamasından (77,19) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüş puanları sıra ortalamasının Türk büyüklerini örnek alma değişkenine göre farkının test edilmesine ilişkin bulunan değerin [$U_{(242)}$ =1706,0; p≤.0,05] Türk büyüklerini örnek aldığını belirten öğretmen adayları lehine anlamlı/manidar olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Türk büyüklerini örnek aldığını belirten öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin, Türk büyüklerini örnek almadığını belirten öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.1.5.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyleri İle Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular*

Araştırmanın bu problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ile Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesine yöneliktir. Bu bağlamda, iki ölçme aracından alınan puanlar arasındaki ilişkinin Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon testi ile karşılaştırılması Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyleri İle Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişki İçin Spearman's Rho Testi Sonuçları

		Türk Büyükleri Bilgi Testi	**Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği**
Türk Büyükleri Bilgi Testi	Spearman Correlation Coefficient r	1,000	,202
	p	.	,002
	n	242	242
Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği	Spearman Correlation Coefficient r	,202	1,000
	p	,002	.
	n	242	242

Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin miktarını bulup yorumlamak amacıyla kullanılırken; analiz sonucu ortaya çıkan korelasyon katsayısı ise değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyini ya da miktarını ve yönünü açıklamaktadır (Büyüköztürk, 2014, s.31). Yani korelasyon analizi neden sonuç bağlamında bir yorumlama olanağı vermezken sadece korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki ilişkinin derecesi ve yönü hakkında bilgi verir. Korelasyon katsayısının +1.00 olması iki ölçüm arasında pozitif ve mükemmel bir ilişki

olduğunu, -1.00 olması negatif ve mükemmel bir ilişki olduğunu, 0.00 ise ilişki olmadığını göstermektedir. Korelasyon yorumlamada tercih edilen katsayı değer aralıkları ise 0.70-1.00 arasında yüksek, 0.70-0.30 arasında orta ve 0.30-0.00 arasında düşük düzeyde ilişkiyi tanımlamaktadır. (Büyüköztürk, 2014, s.32-34; Tavşancıl, 2010, s.25).

Bu doğrultuda, Tablo 25 analiz edildiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri arasında istatistiksel olarak düşük düzeyde, pozitif yönde [r =.202; p≤ 0,01] anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

4.2. Nitel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nitel verilerinin analizinden elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda analiz edilerek aşağıda yorumlanmıştır.

4.2.1. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.2.1.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Merak Ettikleri/İlgi Duydukları Türk Büyüklerine Yönelik Bulgular*

Araştırmanın bu problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının merak ettikleri/ilgi duydukları Türk büyüklerinin belirlenmesine yöneliktir. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının "En çok merak ettiğiniz/ilgi duyduğunuz Türk büyüğü kimdir?" sorusuna vermiş oldukları cevaplar çeşitli değişkenler açısından analiz edilerek Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Merak/İlgi Duydukları Türk Büyüklerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Dağılımı

	Kadın						**Erkek**				
Merak/İlgi Duyulan Türk Büyükleri	**Sınıf Düzeyi**					**Merak/İlgi Duyulan Türk Büyükleri**	**Sınıf Düzeyi**				
	1	**2**	**3**	**4**	***f***		**1**	**2**	**3**	**4**	***f***
1. Atatürk	7	11	9	9	36	**1.** Atatürk	5	11	3	7	26
2. Fatih Sultan Mehmet	5	2	1	3	11	**2.** Fatih Sultan Mehmet	5	3	3	3	14
3. Yavuz Sultan Selim	0	4	3	2	9	**3.** Metehan	1	6	0	1	8
4. Metehan	3	0	1	2	6	**4.** Yavuz Sultan Selim	1	3	1	2	7
5. Mevlana	2	1	1	1	5	**5.** Atilla	2	0	3	0	5
6. Alparslan	1	0	2	1	4	**6.** Oğuz Kağan	2	0	2	1	5
7. Atilla	0	0	2	1	3	**7.** Ziya Gökalp	2	2	0	0	4
8. II. Abdülhamit	0	2	0	1	3	**8.** II. Abdülhamit	3	1	0	0	4
9. Kanuni	1	1	0	1	3	**9.** Alparslan	0	0	0	3	3
10. Oğuz Kağan	0	1	1	1	3	**10.** Timur	0	0	0	1	1
11. Ahmet Yesevi	0	0	2	0	2	**11.** Piri Reis	0	1	0	1	2
12. Ertuğrul Gazi	0	0	2	0	2	**12.** Abaza Mehmet Paşa	0	0	0	1	1
13. Osman Gazi	1	1	0	0	2	**13.** Ali Kuşçu	0	0	0	1	1
14. İbn-i Sina	0	0	1	1	2	**14.** Bilge Kağan	0	0	1	0	1
15. Kürşat	1	0	0	1	2	**15.** Osman Gazi	0	0	1	0	1
16. Ziya Gökalp	0	0	1	0	1	**16.** Kültigin	0	1	0	0	1
17. Alper Tunga	0	1	0	0	1	**17.** Kürşat	0	0	0	1	1
18. Cengiz Han	0	0	0	1	1	**18.** Mimar Sinan	0	0	1	0	1
19. Enver Paşa	0	1	0	0	1	**19.** Hasan Saka	0	1	0	0	1
20. Halide Edip Adıvar	0	1	0	0	1	**20.** Bütün Türk Büyükleri	1	0	0	0	1
21. Mimar Sinan	0	0	1	0	1	**21.** Geçersiz Cevap	1	1	1	1	4
22. Namık Kemal	1	0	0	0	1						
23. Teoman	0	0	0	1	1						
24. Yollug Tigin	0	0	1	0	1						
25. Yunus Emre	1	0	0	0	1						
26. Geçersiz Cevap	0	2	0	0	2						
∑	**23**	**29**	**28**	**26**	**106**	∑	**23**	**30**	**16**	**23**	**92**

n:198

Tablo 26'daki veriler incelendiğinde, kadın (n:106) ve erkek (n:92) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplam 32 farklı Türk büyüğüne merak/ilgi duydukları görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının merak/ilgi duydukları 32 Türk büyüğünden 31'i erkek tarihi şahsiyet, 1'i kadın tarihi şahsiyettir. Her iki cinsiyet ve tüm sınıf düzeylerinde ön plana çıkartılan ilk dört Türk büyüğünün (*Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Metehan*) aynı tarihi şahsiyetler olduğu sadece kadın ve erkek öğretmen adayları bağlamında sıralarının farklılaştığı görülmektedir.

Merak/ilgi duyulan Türk büyüklerinin tarihi dönemlere ve faaliyet alanlarına-mesleklerine göre dağılımlarının oluşturduğu kategorilere bakıldığında; Osmanlı Tarihi, Türk Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'nden siyasi, askeri, bilim ve edebiyat alanlarından Türk büyüklerinin olduğu görülürken, her iki cinsiyette merak/ilgi unsurunun Osmanlı Tarihi ve siyaset alanındaki Türk büyükleri yönünde ağırlık kazandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca araştırmaya katılan 2 kadın öğretmen adayının ve 4 erkek öğretmen adayının, merak/ilgi duydukları Türk büyüğü olarak günümüzden kişileri vurgulamalarından dolayı cevaplarının geçersiz cevap olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri gözetilerek Tablo 26'daki veriler detaylı bir şekilde incelendiğinde, kadın sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplamda 25 Türk büyüğüne merak/ilgi duydukları anlaşılmaktadır. Tablo 26'da merak/ilgi duyulduğu yönünde görüş bildirilen tek kadın Türk büyüğünün (*Halide Edip Adıvar*) 2. sınıfta öğrenim görmekte olan bir kadın öğretmen adayı tarafından örnek verildiği görülmektedir. Kadın öğretmen adaylarına ait cevaplar sınıf düzeylerine göre analiz edildiğinde ise 1. sınıfta 10 Türk büyüğünün, 2. sınıfta 12 Türk büyüğünün, 3. sınıfta 13 Türk büyüğünün ve 4. sınıfta 14 Türk büyüğünün merak/ilgi unsuru olduğu ve sınıf düzeyi arttıkça merak/ilgi duyulan Türk büyükleri sayısında artış olduğu görülmektedir. Ayrıca kadın öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına oranla daha fazla Türk büyüğüne merak/ilgi duydukları görülmektedir.

Tablo 26 incelendiğinde, erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tamamı erkek tarihi şahsiyet olan toplam 20 Türk büyüğüne merak/ilgi duydukları anlaşılmaktadır. Erkek öğretmen adaylarına ait cevaplar sınıf düzeylerine göre analiz edildiğinde ise 1. sınıfta 9 Türk büyüğünün, 2. sınıfta 9 Türk büyüğünün, 3. sınıfta 9 Türk büyüğünün ve 4. sınıfta 12 Türk büyüğünün merak/ilgi unsuru olduğu görülmektedir. Ayrıca 1. sınıfta öğrenim görmekte olan bir erkek

öğretmen adayının bütün Türk büyüklerine merak/ilgi duyduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir.

4.2.2. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.2.2.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Örnek Aldıkları Türk Büyükleri ve Örnek Aldıkları Özelliklere Yönelik Bulgular*

Araştırmanın bu alt problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının örnek aldıkları Türk büyüklerinin ve örnek aldıkları özelliklerin belirlenmesine yöneliktir. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının "Hangi Türk büyüğünün hangi özelliğini örnek alıyorsunuz?" sorusuna vermiş oldukları cevaplar çeşitli değişkenler açısından analiz edilerek Tablo 27 ve Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 27

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Örnek Aldıkları Türk Büyüklerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Dağılımı

Örnek Alınan Türk Büyükleri	Kadın Sınıf Düzeyi					Örnek Alınan Türk Büyükleri	Erkek Sınıf Düzeyi				
	1	**2**	**3**	**4**	***f***		**1**	**2**	**3**	**4**	***f***
1. Atatürk	11	20	11	17	59	**1.** Atatürk	5	12	2	11	30
2. Fatih Sultan Mehmet	6	1	3	5	15	**2.** Fatih Sultan Mehmet	6	1	3	2	12
3. Mevlana	3	1	1	3	8	**3.** Metehan	2	3	0	2	7
4. Yavuz Sultan Selim	1	2	2	2	7	**4.** Yavuz Sultan Selim	1	3	1	1	6
5. Metehan	1	1	2	0	4	**5.** II. Abdülhamit	1	2	0	1	4
6. Alparslan	0	0	2	1	3	**6.** Kanuni Sultan Süleyman	2	0	0	1	3
7. Kanuni Sultan Süleyman	1	0	0	2	3	**7.** Atilla	0	0	3	0	3
8. Ertuğrul Gazi	0	0	3	0	3	**8.** Oğuz Kağan	1	0	2	0	3
9. Ahmet Yesevi	0	0	2	0	2	**9.** Ziya Gökalp	1	2	0	0	3
10. Atilla	0	0	2	0	2	**10.** Alparslan	0	1	0	1	2
11. Yunus Emre	0	1	1	0	2	**11.** Piri Reis	0	1	0	1	2
12. Ziya Gökalp	0	0	1	0	1	**12.** Ali Kuşçu	0	0	0	1	1
13. Halide Edip Adıvar	0	1	0	0	1	**13.** IV. Murat	1	0	0	0	1
14. II. Abdülhamit	0	1	0	0	1	**14.** Ertuğrul Gazi	0	0	1	0	1
15. İbn-i Sina	0	0	0	1	1	**15.** Osman Gazi	0	0	1	0	1
16. Namık Kemal	1	0	0	0	1	**16.** Yunus Emre	1	0	0	0	1
17. Osman Gazi	0	1	0	0	1	**17.** Kültigin	0	1	0	0	1
18. Şerife Bacı	0	0	1	0	1	**18.** Kürşat	0	0	0	1	1
19. Bütün Osmanlı Padişahları	0	1	0	0	1	**19.** Nizamülmülk	0	0	1	0	1
20. Geçersiz Cevap	0	1	0	0	1	**20.** Fuat Köprülü	0	0	0	1	1
						21. Saka Bey	0	1	0	0	1
						22. Fahrettin Paşa	0	0	0	1	1
						23. Bütün Türk Büyükleri	1	0	0	0	1
						24. Geçersiz Cevap	0	4	2	1	7
∑	**24**	**31**	**31**	**31**	**117**	∑	**22**	**31**	**16**	**25**	**94**

n:211

Tablo 27'de paylaşılan veriler incelendiğinde, kadın (n:117) ve erkek (n:94) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplam 29 farklı Türk büyüğünü örnek aldıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan 1 kadın öğretmen adayı ve 7 erkek öğretmen adayı tarafından günümüzden kişilerin ve yabancı tarihi şahsiyetlerin örnek alınan Türk büyüğü olarak nitelendirilmesinden dolayı bu cevaplar, geçersiz cevap olarak değerlendirilmiştir. Tablo 27'de görüldüğü üzere, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının örnek aldıkları 29 Türk büyüğünden 27'si erkek tarihi şahsiyet, 2'si kadın tarihi şahsiyettir. Her iki cinsiyet ve tüm sınıf düzeylerinde ön plana çıkartılan ilk iki Türk büyüğü (*Atatürk, Fatih Sultan Mehmet)* ise aynı tarihi şahsiyetlerdir.

Cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri gözetilerek Tablo 27'deki veriler incelendiğinde, kadın sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplamda 18 farklı Türk büyüğünü örnek aldıkları anlaşılmaktadır. Kadın öğretmen adaylarına ait cevaplar sınıf düzeylerine göre analiz edildiğinde ise 1. sınıfta 7 Türk büyüğünün, 2. sınıfta 11 Türk büyüğünün, 3. sınıfta 12 Türk büyüğünün ve 4. sınıfta 7 Türk büyüğünün örnek alındığı görülmektedir. Tablo 27'de örnek alındığı yönünde görüş bildirilen iki kadın Türk büyüğünün (*f:1=Halide Edip Adıvar, f:1=Şerife Bacı*) 2. ve 3. sınıflarda öğrenim görmekte olan iki kadın öğretmen adayı tarafından örnek verildiği görülmektedir. Ayrıca 2. sınıfta öğrenim görmekte olan bir kadın öğretmen adayının 'bütün Osmanlı padişahlarını' örnek aldığı yönünde görüş bildirdiği görülmektedir.

Tablo 27'de yer alan veriler göz önünde bulundurulduğunda, erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplamda 22 Türk büyüğünü örnek aldıkları anlaşılmaktadır. Erkek öğretmen adaylarına ait cevaplar sınıf düzeylerine göre analiz edildiğinde ise 1. sınıfta 10 Türk büyüğünün, 2. sınıfta 11 Türk büyüğünün, 3. sınıfta 9 Türk büyüğünün ve 4. sınıfta 13 Türk büyüğünün örnek alındığı görülmektedir. Ayrıca 1. sınıfta öğrenim görmekte olan bir erkek öğretmen adayının bütün Türk büyüklerini örnek aldığı yönünde görüş bildirdiği görülmektedir.

Tablo 28'de "Hangi Türk büyüğünün hangi özelliğini örnek alıyorsunuz?" sorusu kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin örnek aldıkları özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 28

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerinin Örnek Aldıkları Özellikleri

	Örnek Alınan Türk Büyükleri	Örnek Alınan Özellikler	*f*
1.	Atatürk	f:23=İleri görüşlülük, f:12=Liderlik, f:8=Vatanseverlik, f:8=Milliyetçilik, f:7=Kararlılık, f:4=Çağdaşlık, f:4=Eğitimci, f:3=Çalışkanlık, f:2=Azim, f:2=Bütün Özellikleri, f:2=İdealistlik, f:2=Azim, f:1=Fedakârlık, f:1=Akılcılık, f:1=Savaşçı, f:1=Cesaret, f:1=Hoşgörü, f:1=Başarı, f:1=Merak, f:1=Laiklik, f:1=Okuma, f:1=Yöneticilik	87
2.	Fatih Sultan Mehmet	f:5=Azim, f:4=Kararlılık, f:3=Mücadeleci, f:3=Akılcılık, f:2=Bilgelik, f:1=Liderlik, Eşitlik, f:1=Başarı, f:1=İdealistlik, f:1=Cesaret	21
3.	Yavuz Sultan Selim	f:4=Kararlılık, f:4=Cesaret, f:1=Azim, f:1=Dini Görüş	10
4.	Metehan	f:3=Liderlik, f:2=Teşkilatçılık, f:1=Disiplin, f:1=Cesaret, f:1=Başarı, f:1=Savaşçı, f:1=Eşitlik	10
5.	Mevlana	f:3=Hoşgörü, f:1=Allah Sevgisi, f:1=İnsan Sevgisi, f:1=Barış	6
6.	Kanuni Sultan Süleyman	f:4=Adil Olma, f:1=Liderlik, f:1=Akılcılık	6
7.	Ziya Gökalp	f:3=Türkçülük, f:1=Özgünlük	4
8.	Alparslan	f:3=Cesaret, f:1=Liderlik, f:1=Savaşçı	4
9.	Atilla	f:1=Savaşçı, f:1=Cesaret, f:1=Siyasi Görüş	3
10.	Ertuğrul Gazi	f:2=Alplik f:1=Savaşçı	3
11.	Oğuz Kağan	f:1=Cesaretli Olma, f:1=Eşitlik, f:1=İdealistlik	3
12.	Yunus Emre	f:3=Hoşgörü	3
13.	II. Abdülhamit	f:1=İleri görüşlülük, f:1=Yöneticilik	2
14.	Ahmet Yesevi	f:1=Sabırlı Olma, f:1=Bütün Özellikleri	2
15.	Osman Gazi	f:1=Liderlik, f:1=Birleştiricilik	2
16.	Piri Reis	f:1=Deha, f:1=Maceracı Olma	2
17.	IV. Murat	f:1=Cesaret	1
18.	Ali Kuşçu	f:1=Yol Gösterici Olma	1
19.	Fuat Köprülü	f:1=Bilim İnsanlığı	1
20.	Halide Edip Adıvar	f:1=Cesaretli Olma	1
21.	İbn-i Sina	f:1=Bilime Önem Verme	1
22.	Kültigin	f:1=Fedakârlık	1
23.	Kürşat	f:1=Bağımsızlık	1
24.	Namık Kemal	f:1=Vatanseverlik	1
25.	Nizâmülmülk	f:1=Siyasi Görüş	1
26.	Ömer Fahrettin Paşa	f:1=Peygamber Sevgisi	1
27.	Hasan Saka	f:1=Kararlılık	1
28.	Şerife Bacı	f:1=Cesaretli Olma	1
29.	Bütün Osmanlı Padişahları	f:1=Bütün Özellikleri	1
30.	Bütün Türk Büyükleri	f:1=Bütün Özellikleri	1
Türk Büyüklerini Örnek Almıyorum.	Çünkü;	f:8=Türk büyükleri hakkında bilgi sahibi değilim. f:2=Türk büyüklerine ilgi duymuyorum. f:2=Türk büyükleri geçmişte kalmıştır. f:2=Kimseye benzemek istemiyorum. f:2=Fikirlerimle uyuşan Türk büyüğü yok. f:2=Örnek alınması gereken çok Türk büyüğü var. f:1=Tarihe ilgi duymuyorum.	19
∑			**201**

Tablo 28'deki veriler incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından örnek alınan çeşitli özelliklerin her iki cinsiyet ve tüm sınıf düzeylerinde en çok örnek alınan iki Türk büyüğü olan "Atatürk" ve "Fatih Sultan Mehmet"e ait olduğu görülmektedir. Öğretmen adayları tarafından Atatürk'e ait 22 özellik örnek alınırken, Fatih Sultan Mehmet'e ait 10 özelliğin örnek alındığı anlaşılmaktadır. Tablo 28'e göre, Atatürk'e ait "*ileri görüşlülük*" özelliği öğretmen adayları (f:23) tarafından en fazla örnek alınan ilk özellik olurken; Fatih Sultan Mehmet'in en fazla (f:5) örnek alınan özelliği ise "*azimli olma*" özelliğidir.

Tablo 28 analiz edildiğinde, 19 öğretmen adayının Türk büyüklerine ait hiçbir özelliği örnek almadıkları görülmektedir. Bu doğrultuda; "Türk büyükleri hakkında bilgi sahibi değilim." gerekçesinin Türk büyüklerini örnek almadıklarını belirten öğretmen adayları tarafından en fazla ön plana çıkartılan gerekçe olduğu anlaşılmaktadır. Türk büyüklerini örnek almadığını belirten öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: SBÖA7 (K): *"Çünkü yeteri kadar bilgi sahibi olduğumu düşünmüyorum."*, SBÖA79 (E): *"Çünkü ilgi duyup araştırdığım bir Türk büyüğü olmadı."*, SBÖA162 (K): *"Çünkü hepsinin örnek alınacak farklı özellikleri, karakterleri var"*.

4.2.3. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.2.3.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olması Gerektiğini Düşündükleri Türk Büyüklerine Yönelik Bulgular*

Araştırmanın bu problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin belirlenmesine yöneliktir.

Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının "Sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündüğünüz Türk büyüğü kimdir? Neden bu kişiden bahsedilmelidir? Açıklayınız." sorusuna vermiş oldukları cevaplar çeşitli değişkenler açısından analiz edilerek Tablo 29, Tablo 30 ve Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 29

Kadın Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olması Gerektiğini Düşündükleri Türk Büyüklerinin Dağılımı

	Kadın Sınıf Düzeyi						**Kadın Sınıf Düzeyi**				
	1	**2**	**3**	**4**	***f***		**1**	**2**	**3**	**4**	***f***
1. Atatürk	5	12	14	14	45	**20.** Atilla	0	0	1	0	1
2. Fatih Sultan Mehmet	4	1	3	3	11	**21.** Çelebi Mehmet	1	0	0	0	1
3. Abdurrahman Şeref	2	5	0	0	7	**22.** Farabi	0	0	1	0	1
4. Metehan	1	2	3	0	6	**23.** Hasan Ali Yücel	0	0	0	1	1
5. Ziya Gökalp	2	3	0	0	5	**24.** II. Abdülhamit	0	0	0	1	1
6. Osman Gazi	0	1	3	0	4	**25.** II. Mahmut	1	0	0	0	1
7. İbn-i Sina	0	1	0	2	3	**26.** Ömer Hayyam	0	1	0	0	1
8. Kanuni Sultan Süleyman	2	0	1	0	3	**27.** Remzi Oğuz Arık	0	1	0	0	1
9. Yavuz Sultan Selim	0	1	0	1	2	**28.** Selim Sırrı Tarcan	0	1	0	0	1
10. Ali Kuşçu	1	0	1	0	2	**29.** Sultan Vahdetin	0	1	0	0	1
11. Ertuğrul Gazi	0	0	1	1	2	**30.** Takiyüddin	0	0	0	1	1
12. Halil İnalcık	0	1	1	0	2	**31.** Halet Çambel	0	0	1	0	1
13. Kürşat	1	1	0	0	2	**32.** İsmail Hakkı Tonguç	0	1	0	0	1
14. Mevlana	1	0	0	1	2	**33.** Devlet Kurmuş Türk Büyükleri	0	0	0	1	1
15. Piri Reis	0	0	1	1	2	**34.** Bütün Osmanlı Padişahları	0	0	0	1	1
16. Yunus Emre	0	1	0	0	1	**35.** Türk Büyüğü Kadınlar	0	1	0	0	1
17. Alparslan	1	0	0	0	1	**36.** Bilim-Sanat Alanındaki Türk Büyükleri	0	0	0	1	1
18. Uluğ Bey	0	0	1	0	1	**37.** Bütün Türk Büyükleri	1	0	1	2	4
19. Şeyh Edebali	1	0	0	0	1						
						∑	**24**	**35**	**33**	**31**	**123**

Tablo 29'da bulunan verilere göre, kadın sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin toplam sayısı 37'dir. Ancak tüm isimlere bakıldığında bazı kadın öğretmen adaylarının (n:8) sosyal bilgiler öğretim programında; f:4=bütün Türk büyüklerinin, f:1=bütün Osmanlı padişahlarının, f:1=Türk büyüğü kadınların, f:1=bilim-sanat alanındaki Türk büyüklerinin ve f:1=devlet kurmuş Türk büyüklerinin olması gerektiği yönünde genel bir görüş bildirdikleri görülmektedir.

Bu bağlamda oluşan bu 5 genel cevap kategorisi hariç tutularak, 32 Türk büyüğü üzerinden kadın öğretmen adaylarının görüşleri değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiği düşünülen ilk üç Türk büyüğünün f:45=Atatürk, f:11=Fatih Sultan Mehmet ve f:7=Abdurrahman Şeref olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca Tablo 29'da görüldüğü üzere, kadın öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri 32 Türk büyüğünden 12'sinin (Abdurrahman Şeref, Halet Çambel, Halil İnalcık, Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç, Kürşat, Ömer Hayyam, Remzi Oğuz Arık, Selim Sırrı Tarcan, Sultan Vahdettin, Şeyh Edebali ve Ziya Gökalp) bu araştırma kapsamında incelenmiş olan sosyal bilgiler ders kitaplarında ve öğrenci çalışma kitaplarında yer almayan tarihi şahsiyetler olduğu görülmektedir (*Bkz. Bölüm II*).

Bunlara ek olarak sadece 3. sınıfta öğrenim gören bir kadın öğretmen adayının, kadın bir Türk büyüğü (Halet Çambel) yönünde tercih kullandığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgulardan hareketle, kadın öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinden 31'inin erkek tarihi şahsiyet, 1'inin ise kadın tarihi şahsiyet olduğu ve ağırlıklı olarak sosyal bilgiler öğretim programında yer alan Türk büyükleri yönünde tercih kullandıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 30'da sınıf düzeyi değişkeni gözetilerek erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 30

Erkek Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olması Gerektiğini Düşündükleri Türk Büyüklerinin Dağılımı

	Erkek Sınıf Düzeyi						**Erkek Sınıf Düzeyi**				
	1	**2**	**3**	**4**	***f***		**1**	**2**	**3**	**4**	***f***
1. Atatürk	4	7	5	12	28	**18.** Abdurrahman Şeref	0	1	0	0	1
2. Fatih Sultan Mehmet	6	2	0	3	11	**19.** Ahmet Yesevi	0	0	0	1	1
3. II. Abdülhamit	1	3	0	0	4	**20.** Barbaros	0	1	0	0	1
4. Ziya Gökalp	3	1	0	0	4	**21.** Bilge Kağan	0	0	0	1	1
5. Alparslan	0	1	0	2	3	**22.** Yunus Emre	1	0	0	0	1
6. Metehan	2	1	0	0	3	**23.** Cengiz Han	0	1	0	0	1
7. Yavuz Sultan Selim	0	3	0	0	3	**24.** Çelebi Mehmet	0	0	1	0	1
8. Kanuni Sultan Süleyman	0	0	2	0	2	**25.** Nizamülmülk	0	1	0	0	1
9. Ali Kuşçu	1	1	0	0	2	**26.** İlteriş Kağan	0	1	0	0	1
10. Atilla	0	1	0	1	2	**27.** İsmet İnönü	0	1	0	0	1
11. Enver Paşa	0	1	0	1	2	**28.** Kazım Karabekir	1	0	0	0	1
12. Ertuğrul Gazi	0	0	2	0	2	**29.** Mehmet Akif Ersoy	0	0	0	1	1
13. Kürşat	0	0	0	2	2	**30.** Halil İnalcık	0	1	0	0	1
14. Oğuz Kağan	1	0	1	0	2	**31.** Şerafettin Sabuncuoğlu	0	0	1	0	1
15. Piri Reis	0	1	0	1	2	**32.** Tuğrul Bey	0	1	0	0	1
16. Timur	0	0	1	1	2	**33.** Bütün Türk Büyükleri	1	0	0	0	1
17. Uluğ Bey	0	0	0	1	1						
						∑	**21**	**30**	**13**	**27**	**91**

Tablo 30 incelendiğinde; erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin toplam sayısının 33 olduğu görülmektedir. Ancak tüm isimlere bakıldığında, bir erkek öğretmen adayının sosyal bilgiler öğretim programında bütün Türk büyüklerinin olması gerektiği yönünde genel bir görüş bildirdiği görülmektedir. Bu bağlamda 32 Türk büyüğü üzerinden erkek öğretmen adaylarının (n:91) görüşleri değerlendirildiğinde, erkek öğretmen adaylarının tamamının erkek Türk büyükleri yönünde tercih kullandıkları görülmektedir. Diğer bir ifadeyle Tablo 30'daki verilere göre, erkek öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin tamamı erkek tarihi şahsiyetlerden oluşmaktadır.

Ayrıca erkek öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiği yönünde görüş bildirdikleri Türk büyüklerinin, ağırlıklı olarak siyasi ve askeri yönü ağır basan tarihi şahsiyetler olduğu görülmektedir. Tablo 30 incelendiğinde, erkek öğretmen adayları tarafından sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiği düşünülen ilk üç Türk büyüğünün f:45=Atatürk, f:11=Fatih Sultan Mehmet ve f:4=II. Abdülhamit/f:4=Ziya Gökalp olduğu görülmektedir.

Tablo 30'da görüldüğü üzere, erkek öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri 32 Türk büyüğünden 9'unun (Abdurrahman Şeref, Cengiz Han, Enver Paşa, Halil İnalcık, Kazım Karabekir, Kürşat, Şerafettin Sabuncuoğlu, Timur ve Ziya Gökalp) bu araştırma kapsamında incelenmiş olan sosyal bilgiler ders kitaplarında ve öğrenci çalışma kitaplarında yer almayan tarihi şahsiyetler olduğu görülmektedir (*Bkz. Bölüm II*).

Yukarıda verilen bilgiler genel olarak değerlendirildiğinde, Tablo 29 ve Tablo 30'da da görüldüğü gibi erkek öğretmen adayları ile kadın öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri ilk iki Türk büyüğünün (Atatürk, Fatih Sultan Mehmet) benzer tarihi şahsiyetler olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca erkek öğretmen adaylarının da kadın öğretmen adayları gibi ağırlıklı olarak sosyal bilgiler öğretim programında yer alan Türk büyükleri yönünde tercih kullandıkları görülmektedir.

Tablo 31'de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerini tercih etme nedenleri/gerekçeleri verilmiştir.

Tablo 31

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olması Gerektiğini Düşündükleri Türk Büyüklerini Tercih Etme Nedenleri/Gerekçeleri

Türk Büyükleri	Tercih Nedeni/Gerekçe
1. Atatürk	Başarılı Olması, Cumhuriyeti Kurması, Örnek Kişi Olması, Lider, Değerleri Olması, Önemli Görüşleri Olması, Yenilikçi, Tarihe Yön Vermesi, Kahraman, Mücadeleci, Eğitime Katkıları Olması
2. Fatih Sultan Mehmet	İstanbul'u Fethetmesi, Başarılı Olması, Çağ Açması, Değer Aktarımında Örnek Olması
3. Ziya Gökalp	Türkçülüğe Katkıları Olması, Önemli Bir Kişilik Olması, Ülküye Sahip Olma Gerekliliği, Hakkında Yeterli Bilgi Olmaması
4. Metehan	Ordu Kurması, Hakkında Yeterli Bilgi Olmaması, Millet Olmayı Sağlaması, Başarılı Olması, Vatan Sevgisi
5. Abdurrahman Şeref	Hakkında Yeterli Bilgi Olmaması, Cumhuriyet'e İsmini Vermesi, Sosyal Bilgilerin Babası Olarak Nitelendirilmesi
6. Kanuni Sultan Süleyman	Başarılı Olması, Kanunlar Çıkartması, Günümüzde Yanlış Tanıtılması
7. Yavuz Sultan Selim	Kararlı Olması, Başarılı Olması, Tarihe Damga Vurması, İleri Görüşlü Olması
8. II. Abdülhamit	Başarılı Olması, Siyasetçi Kişiliği, Yakın Dönemde Yaşamış Olması
9. Alparslan	Başarılı Olması, Anadolu'nun Kapılarını Açması
10. Atilla	Başarılı Olması, Cesaretli Olması
11. Kürşat	Önemli Olması, Türkçülüğe Katkıları Olması
12. Piri Reis	Bilime Katkı Sağlaması, Örnek Şahsiyet Olması
13. İbn-i Sina	Bilime Katkı Sağlaması, Örnek Şahsiyet Olması
14. Mehmet Akif Ersoy	Milli Değerlere Katkı Sağlaması
15. Ali Kuşçu	Bilime Katkı Sağlaması
16. Mevlana	Hoşgörülü Olması
17. Ertuğrul Gazi	Devletin Temelini Atması
18. Kazım Karabekir	Başarılı Olması
19. Şeyh Edebali	Döneminde Etkili Bir Şahsiyet Olması
20. Çelebi Mehmet	Devleti Toparlaması
21. Hasan Ali Yücel	Köy Enstitülerine Katkı Sağlaması
22. Oğuz Kağan	Önemli Çalışmaları Olması
23. II. Mahmut	Önemli Çalışmaları Olması
24. İsmet İnönü	Örnek Kişi Olması
25. Tuğrul Bey	Başarılı Olması
26. Osman Gazi	Devlet Kurması

27. Bilge Kağan	Önemli Öğütler Vermesi
28. Vahdettin	Hakkında Yeterli Bilgi Olmaması
29. Remzi Oğuz Arık	Bilime Katkı Sağlaması
30. Yunus Emre	Önemli Görüşleri Olması
31. Nizamülmülk	Önemli Eserleri Olması
32. Enver Paşa	Başarılı Bir Asker Olması
33. Ahmet Yesevi	Önemli Bir Kişilik Olması
34. Cengiz Han	Hakkında Yanlış Bilgilendirme Yapılması
35. Ömer Hayyam	Örnek Kişi Olması
36. Barbaros	Denizciliğe Katkı Sağlaması
37. Selim Sırrı Tarcan	Spora Katkıları Olması
38. İsmail Hakkı Tonguç	Eğitime Katkıları Olması
39. Halet Çambel	Bilime Katkı Sağlaması
40. Farabi	Bilime Katkı Sağlaması
41. Takiyüddin	Bilime Katkı Sağlaması
42. Uluğ Bey	Bilime Katkı Sağlaması
43. Şerafettin Sabuncu	Bilime Katkı Sağlaması
44. Timur	Bilime Önem Vermesi
45. İlteriş Kağan	Birleştirici Olması
46. Osmanlı Padişahları	Ecdat Bilincini Temsil Etmeleri
47. Bilim-Sanat Alanındaki Türk Büyükleri	Örnek Kişilikler Olmaları
48. Devlet Kuran Türk Büyükleri	Geçmişi Temsil Etmeleri

Tablo 31'de görüldüğü üzere, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerini tercih etme nedenlerine/ gerekçelerine bakıldığında, öğretmen adaylarının daha çok tarihe katkı, tarihi önem, kişisel özellikler ve yanlış-eksik bilgilendirilme kategorileri/temaları bağlamında görüş bildirdikleri görülmektedir.

Nitekim öğretmen adayları tarafından Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Alparslan, Yavuz Sultan Selim gibi Türk büyükleri tarihi başarılarından dolayı tercih edilirken; Kazım Karabekir, Atilla, İlteriş Kağan gibi Türk büyüklerinde kişisel özelliklerin ön planda tutulduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının Kanuni Sultan Süleyman, Cengiz Han ve Vahdettin gibi Türk

büyüklerini günümüzde yanlış ya da eksik bilgilerle tanıtıldıklarını düşündükleri için tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyükleri ve tercih gerekçelerine ilişkin cevapları şu şekildedir: SBÖA129 (K=Kadın): *"Atatürk Türk devletinin kurucusudur*.", SBÖA8 (E=Erkek): *"Fatih Sultan Mehmet binlerce yıldır alınamayan İstanbul'u aldı, fethetti."*, SBÖA183 (E): *"Alparslan sayesinde Anadolu'ya yerleşme imkânı bulduk."*, SBÖA111 (K): *"Sultan Vahdettin'in tam olarak düzgün anlatılamadığını, vatan haini gözüyle bakıldığını düşünüyorum."*, SBÖA233 (K): *"Yavuz Sultan Selim yaptığı başarılı işlerle tarihin seyrini değiştirmiştir."*, SBÖA205 (K): *"Bütün Osmanlı padişahlarından bahsedilmelidir. Çünkü bir gençlik ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kuvvet bulur."*, SBÖA107 (K): *"Abdurrahman Şeref sosyal bilgilerin atasıdır ve Cumhuriyet konusunda Atatürk'ü fikir yönünden etkilemiştir"*.

4.2.4. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.2.4.1. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Yeterli Lisans Eğitimi Alıp Almadıklarına İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular*

Araştırmanın bu problemi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik yeterli bir lisans eğitimi alıp almadıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yöneliktir. Bu doğrultuda, 2. 3. ve 4. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının "Lisans eğitiminiz süresince Türk büyüklerine yönelik yeterli eğitimi aldığınızı düşünüyor musunuz? Açıklayınız." sorusuna vermiş oldukları cevaplar çeşitli değişkenler açısından analiz edilerek Tablo 32 ve Tablo 33'te verilmiştir.

Söz konusu probleme ait veriler, 2016-2017 eğitim öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır. Bu doğrultuda, 1. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinin başında olmaları ve alanlarında ön görülen pek çok dersi almadıkları için güvenilir bir değerlendirme yapamayacakları gerekçesiyle bu öğretmen adaylarının araştırmanın bu problemine ilişkin görüşleri kapsam dışı tutulmuştur.

Tablo 32

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Aldıkları Lisans Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi			**Türk Büyüklerine Yönelik Alınan Lisans Eğitimi**			∑
			Yeterli	Biraz Yeterli	Yetersiz	
2. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	5	19	13	37
			7,0%	26,8%	18,3%	52,1%
		Erkek	4	15	15	34
			5,6%	21,1%	21,1%	47,9%
	∑		**9**	**34**	**28**	**71**
			12,7%	**47,9%**	**39,4%**	**100,0%**
3. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	3	24	11	38
			5,4%	42,9%	19,6%	67,9%
		Erkek	3	12	3	18
			5,4%	21,4%	5,4%	32,1%
	∑		**6**	**36**	**14**	**56**
			10,7%	**64,3%**	**25,0%**	**100,0%**
4. Sınıf	**Cinsiyet**	Kadın	5	21	7	33
			8,1%	33,9%	11,3%	53,2%
		Erkek	6	12	11	29
			9,7%	19,4%	17,7%	46,8%
	∑		**11**	**33**	**18**	**62**
			17,7%	**53,2%**	**29,0%**	**100,0%**
∑	**Cinsiyet**	Kadın	13	64	31	108
			6,9%	33,9%	16,4%	57,1%
		Erkek	13	39	29	81
			6,9%	20,6%	15,3%	42,9%
	∑		**26**	**103**	**60**	**189**
			13,8%	**54,5%**	**31,7%**	**100,0%**

Tablo 32'de görüldüğü üzere, her iki cinsiyet ve 2. 3. ve 4. sınıf düzeylerinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplam % 54,5'i lisans eğitimleri süresince Türk büyüklerine yönelik "biraz yeterli" eğitim aldıklarını, % 31,7'si "yetersiz eğitim" aldıklarını, % 13,8'i "yeterli" eğitim aldıklarını düşünmektedirler.

Öğretmen adaylarının Türk büyükleri ile ilgili almış oldukları lisans eğitiminin yeterliliğine ilişkin görüşlerine dair gerekçeler Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 33

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Türk Büyüklerine Yönelik Aldıkları Lisans Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Açıklamaları

		Açıklamalar	***f***
Türk Büyükleri İle İlgili Aldığım Lisans Eğitimi *Yeterlidir.*	Çünkü;	Türk büyüklerinden sıklıkla bahsedilmektedir.	f:8
		Öğretim üyeleri niteliklidir.	f:6
		Türk büyükleri hakkında kişisel bilgi birikimine sahibim.	f:2
		Aldığım alan eğitimi yeterlidir.	f:2
Türk Büyükleri İle İlgili Aldığım Lisans Eğitimi *Biraz Yeterlidir.*	Çünkü;	Derslerde Türk büyüklerinden yüzeysel olarak bahsedilmektedir.	f:38
		Türk büyükleri hakkında kişisel bilgi birikimim yetersizdir.	f:9
		Derslerde belirli Türk büyükleri ön plana çıkartılmaktadır.	f:6
		Ders saatleri yetersizdir.	f:6
		Eğitim sisteminden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.	f:5
		Türk büyüklerine yönelik özel bir ders yoktur.	f:4
		Türk büyüklerine yönelik kaynaklar/kitaplar yetersizdir.	f:2
		Derslerde kişiler yerine olaylar ön plana çıkartılmaktadır.	f:2
		Öğretim üyeleri derslerde sadece benimsedikleri Türk büyüklerine ağırlık vermektedir.	f:2
		Türk büyükleri konusunda uzman eksikliği var.	f:1
		Derslerde günümüz Türk büyükleri anlatılıyor.	f:1
Türk Büyükleri İle İlgili Aldığım Lisans Eğitimi *Yetersizdir.*	Çünkü;	Derslerde Türk büyüklerinden yüzeysel olarak bahsedilmektedir.	f:20
		Eğitim sisteminden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.	f:5
		Derslerde kişiler yerine olaylar ön plana çıkartılmaktadır.	f:4
		Ders saatleri yetersizdir.	f:4
		Türk büyüklerine yönelik özel bir ders yoktur.	f:3
		Lisans eğitim süresi yetersizdir.	f:3
		Pedagoji eğitimine ağırlık verilmektedir.	f:2
		Derslerde belirli Türk büyükleri ön plana çıkartılmaktadır.	f:2
		Türk büyüklerine yönelik kaynaklar/kitaplar yetersizdir.	f:1
		Derslerde Türk büyükleri anlatılmıyor.	f:1
		Türk büyükleri konusunda uzman eksikliği var.	f:1
		Öğretim üyeleri derslerde sadece benimsedikleri Türk büyüklerine ağırlık vermektedir.	f:1
∑			**141**

Tablo 33 incelendiğinde, araştırma sorusuna cevap veren 189 öğretmen adayından 141'inin lisans eğitimleri süresince Türk büyüklerine yönelik yeterli eğitimi alıp almama durumuna ilişkin açıklama getirdikleri görülmektedir. Bu doğrultuda, Türk büyükleri ile ilgili "yeterli" lisans eğitimi aldığını düşünen öğretmen adaylarının (%13,8-f:26) gerekçeleri değerlendirildiğinde en fazla f:8="Türk büyüklerinden sıklıkla bahsedilmektedir." açıklamasında bulundukları görülmektedir. Ardından ikinci olarak f:6="Öğretim üyeleri niteliklidir.", üçüncü olarak f:2="Türk büyükleri hakkında kişisel bilgi birikimine sahibim." / f:2="Aldığım alan eğitimi yeterlidir." açıklamalarına vurgu yaptıkları görülmektedir. Türk büyükleri ile ilgili "yeterli" lisans eğitimi aldığını düşünen öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şu şekildedir: SBÖA169 (E): *"Yeterli miktarda eğitim veriliyor. Hocalarımız bu konuda yeterli düzeyde yararlı oluyor."*, SBÖA172 (E): *"Kaliteli hocalardan eğitim alıyoruz."*, SBÖA186 (K): *"Çünkü alanım sosyal bilgiler.",* SBÖA201 (K): *"Birçok Türk büyüğü hakkında genel olarak bilgim var"*.

Tablo 33'teki verilere göre, Türk büyükleri ile ilgili "biraz yeterli" lisans eğitimi aldıklarını ifade eden öğretmen adaylarının (%54,5 - f:103) büyük bir çoğunluğunun f:38="Derslerde Türk büyüklerinden yüzeysel olarak bahsedilmektedir." görüşüne sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ardından ikinci olarak f:9="Türk büyükleri hakkında kişisel bilgi birikimim yetersizdir."; üçüncü olarak ise f:6="Derslerde belirli Türk büyükleri ön plana çıkartılmaktadır." / f:6="Ders saatleri yetersizdir." açıklamalarında bulundukları görülmektedir. Türk büyükleri ile ilgili "biraz yeterli" lisans eğitimi aldığını düşünen öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şöyledir: SBÖA135 (E): *"Sosyal bilgiler olduğu için çoğu konular yüzeysel olarak aktarılıyor."*, SBÖA157 (E): *"Başka kaynaklardan ve kişilerden öğrenmem gereken çok bilgi var."*, SBÖA220 (K): *"Farklı büyüklere yer verilmedi. Sadece belli kişilerle sınırlı kaldı."*, SBÖA149 (K): *"Bazı derslerde her birimiz bir Türk büyüğünü ele alıp anlatsa da diğer derslerde Türk büyüklerinin ismi bile geçmemiştir"*.

Tablo 33'te yer alan veriler incelendiğinde, Türk büyükleri ile ilgili "yetersiz" lisans eğitimi aldığını düşünen öğretmen adaylarının (%31,7 - f:60) gerekçeleri değerlendirildiğinde en fazla f:20="Derslerde Türk büyüklerinden yüzeysel olarak bahsedilmektedir." açıklamasında bulundukları görülmektedir. Ardından f:5=Eğitim sisteminden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır." ve f:4=" Derslerde kişiler yerine olaylar ön plana çıkartılmaktadır." / f:4="Ders

saatleri yetersizdir." görüşlerine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Türk büyükleri ile ilgili "yetersiz" lisans eğitimi aldığını düşünen öğretmen adaylarının cevaplarından bazı örnekler şöyledir: SBÖA182 (E): *"Türk büyüklerinin kişisel özellikleri, yaptığı önemli icraatlar gerektiği kadar derslerde geçmiyor. Sadece ismine değinilip geçiliyor."*, SBÖA113 (E): *"Türk büyüklerine çok az ve yetersiz zaman ayrılıyor."*, SBÖA218 (E): *"Temel eğitimden başlayan ezberci ve tekdüze anlayış araştırma bilinci kazandırmamaktadır. Ders içerikleri de tamamen klasik bilgiler üzerinedir."*, SBÖA122 (E): *"Ders saatleri çok az, vakit kalmıyor"*.

Elde edilen bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyükleri ile ilgili bir eğitim aldıkları ancak bu eğitimin yüzeysel bilgi aktarımı ile sınırlı kalmasından dolayı aldıkları eğitimi "biraz yeterli" gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM 5

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri belirlenerek, bunların farklı değişkenlerle olan ilişkilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın bu amaçları doğrultusunda; "Kişisel Bilgi Formu", "Türk Büyükleri Bilgi Testi", "Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Ölçeği" ve "Görüş Formu" geliştirilmiştir. Geliştirilen bu ölçme araçları, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Gazi Üniversitesi'nde öğrenim gören 242 sosyal bilgiler öğretmen adayına uygulanmıştır. Araştırma sonucunda ilgili analizler yapılarak elde edilen bulgular, tablolar halinde görselleştirilmiş ve önceki bölümde sunulmuştur.

Bilimsel araştırmalarda, bulguların sunulmasından sonra bunların yorumlanması ve sonuçlarının vurgulanması için tartışma bölümüne ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmalarda tartışma bölümü literatürde bildirilmiş olan diğer çalışmalar ışığında, elde edilen bulguların değerlendirilmesine olanak sağladığı için önemli kabul edilmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın bu bölümünde, araştırma bulguları ile benzer araştırmaları yapanların bulguları arasındaki benzerlikler veya karşıtlıklar ifade edilmiş ve ilgili sonuçlar üzerinde etkisi olabilecek etkenler literatür gözetilerek tartışılmıştır.

Bu araştırmada sonuç ve tartışma bölümü; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri ile ilgili sonuç ve tartışma, Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumuna yönelik sonuç ve tartışma, Türk büyüklerini örnek alma durumu ile ilgili sonuç ve tartışma, sosyal bilgiler öğretiminde olması

gerektiği düşünülen Türk büyükleri ile ilgili sonuç ve tartışma ile Türk büyüklerine ilişkin alınan lisans eğitiminin yeterliliğine ilişkin sonuç ve tartışma olarak şekillendirilmiştir.

5.1. Nicel Bulgulara İlişkin Sonuçlar

5.1.1. Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyi İle İlgili Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın bir boyutunda, çeşitli Türk büyüklerine dair bilgiler içeren çoktan seçmeli bir test aracılığıyla öğretmen adaylarının ilgili tarihi şahsiyetlere ilişkin bilgi düzeylerini ortaya çıkartmak amaçlanmıştır. Ancak literatürde bu araştırma ile aynı nitelikleri taşıyan kapsamlı araştırmalara rastlanmamıştır. Bu bağlamda, araştırmanın bu boyutuna yönelik tartışma kısmı bazı Türk büyüklerine (Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli vb.) yönelik bilgi düzeyini ölçmeyi amaçlayan araştırmaların sonuçları gözetilerek düzenlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin belirlenmesi sürecinde elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının bilgi düzeylerinin orta seviyede olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bu sonuç, diğer araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Demirezen & Akhan, 2011; İmik Tanyıldız, 2011; Laçin Şimşek & Şimşek, 2010; M. Çifci; 2015; Okur, 2012; Özkan, 2014). Farklı örneklem gruplarıyla yürütülen bu araştırmalar, katılımcıların çeşitli Türk büyüklerine yönelik bilgi sahibi olduklarını ancak bunun yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymuştur.

Bu araştırma bağlamında, elde edilen bu sonucun ortaya çıkmasında pek çok faktörün etkili olabileceği düşünülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının derslere zamanında ve düzenli çalışma alışkanlıklarının olmaması, entelektüel, mesleki, kültürel ve benzeri birçok açıdan kendilerini yetiştirme konusunda pek istekli olmamaları, kendilerini alanlarında geliştirmek için yeterli çaba sarf etmemeleri, ezbere dayalı ve not için çalışmaları, okuma alışkanlıklarının olmaması, alanlarını iyi tanımamaları gibi bir takım sorunların (Yılmaz, 2010, s.313) elde edilen bu sonucu destekleyebilecek faktörler olduğu düşünülmektedir.

Kaymakcı ve Akbaba (2014, s.159-160)'ya göre sosyal bilgileri oluşturan alanlar içinde tarih, coğrafya ve vatandaşlık eğitimine yönelik bilgilerin oluşturduğu geniş alanyazında, çok sayıda

kavram, olay, olgu, düşünce ve kişiye dair bilgiler yer almaktadır. Ancak bu yoğun içeriği kavraması ve bu disiplinler arasındaki bilgi etkileşimini gerçekleştirerek, aradaki bağlantıları kurması beklenen öğretmen adayları bu geniş yapıyı kavramakta zorlanmaktadırlar. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri boyunca almış oldukları tarih, coğrafya gibi birtakım alan derslerini gereksiz olarak gördükleri de bilinmektedir (Akhan, 2015, s.277). Dolayısıyla hem sosyal bilgiler alanının yapısı hem de öğretmen adaylarının alanı oluşturan temel disiplinlere olumsuz yaklaşımlarının araştırmanın bu boyutunda elde edilen sonuç üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Cinsiyet değişkenine yönelik tartışma:

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmış, kadın öğretmen adayları ile erkek öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerine ilişkin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Bu doğrultuda; erkek öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerinin, kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmış ve cinsiyetin Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeyini etkileyen bir değişken olduğu belirlenmiştir. Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerini tespit amaçlı yapılan bazı araştırmalarda (Özkan, 2014; S. Çifci, 2011) cinsiyetin anlamlı farklılıklara neden olduğu, erkeklerin bilgi düzeyi açısından kadınlardan daha iyi olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmüş ve bu araştırmaya ait sonuç ile diğer araştırma sonuçlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Bu araştırma özelinde elde edilen bu sonucun açıklanması için bazı gerekçelerin öne sürülebileceği düşünülmektedir. Tarih öğrenmek dünyanın hemen her yerinde "ölü yatırım" olarak düşünülürken (Köksal, 2008, s.392) erkeklerin tarih alanına kadınlardan daha ilgili oldukları bilinmektedir (Şimşek, 2010, s.197). Bu bağlamda, erkek öğretmen adaylarının tarihin en önemli unsurlarından biri olan ve tarihin konusunu oluşturan insan boyutuna dair (Yazıcı, 2011, s.9) bilgi düzeylerinin kadın öğretmen adaylarına nazaran yüksek olması olağan bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca erkek sosyal bilgiler öğretmenlerinin kadın sosyal bilgiler öğretmenlerine kıyasla, tarih algılarının daha milliyetçi bir çizgide olduğu ve tarih öğretiminden hedefledikleri amaçların, milli geçmişin öğretilmesi ve milli kültürün genç kuşaklara aktarılması hususunda yoğunlaştığı görülmektedir (Yılmaz & Kaya, 2011, s.83). Türk büyüklerinin de milli geçmişin önemli bir unsuru olduğu düşünüldüğünde, erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin yüksek olması kabul edilebilir bir sonuç olarak nitelendirilmektedir.

Paylaşılan bu tespitlerin yanında ulaşılan bu sonuçta Kamu Personeli Seçme Sınavı'nın da etkisi olabileceği öngörülmektedir. KPSS genel kültür alanında, her yıl Türk büyükleri hakkında öğretmen adaylarının bilgi düzeylerini ölçen sorulara yer verilmektedir. Bu doğrultuda, erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına oranla KPSS'yi daha çok önemsedikleri ve ilgili sınavda daha başarılı oldukları düşünüldüğünde (Özkan & Pektaş, 2011, s.279) erkek öğretmen adaylarının Türk büyükleri hakkında bilgi düzeylerinin yüksek olması bu bağlamda doğal bir sonuç olarak görülebilir.

Sınıf düzeyi değişkenine yönelik tartışma:

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgilerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmış, öğretmen adaylarının bilgi testi toplam puanlarının öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu doğrultuda 3. sınıfta, 2. sınıfta ve 1. sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarına göre 4. sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle, en yüksek bilgi düzeyine sırasıyla 4. ve 3. sınıfların sahip olduğu ve bunu 2. ve 1. sınıfların izlediği görülmüştür. Bu sonucun çeşitli Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerini tespit etmeyi amaçlayan S. Çifci, (2011)'nin araştırma sonucuyla paralellik gösterdiği görülürken; M. Çifci, (2015)'nin araştırma sonucuyla farklılık taşıdığı tespit edilmiştir.

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerinin; 1. ve 4. sınıf arasında, 2. ve 4. sınıf arasında, 3. ve 4. sınıf arasında 4. sınıf lehine anlamlı bir fark bulunmasında birçok faktörün etkili olabileceği düşünülmektedir. Tarihsel alan bilgisi bakımından tatmin edici bir biçimde eğitim almaları ve kendilerini bu alanda

geliştirmeleri beklenen sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerinin, birinci sınıftan son sınıfa gelinceye dek tarihin farklı alanlarına ilişkin çeşitli dersler aldıkları bilinmektedir (Er Tuna & Mazman Budak, 2013, s.612). Bu anlamda bilgi düzeyinin tüm sınıflar arasında 4. sınıf lehine anlamlı fark yaratması, 4. sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının eğitim süreçlerinin sonuna gelmelerinin ve bu süreçte çok çeşitli dersleri almış olmalarının olumlu bir sonucu olarak görülebilir.

Sınıf düzeyi yükseldikçe Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeyindeki artış üzerinde, öğretmen adayları için büyük önem taşıyan Kamu Personeli Seçme Sınavı'nın da etkisi olabileceği ön görülmektedir. KPSS puanına göre atamaların öne çıkarılması, öğretmen adaylarının son zamanlarda özellikle ikinci sınıftan itibaren KPSS'ye ağırlık vermelerine yol açmaktadır (Özkan & Pektaş, 2011, s.271). Dolayısıyla KPSS'nin içeriğinden haberdar olma ihtimalleri yüksek olan öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinin ilk yıllarından itibaren Türk büyüklerine özel önem verdikleri ve bu anlamda bilgi düzeylerini arttırdıkları düşünülebilir.

Ayrıca bu araştırmada, 1. sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerinin, diğer sınıf seviyelerine oranla düşük olması önemli bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Kaymakçı ve Akbaba (2014, s.153) ülkemiz eğitim-öğretim sistemi içerisinde gerek ilkokul ve ortaokul gerekse ortaöğretim düzeyinde tarihe ilişkin öğretilmesi istenilen konuların çoğunluğunun, sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından öğrenilmediğini tespit etmişlerdir. Bu paralelde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde tarih dersleri kapsamında Türk büyüklerine yönelik yeterli bilgi düzeyine sahip olmadan yükseköğrenime başladıkları düşünülebilir.

Merak/ilgi değişkenine yönelik tartışma:

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgilerinin Türk büyüklerine karşı merak/ilgi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmış, Türk büyüklerine karşı merak/ilgi duyduğunu belirten öğretmen adaylarının bilgi düzeylerinin Türk büyüklerine karşı merak/ilgi duymadığını belirten öğretmen adaylarının bilgi düzeylerinden yüksek olmasına karşın elde edilen bu bulgunun, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Merak ve bilgi arasında her zaman çok yakın bir ilişki var olmasına karşın (Dupuy Dalmace, 2015, s.1) hem bu araştırma özelinde hem de Okur (2012) tarafından yapılan araştırma bağlamında merakın her zaman bilgiyi yordamadığı anlaşılmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerinde, Türk büyüklerine karşı merak/ilgi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen araştırmada öğretmen adaylarının % 89,3'ünün Türk büyüklerine karşı merak/ilgi duydukları yönünde olumlu bir sonucuna ulaşılmıştır. Bu değer, öğretmen adaylarının Türk büyüklerine karşı merak/ilgi düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuç, üniversite öğrencilerinin genel anlamda merak düzeylerinin yüksek olduğuna işaret eden araştırma sonucuyla uyumludur (Demirel & Çoşkun, 2009).

Bu bağlamda, araştırmanın bu boyutunda elde edilen sonuçların açıklanması için bazı gerekçelerin öne sürülebileceği düşünülmektedir. Üniversite öğrencilerinin yüksek merak düzeyine sahip olmalarına rağmen, ilgi duydukları özel bir alan veya konuya ilişkin olabildiğince ayrıntılı araştırma yapma isteği taşımadıkları, bu paralelde öğrencilerin mesleki ilgi ve eğilimlerinin yeterince spesifik olmadığı, merak ettikleri konu ve durumların çeşitlilik gösterdiği ancak süreklilik göstermediği bilinmektedir (Demirel & Çoşkun, 2009). Ayrıca merak/ilgi söz konusu olduğunda temel bir ilgi yanında yan bir ilginin varlığı söz konusu olabilmektedir (Uysal, t.y. s.48). Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine dair mevcut merak ve ilgilerinin, özel bir ilgi niteliği taşımadığı ve devamlılık arz etmediği ayrıca tarih alanına olan ilginin yan bir ilgisi seviyesinde kaldığı varsayılarak, bilgi düzeylerini yordamadığı düşünülebilir.

Örnek alma değişkenine yönelik tartışma:

Türk büyüklerini örnek aldığını belirten sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi düzeylerinin, Türk büyüklerini örnek almadığını belirten öğretmen adaylarının bilgi düzeylerinden yüksek olmasına karşın elde edilen bu bulgunun, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuç genel olarak değerlendirildiğinde, Türk büyüklerini örnek alma değişkeninin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerinde herhangi bir farklılaşmaya yol açmadığı anlaşılmaktadır.

Literatürde bu sonucu destekleyen ya da desteklemeyen bir araştırmaya rastlanmaması nedeniyle somut bulgularla yorumlanması zor olan bu durumun, bireyin toplumsal bir varlık olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Nitekim insanın gelişiminde çocukluk döneminden başlayarak rol model alma kaçınılmaz bir ihtiyaçtır (Ceran, 2015, s.136). Bireyler yaşamlarının her döneminde toplumdan herhangi bir bireyi kendilerine rol model seçip, beğendikleri ve kendilerine yakın buldukları kişileri örnek olarak alabilirler (Kızılcık, 2016). Bu doğrultuda, hayatın doğal seyrinde Türk büyüklerini rol model olarak gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, Türk büyükleri hakkında sahip oldukları bilgileri yeterli gördükleri ve daha fazla bilgi edinme gayreti içinde olmadıkları düşünülebilir.

5.1.2. Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüşler İle İlgili Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin belirlenmesi sürecinde elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının ölçeğin tamamına yönelik görüşlerinin "Kesinlikle Katılıyorum/Tamamen Olumlu Görüş" düzeyinde olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca elde edilen diğer bulgular, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri üzerinde cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin etkili olmadığını ancak Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumu ve Türk büyüklerini örnek alma durumu değişkenlerine göre görüşlerinin farklılaştığını göstermiştir.

Bu araştırma ilgili literatürde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerini inceleyen ilk araştırma olmasından dolayı araştırmadan elde edilen sonuçları başka araştırmalarla karşılaştırma olanağı bulunamamıştır. Bu doğrultuda, kuramsal çerçeveden ve değişik nitelikte çalışmalardan hareketle araştırmanın bu boyutuna ilişkin sonuçlar üzerinde etkisi olabilecek faktörler üzerinde kısaca durulmuştur.

Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında tarih konularının öğretiminde genellikle konuların tarihte önem arz eden şahsiyetler odaklı ele alındığı bilinmektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih öğretimini destekledikleri ve tarih konularına sosyal bilgiler öğretim programında kesinlikle yer verilmesi yönünde taraf olduklarını doğrulayan araştırmalar göz önünde tutulduğunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihin bir unsuru olan Türk

büyüklerinin öğretilmesi konusunda yüksek düzeyde katılım göstermeleri olağan bir sonuç olarak görülebilir.

Cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine ilişkin bulgular ışığında, kadın öğretmen adayları ile erkek öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri üzerinde "cinsiyet" ve "sınıf düzeyi" değişkenlerinin etkili olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuçların, kendi içinde olumlu nitelik taşıdığı söylenebilir. Öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretmeni olarak atandıklarında erkek ya da kadın olmaları fark etmeksizin, tarih öğretimi görevlerinin bir parçası olacaktır (Şimşek, 2010, s.199). Dolayısıyla tarihin önemli unsurlarından biri olan Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin cinsiyet bazında farklılaşmaması, kadın ve erkek öğretmen adaylarının aynı oranda sorumluluklarını farkında olmalarından kaynaklanmış olabilir. Bu sonuç aynı zamanda, gelecekte Türk büyüklerinin arzu edilen doğrultuda öğretileceğinin işareti olarak düşünülebilir. Öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin sınıf düzeylerine göre farklılık göstermemesi de her bir sınıf düzeyinde öğrenim çıktılarının birbirinden çok farklı olmadığını düşündürmektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin "Türk büyüklerine karşı merak/ilgi" değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. İnsanlara ve olaylara merak duyulması sağlıklı bir davranıştır ve insanın ilerlemesinin temelinde merak dürtüsü vardır (Aksoy, 2016). Eğitim boyutunda ilgi/merak ise, olumlu bir duygu olarak bireyleri keşfetmeye yönelten ve bu yöndeki çabalarını sürdürmelerini sağlayan bir nitelik taşımaktadır. Eğitimde istenen sadece anlık bir ilgi deneyimi değil, ilginin/merakın gelişerek devamı ve bu sırada öğrencinin keşif davranışının sürekli kılınmasıdır (İnan Kaya, 2016, s.107-111). Bu bağlamda, öğretmen adaylarının Türk büyüklerine karşı merak/ilgi durumlarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerini olumlu doğrultuda desteklediğine ilişkin ulaşılan bu sonuç, Türk büyüklerine yönelik ilginin sürekliliğine dair bir işaret olarak düşünülebilir. Özetle bu ilgi, öğretmen adayları tarafından gelecekte Türk büyüklerinin öğretilmesi noktasında gösterilecek hassasiyeti ve sürekliliği destekleyici bir unsur olarak görülebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin "Türk büyüklerini örnek alma" değişkenine göre farklılaşması da önemli bir sonuç olarak

değerlendirilmektedir. Zira doğru örnekleri bilen ya da tanıyan öğretmen adaylarının, ilgili rol modellerin gelecek nesiller tarafından da öğrenilmesi gerektiğini düşündükleri söylenebilir.

5.1.3. Türk Büyüklerine İlişkin Bilgi Düzeyi ve Türk Büyüklerinin Öğretilmesine Yönelik Görüş Arasındaki İlişkiye Dair Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ile Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşleri arasındaki ilişki incelenmiş ve istatistiksel olarak düşük düzeyde, pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilgi, bireyin bir şeye ilgi duyma ve hoşlanma davranışını doğrudan etkilemektedir (Atasoy & Ertürk, 2008, s.120). Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine dair bilgi sahibi olmaları, Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik olumlu bir iç eğilim bir başka ifadeyle olumlu görüş geliştirmelerini etkilemiş olabilir. Araştırmanın bu boyutunda elde edilen sonuç, her ne kadar bilgi ve görüş arasında düşük düzeyde bir ilişkiyi işaret etse de ilişki yönünün pozitif olması kayda değer bir sonuç olarak nitelendirilebilir.

5.2. Nitel Bulgulara İlişkin Sonuçlar

5.2.1. Türk Büyüklerine Karşı Merak/İlgi Durumuna Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yöneltilen, "En çok merak ettiğiniz/ilgi duyduğunuz Türk büyüğü kimdir?" sorusundan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının toplam 32 farklı Türk büyüğüne merak/ilgi duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bu sonuç, Altun (2014) tarafından yapılan araştırmayla benzerlik gösterirken; Altun (2016)'nun araştırma sonuçlarıyla kısmen farklılık arz etmektedir. Altun (2014) sınıf öğretmen adaylarının 31 farklı tarihi karakteri merak ettikleri sonucuna ulaşmış ve tarih bilincinin kazanılmasında ilk ve temel rolü oynayan sınıf öğretmeni adayları için bu oranın yeterli olmadığını belirtmiştir. Bu doğrultuda, benzer amaçlara hizmet etmesi beklenen ve sosyal

bilimlerin çeşitli disiplinlerini barındıran bir alanın öğrencisi konumundaki sosyal bilgiler öğretmen adayları içinde elde edilen bu oranın yetersiz olduğunu düşünülebilir.

Altun (2016)'un araştırma sonuçlarıyla yaşanan farklılığın ise öğrenim görülen bölüm değişkeninden kaynaklandığı düşünülmektedir. Altun (2016) fen edebiyat fakültesi tarih bölümü öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmasında, öğrencilerin 64 tarihi kişiyi merak ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda, tarih bölümü öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerine kıyasla tarih eğitiminde daha avantajlı olmalarının bu sonuç üzerinde etkili olduğu öngörülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının merak/ilgi duydukları 32 Türk büyüğünden 31'inin erkek tarihi şahsiyet, 1'inin ise kadın tarihi şahsiyet olduğu; kadın ve erkek sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından merak/ilgi duyulan ilk iki Türk büyüğünün (Atatürk ve Fatih Sultan Mehmet) aynı tarihi şahsiyetler olduğu gözlenmiştir. Ayrıca merak/ilgi duyulan Türk büyüklerinin Osmanlı Tarihi, Türk Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'nden siyasi, askeri, bilim ve edebiyat alanlarından oldukları görülürken; her iki cinsiyette merak/ilgi unsurunun özellikle Osmanlı Tarihi ve siyaset alanındaki Türk büyükleri yönünde ağırlık kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçların Altun (2014) ve Altun (2016) tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca Bal ve Yiğit (2012)'in araştırma sonuçları ile öğretmen adaylarının merak/ilgi duydukları Türk büyükleri tercihleri arasındaki benzerlik dikkat çekmektedir. Bal ve Yiğit (2012, s.1011) okul duvarlarında bulunan Türk büyüklerine ait görselleri incelemişler ve öğrencilerin akıllarında kalan görsellerden ikisinin Atatürk ve Fatih Sultan Mehmet'e ait görseller olduğunu tespit etmişlerdir. Okul duvarlarındaki görsellerin konu dağılımına göre analizi sonucunda da Osmanlı Tarihi'ne ait görsellerin birinci sırada olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının diğer eğitim kademelerinde sıklıkla karşılaşmış oldukları Türk büyüklerine ait görsellerin, Türk büyüklerine yönelik ilginin seyrini etkilediği düşünülebilir.

Bunlara ek olarak bu araştırma sorusu bağlamında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri arttıkça merak/ilgi duydukları Türk büyükleri sayısının da aynı oranda artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda, lisans eğitimi ilerledikçe alınan derslerin

çeşitlenmesine bağlı olarak tanınan Türk büyüklerinin arttığı ve dolayısıyla merak/ilgi duyulan Türk büyüklerinin çeşitlendiği öngörülebilir.

5.2.2. Türk Büyüklerini Örnek Alma Durumuna Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yöneltilen "Hangi Türk büyüğünün hangi özelliğini örnek alıyorsunuz?" sorusundan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplam 29 farklı Türk büyüğünü örnek aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının örnek aldıkları 29 Türk büyüğünden 27'sinin erkek tarihi şahsiyet, 2'sinin kadın tarihi şahsiyet (Halide Edip Adıvar, Şerife Bacı) olduğu, her iki cinsiyet ve tüm sınıf düzeylerinde ön plana çıkartılan ilk iki Türk büyüğünün (Atatürk, Fatih Sultan Mehmet) ise aynı tarihi şahsiyetler olduğu görülmüştür.

Her iki cinsiyet ve tüm sınıf düzeylerinde en fazla örnek alınan Türk büyüğünün "Atatürk" olması, öğretmen adaylarının lisans öncesi ve lisans eğitimi esnasında ağırlıklı olarak Atatürk hakkında bilgilendirilmelerinden kaynaklandığı ileri sürülebilir. En fazla örnek alınan ikinci Türk büyüğünün "Fatih Sultan Mehmet" olması da öğretmen adaylarının Osmanlı Devleti'nin yükselme dönemine özellikle de İstanbul'un fethine duydukları ilginin/merakın bir sonucu olarak düşünülebilir. Zira Tarhan ve Altun (2014) araştırmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en fazla önemsedikleri tarihi olayın İstanbul'un fethi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ayrıca erkek Türk büyüklerinin kadın Türk büyüklerine oranla, bütün sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından daha fazla örnek alınmalarına ilişkin sonuç üzerinde tarih yazımının etkisi olduğu düşünülebilir. Zira erkek geçmişe ve tarihe hâkimdir, kadın ise bu geçmişte görünür değildir (Akagündüz, 2012, s.4). Ayrıca tarihi belgelerde kadınlar çoğu zaman kargaşanın ve bozulmanın başlıca sorumlusu olarak görülmektedir (Çakır, t.y. s.509). Dolayısıyla kendilerine tarih alanında erkeklere kıyasla kısmen daha az yer bulabilen kadın tarihi şahsiyetlerin, bir de olumsuz bir bakış açısıyla yansıtılıyor olmaları öğretmen adaylarının örnek alma tercihlerini etkilemiş olabilir.

Ayrıca bu araştırma sorusu bağlamında, erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kadın sosyal bilgiler öğretmen adaylarına oranla daha çok sayıda Türk büyüğünü örnek aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Model alma davranışı üzerinde çeşitli değişkenlerin etkisi olduğu bilinmektedir. Bu

değişkenlerden biri de cinsiyettir. Yapılan araştırmalarda erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla daha fazla model alma davranışında bulundukları gözlenmiştir (Erjem & Çağlayandereli, 2006). Dolayısıyla bu sonuç üzerinde ifade edilen gerekçenin etkisi olduğu düşünülebilir. Buna ek olarak, erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına kıyasla daha fazla sayıda örnek aldıkları Türk büyüğünün olması, erkek öğretmen adaylarının Türk büyükleri konusunda daha fazla bilgi sahibi olmalarından kaynaklanmış olabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından örnek alınan çeşitli özelliklerin, her iki cinsiyet ve tüm sınıf düzeylerinde en fazla örnek alınan iki Türk büyüğü olan "Atatürk" ve "Fatih Sultan Mehmet"e ait özellikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Atatürk'e ait "*ileri görüşlülük*" özelliği öğretmen adayları tarafından en fazla örnek alınan özellik olurken, Fatih Sultan Mehmet'in en fazla "*azimli olma*" özelliğinin örnek alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Türk büyüklerine ait hiçbir özelliği örnek almadıklarını belirten öğretmen adayları tarafından "Türk büyükleri hakkında bilgi sahibi değilim." gerekçesinin en fazla ön plana çıkartılan gerekçe olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda bazı öğretmen adaylarının Türk büyükleri hakkında bilgilendirilme ihtiyaçlarının bulunduğu düşünülebilir.

5.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Olması Gerektiği Düşünülen Türk Büyüklerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Literatürde araştırmanın bu boyutuna ilişkin kıyaslama yapılabilecek araştırmalar olmadığı için yeterli şekilde tartışma olanağı bulunamamıştır. Ancak aşağıda araştırmadan elde edilen sonuçlar paylaşılarak, bu sonuçlar üzerinde etkili olabilecek etkenler kısaca değerlendirilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yöneltilen "Sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündüğünüz Türk büyüğü kimdir? Neden bu kişiden bahsedilmelidir? Açıklayınız." sorusundan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihe katkı, tarihi önem, kişisel özellikler ve yanlış-eksik bilgilendirme yapılması gibi gerekçeler öne sürerek toplam 51 farklı Türk büyüğünün programda olmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinden 49'unun erkek tarihi şahsiyet, 2'sinin kadın tarihi şahsiyet

olduğu, her iki cinsiyet ve tüm sınıf düzeylerinde ön plana çıkartılan ilk iki Türk büyüğünün (Atatürk, Fatih Sultan Mehmet) ise aynı tarihi şahsiyetler olduğu görülmüştür.

Tarhan ve Altun (2014) araştırmalarında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok önemsedikleri ilk iki tarihi karakterin Atatürk ve Fatih Sultan Mehmet olduğunu tespit etmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiği düşünülen iki kadın tarihi şahsiyetin, kadın öğretmen adayları tarafından belirtildiği; erkek öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin tamamının erkek tarihi şahsiyetlerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Avaroğulları ve Kolcu (2016) kadınların tarihe olan katkılarının öğrenciler tarafından hafife alındığını belirtmektedirler. Dolayısıyla tarih yazımında kadınların ikinci planda tutulmasının, kadın tarihi şahsiyetlerin ciddiye alınmasını engellediği ve bu bağlamda öğretmen adaylarının tercihlerini etkilediği düşünülebilir.

Buna ek olarak kadın öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına kıyasla daha farklı alanlardan Türk büyüklerinin sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğretmen adaylarının ise sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiği yönünde görüş bildirdikleri Türk büyüklerinin, ağırlıklı olarak siyasi ve askeri yönü ağır basan tarihi şahsiyetler olduğu görülmüştür. Erkek öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında yer almasını istedikleri bütün Türk büyüklerinin siyasi-askeri nitelikleri bir arada taşıyan erkek tarihi şahsiyetlerden seçmelerinin, tarih eğitiminde siyasi/askeri tarihe verilen ağırlığın (Kaya & Demirel, 2008) bir sonucu olarak görülebilir.

Ayrıca kadın öğretmen adaylarının, farklı alanlardan Türk büyüklerinin sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşünmeleri üzerinde, erkek öğretmen adaylarına oranla daha fazla ve daha çeşitli alanlardan Türk büyüklerini merak ediyor olmalarının etkisi olabilir.

5.2.4. Türk Büyüklerine İlişkin Alınan Lisans Eğitiminin Yeterliliğine Dair Sonuç ve Tartışma

Literatürde araştırmanın bu boyutuna ilişkin kıyaslama yapılabilecek araştırmalara rastlanmamıştır. Ancak benzer araştırmalar ile doğrudan karşılaştırma olanağı bulunamasa da bazı çalışmalara dair sonuçların, bu araştırmada ulaşılan sonuçların nedenlerine ilişkin ipucu niteliği taşıdığı öngörülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yöneltilen "Lisans eğitiminiz süresince Türk büyüklerine yönelik yeterli eğitimi aldığınızı düşünüyor musunuz? sorusundan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, 2., 3. ve 4. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik eğitim aldıklarını düşündükleri ancak aldıkları eğitimi "biraz yeterli" gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Türk büyükleri ile ilgili "biraz yeterli" lisans eğitimi aldıklarını ifade eden öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun, derslerde Türk büyüklerinden yüzeysel olarak bahsedildiğini düşündükleri gözlenmiştir. Nitekim araştırmalar sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, öğretim elamanlarının bazı alan derslerini yüzeysel olarak anlattıkları görüşüne sahip olduklarını ortaya koymaktadır (Demir & Bütüner, 2014).

Ayrıca Türk büyüklerine yönelik "biraz yeterli" lisans eğitimi aldıklarını ifade eden öğretmen adaylarının, Türk büyükleri hakkında kişisel bilgi birikimlerinin yetersiz olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz (2009, s.50) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kendilerinde birtakım eksiklikler gördüklerini, kendilerini yetiştirme ve geliştirme konusunda yeterli çabayı sarf etmedikleri yönünde görüşe sahip olduklarını belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretim elemanlarının da benzer şekilde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının entelektüel, mesleki, kültürel ve benzeri birçok açıdan kendilerini yetiştirme konusunda pek istekli olmadıkları ve sosyal bilgiler alanında kendilerini geliştirmek için yeterli çabayı sarf etmedikleri yönünde görüşleri bulunmaktadır (Yılmaz, 2010, s.313). Bu bağlamda, ulaşılan bu sonucun diğer araştırma sonuçlarıyla kısmen desteklendiği düşünülebilir.

5.3. Nicel ve Nitel Bulgulara İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması

Bu araştırmada yöntem olarak karma metot tercih edilmiştir. Karma yöntemle tasarlanan araştırmalarda, araştırmadan elde edilen nicel ve nitel bulguların karşılaştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda, nicel ve nitel bulgulara dair sonuçlar aşağıda değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın nicel bulguları analiz edildiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinin orta seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın nitel bulgularına bakıldığında ise öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik aldıkları lisans eğitimini biraz yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeylerinden elde edilen sonucun, Türk büyüklerine yönelik aldıkları lisans eğitiminin düzeyine ilişkin görüşleri aracılığıyla desteklendiği düşünülebilir.

Ayrıca diğer nitel bulgular aracılığıyla öğretmen adaylarının merak/ilgi duydukları ve örnek aldıkları Türk büyüklerinin sayıca yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri üzerinde, merak/ilgi duydukları ve örnek aldıkları Türk büyüklerinin sayıca yetersiz olmasının etkisi olduğu yorumu getirilebilir.

Bu araştırmaya ait bir diğer nicel bulgu, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin tamamen olumlu görüş düzeyinde yüksek bir katılımı işaret ettiği yönündedir. Araştırmanın nitel bulgularına bakıldığında ise öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin, merak/ilgi duydukları ve örnek aldıkları Türk büyüklerinin sayılarına oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinin yüksek düzeyde olumlu olması sonucunun, öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin sayısal oranı üzerinde pozitif etkide bulunduğu yorumunun yapılması mümkündür.

5.4. Öneriler

Bu araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulurken Türk büyüklerinin önemi, Türk büyüklerinin öğretimi, Türk büyüklerine saygı değeri vb. konularda literatürde yetersizlik olduğu gözlenmiştir. Bu konulara ilişkin bilgi kaynakları çoğaltılabilir.

Bu araştırma sadece sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, farklı branşlardaki öğretmen adayları ile benzer araştırmalar yapılabilir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adayları ile farklı branşlardaki öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyleri karşılaştırılabilir.

Bu araştırmanın bir boyutunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeyleri test edilmiştir. Başka bir araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyükleri ile yabancı tarihi şahsiyetlere ilişkin bilgi düzeyleri incelenebilir.

Farklı seviyelerde ve özellikle de ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin Türk büyüklerine yönelik bilgi düzeylerini tespit etmeyi amaçlayan benzer araştırmalar yararlı olabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk büyüklerine ilişkin orta düzeyde bilgiye sahip oldukları ve lisans eğitimlerini biraz yeterli gördükleri sonucundan hareketle lisans eğitiminde Türk büyüklerinin öğretimine ve tanıtımına daha fazla önem verilmesi gerektiği söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları Türk büyüklerine ilişkin aldıkları lisans eğitimini değerlendirirken, ders saatlerinin yetersizliğini vurgulayarak Türk büyüklerine yönelik ayrı bir dersin olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu doğrultuda, Türk büyüklerini ele alan seçmeli bir ders okutulabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının merak duydukları, örnek aldıkları ve sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündükleri Türk büyüklerinin büyük oranda erkek tarihi şahsiyetler olması sonucundan hareketle eğitimin her kademesinde kadın Türk büyüklerinin öğretimine daha fazla önem verilmesi gerektiği söylenebilir.

Ayrıca eğitimin her kademesinde Türk büyüklerine daha geniş bir perspektifle yaklaşılmalıdır. Bu doğrultuda, siyasi ve askeri Türk büyüklerinin yanı sıra bilim, sanat, spor vb. alanlardaki Türk büyüklerinin tanıtımına da aynı oranda ağırlık verilmesi yararlı olabilir.

KAYNAKLAR

Abazaoğlu, İ., Yıldırım, O. & Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 4*(6), 143-160.

Akagündüz, Ü. (2012). *II. Meşrutiyet dönemi düşünce ve kadın dergilerinde kadın tartışmaları (1908-1918).* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akagündüz, Ü. (2014). Osmanlı Devleti'nin son yıllarında kahraman ve hanedan merkezli tarih öğretimi: Haritalı Küçük Tarih-i Osmani ve Hülasa-i Tarih-i Osmani. *Turkish History Education Journal*, *3*(2), 112-143.

Akdemir, R. (2011). Abide insan Mehmet Âkif ve düşünce dünyası. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 133,* 192-194.

Akhan, N. E. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler lisans programı üzerine düşünceleri. *International Journal of Social Science, 32*(3), 267-289.

Akkuş, Z., Küçük, B. & Örten, H. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değer aktarım aracı olarak atasözleri: Ahlaki ikilem oluşturma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(2), 74-93.

Aköz, S. (2014). *Gurur kaynağım.* Gençlerden Ecdada Mektup. http://dergi.gsb.gov.tr/2014-Genclerden-Ecdada-Mektup/#34/z sayfasından erişilmiştir.

Akpınar, M. & Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20*(2), 605-626.

Aksoy, T. (2016). *İnsanın ilerlemesinin temelinde merak dürtüsü vardır.* http://www.temelaksoy.com/insanin-ilerlemesinin-temelinde-merak-durtusu-vardir/ sayfasından erişilmiştir.

Aktekin, S. & Baki Pala, Ç. (2013). 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 21,* 265-286.

Alpgüvenç, C. (2007). *Osmanlı büyüklerinden hatıralar.* İstanbul: Nesil.

Alpgüvenç, C. (2013). *Osmanlıda abidevi şahsiyetler*. İstanbul: Kaynak.

Altas, E. (2013). Gönül yolcusu Yunus Emre. *Eski Yeni Dergisi, 5*(51), 2-3. http://www.eskisehir.gov.tr/tr/eskiyeni-dergisi sayfasından erişilmiştir.

Altınkaynak, Ö. (t.y). Cennet vatanımız. *Bahçevan Dergisi,* 120. http://www.bahcevan.org/materyaller/egitim-materyalleri/karakter-egitimi/9-11-yas/ecdada-&-tarihi-mirasa-saygi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Altun, A. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının tarih merakına yönelik bir inceleme. *Route Educational and Social Science Journal, 1*(3), 16-32.

Altun, A. (2016). Tarih merakına yönelik bir inceleme: Fen-edebiyat fakültesi (AİBÜ) tarih bölümü öğrencilerinin tarihe dair merakları. *Turkish History Education Journal, 5*(2), 390-436.

Anderson, C. (2010). Presenting and evaluating qualitative research. *American Journal of Pharmaceutical Education. 74*(8), 141. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2987281/ sayfasından erişilmiştir.

Apuhan, R. Ş. (2013). *Son kahramanlar Çanakkale'den Kurtuluş Savaşı'na.* İstanbul: Timaş.

Arslan, F. (2014). Müslüman-Türk bilginlerin müzik bilimine katkıları (X-XIII. Yüzyıllar). *Türkiyat Mecmuası, 24,* 1-21. http://mku.dergipark.gov.tr/download/article-file/173140 sayfasından erişilmiştir.

Aslan, E. (2006). Neden tarih öğretiyoruz?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*, 162-174.

Ataklı, A. (t.y). *700. yılında Osmanlı.* http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/10.htm sayfasından erişilmiştir.

Atasoy, E. & Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(1), 105-122.

Avcı, C. & Öner, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri [USBES Özel Sayısı I]. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15,* 108-133.

Avcı, M. (2012). Eğitimde temel bir sorun: Yabancılaşma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(3),* 23-40. http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423871461.pdf sayfasından erişilmiştir.

Aydın, M. & Çelik, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34*(2), 169-181.

Aytürk, N. (2014). *Türklerde devlet yönetimi ve lider yöneticiler.* Ankara: Nobel Akademik.

Bağrıacık, T. (2008). Tarihi okumak üzerine. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim. 9*(97), 46-50.

Bahadıroğlu, Y. (2013). *Biz Osmanlıyız.* İstanbul: Nesil.

Bal, M. S. & Yiğittir, S. (2012). Okul duvarlarındaki görsellerin tarih öğretimi açısından incelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 20*(3), 999-1016.

Balcı, M. (2009). Okullarda değer eğitiminin gerekliliği ve sorunları. *Din ve Hayat Dergisi, 1,* 114-117.

Baltacıoğlu, İ. H. (1943). *Türk'e doğru.* İstanbul: Kültür. http://ulkunet.com/UcuncuSayfa/Turke_Dogru_-_Ismayil_Hakki_Baltacioglu_5323.pdf sayfasından erişilmiştir.

Bentahar, O. & Cameron, R. (2015). Design and implementation of a mixed method research study in project management. *The Electronic Journal of Business Research Methods, 13*(1), 3-15. http://eprints.ncrm.ac.uk/89/1/MethodsReviewPaperNCRM-005.pdf sayfasından erişilmiştir.

Brannen, J. (2005). Mixed methods research: A discussion paper. http://eprints.ncrm.ac.uk/89/1/MethodsReviewPaperNCRM-005.pdf sayfasından erişilmiştir.

Brodbelt, S. & Wall, R. E. (1985). *An Examination of the presentation of heroes and heroines in current (1974-1984) secondary level social studies textbooks,* ERIC http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED257726.pdf sayfasından erişilmiştir.

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 32,* 472-483.

Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Ceran, D. (2015). Çocuklara rol model olması bakımından millî mücadele kahramanları ve edebî eserlere yansıması: "Kurtuluşun Kahramanları" kitap dizisi örneği. *Tarih Okulu Dergisi, 8*(XXIV), 135-157.

Clarance H., Benes, C. H. & Steinbrink, J. E. (1998). Be your own hero: Activities for middle-level social studies classes. *The Clearing House, 71*(6), 367-371. https://www.jstor.org/stable/30189402?seq=1#page_scan_tab_contents sayfasından erişilmiştir.

Coşan, M. E. (2011). *Tarihî ve tasavvufî şahsiyetler.* (3. Baskı). İstanbul: Server İletişim.

Creswell, J. W. (2006). Understanding mixed methods research, (Chapter 1). https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/10981_Chapter_1.pdf sayfasından erişilmiştir.

Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed method approaches.* (3th Edt.). London: Sage.

Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research.* (4th Edt.). Ohio: Pearson.

Çağbayır, Y. (1998). *İstiklal Marşı'nın tahlili.* Ankara: Türk Diyanet Vakfı.

Çakır, S. (t.y). *Feminist tarih yazımı: Tarihin kadınlar için, kadınlar tarafından yeniden inşası*. http://www.academia.edu/21949971/Feminist_Tarih_Yaz%C4%B1m%C4%B1_Tarihin_Kad%C4%B1nlar_%C4%B0%C3%A7in_Kad%C4%B1nlar_Taraf%C4%B1ndan_Yeniden_%C4%B0n%C5%9Fas%C4%B1 sayfasından erişilmiştir.

Çapık, C. (2014). Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, *17*(3), 196-205. https://www.researchgate.net/publication/279526642_Gecerlik_ve_guvenirlik_calismalarinda_dogrulayici_faktor_analizinin_kullanimi sayfasından erişilmiştir.

Çapri, B. & Kan, A. (2006). Öğretmen kişilerarası öz-yeterlik ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 48-61.

Çatak, M. (2015). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi, 19*(62), 69-94. http://www.ekevakademi.org/Makaleler/340663241_05%20Muzaffer%20CATAK.pdf sayfasından erişilmiştir.

Çavdar, D. (2015). Millî Mücadele'de kahraman Türk kadınları. *TURKTOB Dergisi, 4*(16), 62-65. http://www.turktob.org.tr/upload/dergi16/62-65.pdf sayfasından erişilmiştir.

Çayır, K. (2014). *"Biz" kimiz? Ders kitaplarında kimlik, yurttaşlık, haklar.* İstanbul: Tarih Vakfı.

Çelebi, E. (2010). Atatürk ve Türk dünyası. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 18*(1), 199-208.

Çelik, H. (2009). *Bir okuldaki Türk büyükleri köşesinde asılı bir resme ilişkin soru önergesine cevap.* http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-6107sgc.pdf sayfasından erişilmiştir.

Çelikkaya, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki derslerin öğrenilme düzeyleri: Öğretmen adaylarının öznel algıları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 6*(2), 300-315.

Çelikkaya, T., Yakar, H. & Şarlayan, R. (2016). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki saygı ve bilimsellik değerlerine ilişkin algıları: Metafor analizi. *International Online Journal of Educational Sciences, X*(X), 1-23. https://www.researchgate.net/publication/305742775_Perceptions_of_Students_about_the_Values_of_Respect_and_Scientific_in_Social_Studies_Metaphor_Analysis sayfasından erişilmiştir.

Çelikten M., Şanal, M. & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19*(2), 207-237. http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423879827.pdf sayfasından erişilmiştir.

Çiçekliyurt Z. T. & Demir M. K. (2015). Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerlerin kazanılma durumunun değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 36,* 75-94.

Çifci, M. (2015). Bir grup üniversite öğrencisinin Mevlana'yı tanıma düzeyleri ve Mevlana hakkındaki görüşleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 73,* 203-219.

Çifci, S. (2011). Bir grup yükseköğretim öğrencisinin Hacı Bektaş Veli'yi tanıma düzeyi ve Bektaşilik hakkındaki tutumları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 57*, 225-244.

Çoşkun Keskin, S. (2012). Çocuklar için 'değer' neyi çağrıştırıyor? Değerleri gündelik hayata aktarmaya yönelik bir tespit çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2), 1491-1512.

Dağlı, A. (2007). Küreselleşme karşısında Türk eğitim sistemi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 9,* 1-13.

Daysal Ersoy, D. (2011). *Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: Ünlü Türk büyükleri.* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Demir, S. B. & Bütüner, K. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının alan sınavına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(2), 113-128.

Demircioğlu, E. & Demircioğlu, İ. H. (2014, Mayıs). *Türk dünyası bilgeleri ve değer eğitimi.* Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması. http://www.academia.edu/11739313/T%C3%BCrk_D%C3%BCnyas%C4%B1_Bilgeleri_&_De%C4%9Fer_E%C4%9Fitimi sayfasından erişilmiştir.

Demircioğlu, İ. & Tokdemir, M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(15), 69-88.

Demircioğlu, İ. H. (2016). Medeniyet inşasında tarih bilincinin yeri ne olmalıdır? *Medeniyet Tasavvuru - Düşünce ve Medeniyet Dergisi, 4,* 26-31. http://medeniyettasavvuru.org/Magazine.swf sayfasından erişilmiştir.

Demirel, M. & Çoşkun, Y. D. (2009). Üniversite öğrencilerinin meraklılık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(18), 111-134. http://efd.mehmetakif.edu.tr/sonsayi/pdf/091211.pdf sayfasından erişilmiştir.

Demirezen, S. & Akhan, N. E. (2011). İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabındaki görsel ögelerin öğrenmede kalıcılığa etkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 27*, 1-24.

Deniz, Ç. (2011). *İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetlere yaklaşım tarzı.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Dinç, S. (2015). *Türk eğitim tarihinde yapılan milli eğitim şuraları ve uygulamaları 1939-1960.* Ankara: Akademisyen.

Doster, B. (2011). Atatürk ve Türk Devrimi'nin Asya ve Afrika'daki etkileri. *38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi'nde sunulmuş bildiri.* https://www.ayk.gov.tr/?s=doster sayfasından erişilmiştir.

Dönmez, C. & Yazıcı, K. (2015). Ön söz. C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. II). Ankara: Pegem Akademi.

Dönmez, C. (2006). Değerler eğitiminde kahramanların kullanımına bir örnek: Mustafa Kemal Atatürk, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*(2), 113-133.

Dönmez, C., Hamarat, E. & Uslu, S. (2016). İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularını öğretecek öğretmen adaylarının (Tarih ve Sosyal bilgiler) Atatürk algısı. *International Online Journal of Educational Sciences, 8*(2), 207-216. http://www.iojes.net/userfiles/Article/IOJES_1988.pdf sayfasından erişilmiştir.

Driscoll, D. L., Appiah Yeboah, A., Salib, P., & Rupert, D. J. (2007). *"Merging qualitative and quantitative data in mixed methods research: How to and why not".* http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=icwdmeea sayfasından erişilmiştir.

Dupuy Dalmace, V. (2015). *Niçin merak ederiz?.* (A. Berktay, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası.

Dursun, Y. (2011). *Anadolu fatihi Sultan Alparslan.* İstanbul: Nar.

Efe, A. (2006). *Çocuklar ve gençler için Osmanlı tarihi ansiklopedisi.* Ankara: Akçağ.

Ekinci, E. B. (2013). *Siz Osmanlıyı nasıl bilirsiniz? Ama hangi Osmanlı?* İstanbul: Timaş.

Er Tuna, Y. & Mazman Budak, F. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih kavramına ilişkin algılarının mecazlar/ metaforlar yardımıyla analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(14), 609-642. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/adyusbd/article/view/5000041606/5000039134 sayfasından erişilmiştir.

Er, A. R. & Bayındır, N. (2015). Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine ilişkin değer kazanımı ile öğretim programı hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(4), 357-379. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/usaksosbil/article/view/5000139701/5000130768 sayfasından erişilmiştir.

Eraslan, L. & Erdoğan, E. (2015). Değerler, gençlik ve sivil toplum kuruluşları. *Sakarya University Journal of Education, 5*(2), 122-139. http://suje.sakarya.edu.tr/article/view/5000129013/5000120412 sayfasından erişilmiştir.

Erendil, M. (1990). Atatürk, medeniyet ve dünya kamuoyu. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 2*(5), 97-107. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ankuayd/article/view/5000003447 sayfasından erişilmiştir.

Erjem, Y. & Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve gençlik: Yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30*(1), 15-30.

Faiz, M. & Dönmez, C. (2016). Öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Human Sciences, 13*(2), 3629-3642.

Florida Departmant of Education (2013). *Social studies - world history grades 9–12.* http://www.fldoe.org/core/fileparse.php/5423/urlt/FL-Item-Spec-SS-Gr9-12-WorldHistory-WT-r2g.pdf sayfasından erişilmiştir.

Florida Departmant of Education (2014). *Next generation sunshine state standards – social studies.* http://www.fldoe.org/core/fileparse.php/5444/urlt/0074986-financial.pdf sayfasından erişilmiştir.

Gezici, A. (2016). *Dünyaya hükmeden Türk devletleri*. İstanbul: Tutku.

Gibbon, P. H. (2002). *How heroes can elevate students' lives.* http://www.aft.org/periodical/american-educator/winter-2002/heroes-our-age sayfasından erişilmiştir.

Gökşen, C., Er, O. & Bozkırlı, K. Ç. (2010). İlköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki Türk tarihine yönelik metinlerin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6,* 57-68.

Gömeç, S. (2007). Türklerin medeniyet tarihindeki yeri. *Uluslararası Askeri Tarih Dergisi, 87,* 1-19. http://www.yenidenergenekon.com/wp-content/uploads/2012/04/tc3bcrklerin-medeniyet-tarihindeki-yeri1.pdf sayfasından erişilmiştir.

Gömleksiz, M. N. & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8*(1), 95-134.

Gündoğdu, M. (2014). *Taşları konuşturan adam - Bir Mimar Sinan romanı.* İstanbul: Nesil.

Gürkan, E. (2011). Sanatkâr sanat eseri bağlamında İstiklal Marşı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 12*(133), 137-139.

Güzel, R. (2007). *Böyleydi ecdadımız Osmanlı.* İstanbul: Yağmur.

Hali, S. (2014). Tarih öğretimi ve ders kitapları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 158-166. http://uteb.gop.edu.tr/Makaleler/165908760_13hali.pdf sayfasından erişilmiştir.

Harwell, M. R. (2011). The Sage handbook for research in education: Pursuing ideas as the keystone of exemplary inquiry In C. Conrad & R. C. Serlin (Eds.), *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods.* (Second Edition). Thousand Oaks, CA: Sage. http://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/41165_10.pdf sayfasından erişilmiştir.

Hengirmen, M & Görgü, A. T. (2003). *Türk büyükleri.* Ankara: Dumat Ofset.

Hızlı, M. (2009). Sıbyan mektepleri: Değer eğitiminin tarihe bakan yüzü. *Din ve Hayat Dergisi, 1*, 50-53.

Işık, H. (2008). İlköğretimde tarih konularının yerel tarihle ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1*(4), 290-310.

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. (1998). *Tebliğler Dergisi,* 2487, Nisan 1998. http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar sayfasından erişilmiştir.

İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği. (1983). *T. C. Resmî Gazete,* 18057, 25 Mayıs 1983. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26_0.html sayfasından erişilmiştir.

İmik Tanyıldızı, N. (2011). Türk kültürünün gençlere tanıtımında medyanın rolü: Hacı Bektaş Velî, Mevlana ve Yunus Emre üzerine bir araştırma. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 59,* 101-118.

İnan Kaya, G. (2016). Eğitimde merak ve ilgi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 13-2*(25), 103-114.

İstiklal Marşı'nın Kabul Edildiği Gün ve Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü Hakkında Yönetmelik. (2008). *T. C. Resmî Gazete,* 26809, 7 Mart 2008. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26809_0.html sayfasından erişilmiştir.

Johnson, R. B. & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher, 33*(7), 14-26. http://www.tc.umn.edu/~dillon/CI%208148%20Qual%20Research/Session%2014/Johnson%20&%20Onwuegbuzie%20PDF.pdf sayfasından erişilmiştir.

Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J. & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research, 1*(2), 112–133. http://www.wellsreserve.org/writable/files/ctp/Qualitative_Research/mixed_methods.pdf sayfasından erişilmiştir.

Kahramanlık Tabloları ve Türk Büyüklerine Ait Resimler Konulu Genelge. (1990). *Tebliğler Dergisi,* 2325, 12 Kasım 1990. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/1990_44.html sayfasından erişilmiştir.

Kan, A. (2011). Ölçme aracı geliştirme. S. Tekindal (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* içinde (s.239-276). Ankara: Pegem Akademi.

Kara, S. (2013). Hz. Peygamber'in elinde şekillenen ideal gençlik. *Gençlik Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 6-29. http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/pdfs/article28tr.pdf sayfasından erişilmiştir.

Karaer, N. (2013, Mayıs). Mehmet Akif Ersoy'un Kafkas aydınlanması ve Kafkas aydınları üzerindeki etkileri. *Türk Dünyasını İşıqlandıranlar: Məmməd Akif Ərsoy, Hüseyn Cavid Uluslararası Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri,* Kafkas Üniversitesi, Azerbaycan.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* (19. Baskı). Ankara: Nobel.

Katılmış, A., Ekşi, H. & Öztürk, C. (2010). Sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 50-87.

Kaya, A. İ. (2013). Türk edebiyatında ara nesil. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(9), 148- 159.

Kaya, R. & Demirel, M. (2008). Lise 3. sınıf öğrencilerinin tarih derslerindeki ilgi alanları (Erzurum Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 163-177. http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunisosbil/article/view/1020000487 sayfasından erişilmiştir.

Kayhan, C. & Tokcan, H. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf ünite kazanımları ile ders kitapları hazırlık ve değerlendirme sorularının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedefler açısından karşılaştırılması. *The Journal of Academic Social Science Studies 6*(3), 685-700. http://www.jasstudies.com/Makaleler/1349821504_35tokcanhalil-vd%20_S-685-700.pdf sayfasından erişilmiştir.

Kaymakcı, S. & Akbaba, B. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının geçmiş yaşantılarında öğrenemedikleri konular ve bunlara ilişkin çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18*(3), 145-165.

Keskin, Y. & Coşkun Keskin, S. (2013). İlkokul (ilköğretim) sosyal bilgiler programlarında milli bilinç ve barış değerinin tarihsel serüveni. *TSA, 17*(3), 51-86. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tsadergisi/article/view/5000146728/5000133885 sayfasından erişilmiştir.

Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Keskin, Y. (2012). Türkiye'de 1970'li yıllardan günümüze kadar yayınlanmış ilkokul, ortaokul ve ilköğretim okulu programlarında yer alan tarih dersi konularının dönemlere göre incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences, 4*(2), 442-461. http://www.iojes.net//userfiles/Article/IOJES_681.pdf sayfasından erişilmiştir.

Kılıç Özmen, Z. (2013). *İlköğretim öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri.* http://www.izu.edu.tr/Assets/Content/file/20130201-zko.pdf sayfasından erişilmiştir.

Kılıç, R. (2014). 18 Mart Çanakkale zaferi. *Erciyes Dergisi, 37*(435), 8-12. dergipark.ulakbim.gov.tr/erciyesafsd/article/download/5000047550/5000044880 sayfasından erişilmiştir.

Kıral, B. & Kıral, E. (2011). *Karma araştırma yöntemi.* 2. International Conference on New Trends in Education and Their Implications sunulmuş bildiri, Antalya. http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/050.pdf sayfasından erişilmiştir.

Kızılcık, S. (2016). *Çocuklarda rol model aile ve öğretmen.* http://www.dergipdr.com/cocuklarda-rol-model-aile-ve-ogretmen-4262yy.htm sayfasından erişilmiştir.

Koç, R. & Tanhan, F. (2010, Mayıs). Yunus Emre'nin şiirlerinde değerler sistemi. *X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni bildirileri,* 621-634. http://isam&ri.org/pdfdrg/D198336/2011/2011_KOCR_TANHANF.pdf sayfasından erişilmiştir.

Koncuk, İ. (2010). Bayrak sevgisini öğreten şair; Arif Nihat Asya. *Eğitimin Sesi, 35,* 5-7. http://www.turkegitimsen.org.tr/lib_yayin/193.pdf sayfasından erişilmiştir.

Korkmaz, H. & Kavak, G. (2010). İlköğretim öğrencilerinin bilime ve bilim insanına yönelik imajları. *İlköğretim Online, 9*(3), 1055-1079. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/view/5000038030 sayfasından erişilmiştir.

Köksal, H. (2008). Çocukluk, değişen dünya ve tarih öğretiminden beklentiler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1*(4), 385-396.

Kroll, T. & Neri, M. (2009). *Designs for mixed methods research.* http://www.bwgriffin.com/gsu/courses/edur7130/qualitative/16_Mixed_Methods_Kroll_Neri_2009b.pdf pdf sayfasından erişilmiştir.

Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi: Nitel bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6*(3), 361-388.

Laçin Şimşek, C. & Şimşek, A. (2010). Türkiye'de bilim tarihi öğretimi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yeterlilikleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7*(2), 169-198.

Lamartine, A. & Purgstall, J. V. (2011). *Kanuni çağının ruhu.* İstanbul: Kapı.

Massachusetts Department of Education (2003). *Massachusetts history and social science curriculum framework.* http://www.doe.mass.edu/frameworks/hss/final.pdf

Mcnair, A. R. (t.y). *CMES: Teach ottoman empire*. https://cmes.arizona.edu/sites/cmes.arizona.edu/files/Lesson%20plan_0.pdf

Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 sosyal bilgiler ders programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 66-81.

Metin, E. (2013). İlköğretimden liseye Çanakkale Muharebeleri konusunda öğrencilerin tarihsel dil kullanımı. *V. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongre'sinde sunulmuş bildiri,* Çanakkale. http://www.eab.org.tr/eab/media/kitap/EAB_Kongre_Kitap_2013.pdf sayfasından erişilmiştir.

Meydan, S. (2009). *Nutuk'un Deşifresi*. (2. Baskı). İstanbul: İnkılâp.

Migiro, S. O. & Magangi B. A. (2011). Mixed methods: A review of literature and the future of the new research paradigm. *African Journal of Business Management, 5*(10), 3757-3764. http://www.academicjournals.org/article/article1381158713_Migiro%20and%20Magangi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (6. ve 7. sınıflar).* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *Temel taşlarımız II.* http://ankara.meb.gov.tr/dosyaindir.asp?dosya=00565 sayfasından erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *İlköğretim 4 sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı (2014a). *İlköğretim 4 sosyal bilgiler ders kitabı.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı (2014b). *İlköğretim 4 sosyal bilgiler öğrenci çalışma kitabı.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı (2014c). *İlköğretim 5 sosyal bilgiler ders kitabı.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı (2014d). *İlköğretim 5 sosyal bilgiler öğrenci çalışma kitabı.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı (2015a). *İlköğretim 6 sosyal bilgiler ders kitabı.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı (2015b). *İlköğretim 6 sosyal bilgiler öğrenci çalışma kitabı.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı (2015c). *İlköğretim 7 sosyal bilgiler ders kitabı.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı (2015d). *İlköğretim 7 sosyal bilgiler öğrenci çalışma kitabı.* Ankara: MEB.

Millî Eğitim Bakanlığı Bayrak Törenleri Yönergesi. (2007). *Tebliğler Dergisi,* 2594, Mart 2007. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2594_0.html sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (1995). *T. C. Resmî Gazete*, 22297, 29 Mayıs 1995. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/22297_0.html sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müzesi Yönetmeliği. (1983). *T. C. Resmî Gazete,* 18200, 23 Ekim 1983. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/18200_0.html sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği. (2005). *T. C. Resmî Gazete,* 25699, 13 Ocak 2005. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25699_0.html sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Kurum Tanıtım Yönetmeliği. (2006). *T. C. Resmî Gazete*, 26254, 9 ağustos 2006. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26254_0.html sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Müzeleri Yönergesi. (1986). *Tebliğler Dergisi,* 2218, Ekim 1986. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2218_0.html sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2014). *T. C. Resmî Gazete,* 29072, 26 Temmuz 2014. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140726-4.htm sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. (2016). *T. C. Resmî Gazete,* 29871, 28 Ekim 2016. http://ogm.meb.gov.tr/www/mill-egitim-bakanligi-ortaogretim-kurumlari-yonetmeligi/icerik/504 sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği. (2010). *T. C. Resmî Gazete,* 27587, 21 Mayıs 2010. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yayg%C4%B1negi_1/27587_1.html sayfasından erişilmiştir.

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). *T.C. Resmi Gazete,* 14574, 24 Haziran 1973. http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf sayfasından erişilmiştir.

Mindivanlı Akdoğan, E., Boztaş, M. & Koç, Y. (2014). T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde yer alan bazı değerlerin atasözleri, deyimler ve görsel öğeler ile öğretimi. *KKEFD, 29,* 159-176.

Mindivanli, E. & Aktaş, E. (2011). Sosyal bilgiler 6. sınıf müfredatında yer alan milli ve evrensel değerler. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(I-II), 79-85.

Mor, G. & Bişkin, H. V. (2013). İstiklâl Marşı şairi Mehmet Âkif'in Millî Mücâdele'de üstlendiği rol üzerine bir araştırma. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13*(1), 1-15. http://sbedergi.ibu.edu.tr/index.php/sbedergi/article/viewFile/527/910 sayfasından erişilmiştir.

Moss, P. (2004). *Secondary social studies for pakistan - Teaching guide 3.* https://oup.com.pk/media/teaching-guides/Secondary%20Social%20Studies%20for%20Pakistan%20Revised/Teaching%20Guide%203.pdf sayfasından erişilmiştir.

Nath, S. (2005). Journey to excellence by conducting value education experiments in SDSM school for excellence. *Journal of Value Education,* 90-106. http://www.ncert.nic.in/publication/journals/pdf_files/value_education/value_edu-2005/value_edu2005.pdf sayfasından erişilmiştir.

NCSS. (2005). *Curriculum standards for social studies: I - Introduction.* Washington DC: NCSS. http://www.socialstudies.org/standards/introduction sayfasından erişilmiştir.

Nuhoğlu, H. & Afacan, Ö. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilim insanına yönelik düşüncelerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(3), 279-298.

NYC Department of Education. (2014). *Grades 9-12 social studies scope and sequence / 2014-2015.* http://schools.nyc.gov/NR/rdonlyres/A739A67E-6228-4084-99C8-F890617D265B/0/scopeandsequence912_v6_web.pdf sayfasından erişilmiştir.

Oğuz, M. Ö. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Milli Folklor Dergisi, 21*(82), 6-12. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/ocal_oguz_somut_olmayan_kulturel_miras.pdf sayfasından erişilmiştir.

Okur, A. (2012). Hacı Bektaş Velî ve ilgili kavramların tanınabilirlik/algısı üzerine bir araştırma ve öğretim programlarındaki (MEB) durumu. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 64,* 199-218.

18 Mart Şehitler Günü ve 19 Eylül Gaziler Gününde Yapılacak Törenler Hakkında Yönetmelik. (2003). *T. C. Resmî Gazete,* 25209, 24 Ağustos 2003. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25209_0.html sayfasından erişilmiştir.

Orbay, M. (2013). Orhun Yazıtlarına dokunmak. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 2*(4), 335-345.

Orhan, S., Gedik, M. & Bulut, M. (2012). Orhun Abideleri ile Gençliğe Hitabe'nin sundukları mesajlar açısından mukayesesi üzerine bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies, 5*(8), 907-915.

Öğretmenler Günü Kutlama Yönetmeliği. (1992). *T. C. Resmî Gazete,* 21417, 26 Kasım 1992. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/21417_0.html sayfasından erişilmiştir.

Özbek, Ö. Y. (2011). Ölçme araçlarında bulunması istenen nitelikler. S. Tekindal (Ed.), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* içinde (s.44-87). Ankara: Pegem Akademi.

Özçelik, M. (2015). *Yunus Emre.* Ordu: Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı. http://www.ordu.bel.tr/uploads/files/pdf/2ba7795f-9f44-4be6-a5db-ac262782f4a1.pdf sayfasından erişilmiştir.

Özkan, R. & Pektaş, S. (2011). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin mezuniyet başarı notları ile KPSS puanları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma (Eğitim fakültesi örneği). *TÜBAR, XXX,* 269-281. http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/zkan_recep-pekta_sami%20269-281.pdf sayfasından erişilmiştir.

Özkan, R. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin Hacı Bektaş Veli'yi tanıma düzeyi ve Bektaşilik hakkındaki tutumlarının belirlenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken-Journal of World of Turks, 6*(1), 241-255.

Özmen, C., Er, H. & Ünal, F. (2014). Televizyon dizilerinin tarih bilinci üzerine etkisi "Muhteşem Yüzyıl dizisi örneği". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11/25, 409-426.

Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi-demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 2-30). Ankara: Pegem Akademi.

Sağlık, Ş. (2003). Nasrettin Hoca'nın Türk dünyasının ortak şahsiyeti olarak maske ve ruhtaki görünüşü. *İlmi Araştırmalar, 15,* 53-70. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/fsmiadeti/article/viewFile/1028000413/1028000435 sayfasından erişilmiştir.

Sakallı, E. (2014). Türkçe popüler kültürü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 3*(2), 307-317.

Sanchez, T. R., (1998). *"It's time for heroes, again: Or were they ever gone?"* http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED4269 24.pdf sayfasından erişilmiştir.

Serin, M. (2013). *12 Mart İstiklal Marşı'nın kabulünün 92. yılı kutlu olsun*. http://www.karamandan.com/karaman-haberler/karaman-aktuel/21755.html sayfasından erişilmiştir.

Seshadri, C. (2005). An approach to value orientation of teachers' education. *Journal of Value Education,* 9-18. http://www.ncert.nic.in/publication/journals/pdf_files/value_education/value_edu-2005/value_edu2005.pdf sayfasından erişilmiştir.

Sever, R., Aydın, M. & Koçoğlu, E. (2016). Önsöz. R. Sever, M. Aydın & E. Koçoğlu (Ed.), *Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (s. II). Ankara: Pegem Akademi.

Soysal, M. E. (2010). Tarihsel süreçte bayrak ve sancaklarımız. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 42,* 209-239. http://www.turkiyatjournal.com/Makaleler/1691995739_Mahmut%20Enes%20SOYSAL.pdf sayfasından erişilmiştir.

Suvirananda, S. (2005). Value education in secondary schools: Methodology. *Journal of Value Education,* 112-122. http://www.ncert.nic.in/publication/journals/pdf_files/value_education/value_edu-2005/value_edu2005.pdf sayfasından erişilmiştir.

Şahin, A. (2011). *Bilinmeyen yönleriyle muhteşem Osmanlı.* İstanbul: Cihan.

Şengün, M. (2007). Ahlak gelişimin psiko-sosyal dinamikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 23,* 201-221.

Şenocak, A. (2006). *Takdim.* Şehide Mektup Yarışması. http://www.egitimbirsen.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/174-egitimbirsen.org.tr-174.pdf sayfasından erişilmiştir.

Şimşek, A. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih öğretimine ilişkin tutumları. *International Online Journal of Educational Sciences, 2*(1), 181-203. http://www.iojes.net/userfiles/Article/IOJES_215.pdf sayfasından erişilmiştir.

Şimşek, A. (2012). Araştırma modelleri. A. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (s.80-107). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Şimşirgil, A. (2016). *Kayı - IV Osmanlı Tarihi / Ufukların Padişahı: Kanuni*. (17. Baskı). İstanbul: Timaş.

Tarhan, M. & Altun, A. (2014, Haziran). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel önem algıları: Kişi, olay, zaman ve mekânlar. *III. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri,* Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Taşkesen, M. (t.y). *Tokat Fatihi Danişment Gazi Destanı.* Tokat: Tokat Valiliği. http://www.tokatozelidaresi.gov.tr/eklentiler/dosya/danismend.pdf sayfasından erişilmiştir.

Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi.* (4. Baskı). Ankara: Nobel.

Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu.* (3. Sürüm). Mersin: e-Kitap. http://www.academia.edu/1288035/Likert_Tipi_%C3%96l%C3%A7ek_Haz%C4%B1rlama_K%C4%B1lavuzu sayfasından erişilmiştir.

TN Department of Education. (2014). *Tennessee's K-8 social studies standards.* https://tn.gov/assets/entities/sbe/attachments/7-26-13-III_C_Social_Studies_Standards_Attachment.docx.pdf sayfasından erişilmiştir.

Tozlu, S., Akbulut, U. & Kaya, R. (2004). Tarih yazımı ve öğretiminde ben ve öteki. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 9,* 411-428.

Ulusal ve Resmî Bayramlarda Yapılacak Törenler Yönetmeliği. (1981). *T. C. Resmî Gazete,* 17475, 1 Ekim 1981. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/17475_0.html sayfasından erişilmiştir.

Uysal, Ş. (t.y). *İlgi ve çeşitli değişkenlerle olan ilişkileri.* http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/487/5706.pdf sayfasından erişilmiştir.

Ülper, H. (2014). Ön söz. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri* içinde (s. III-V). Ankara: Pegem Akademi.

Ünsal, İ. (2013a). *Yürekli kadın Nene Hatun / Bizim kahramanlarımız – 4.* İstanbul: Genç Hayat.

Ünsal, İ. (2013b). *Antep Şehidi Şahin Bey / Bizim Kahramanlarımız – 3.* İstanbul: Genç Hayat.

Ünsal, İ. (2013c). *Çanakkale yiğidi Seyit Onbaşı / Bizim kahramanlarımız – 5.* İstanbul: Genç Hayat.

Ünsal, İ. (2015). Gerçek kahramanlar. *İstanbul Eğitim ve Kültür Dergisi, 9,* 36. http://img.eba.gov.tr/534/19c/a89/82f/bbd/9e4/3e8/9d6/f3d/37f/f6a/475/1a8/5e0/004/53419ca8982fbbd9e43e89d6f3d37ff6a4751a85e0004.pdf sayfasından erişilmiştir.

White, S. H. & O'Brien, J. E. (1999). What is a hero? An exploratory study of students' conceptions of heroes. *Journal of Moral Education, 28*(1), 81-95. https://eric.ed.gov/?id=EJ590430 sayfasından erişilmiştir.

Williams, C. (2007). Research methods. *Journal of Business and Economic Research , 5*(3), 65-72. http://www.cluteinstitute.com/ojs/index.php/JBER/article/download/2532/2578 sayfasından erişilmiştir.

Yalınkılıç, K. (2014). Bir öğretim aracı olarak ders kitabı. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri* içinde (s. 1-21). Ankara: Pegem Akademi.

Yazıcı, N. (2011). *Tarihte Türkler ve Türk devletleri.* İstanbul: İlgi.

Yazıcı, S. & Aslan, M. (2011). Değerler eğitiminde kahramanlardan yararlanma: Sosyal bilgiler ders kitapları ile öğretmen adaylarının kahraman tercihlerinin karşılaştırılması üzerine bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11*(4), 2173-2188.

Yeşilbursa, C. C. (2015). Ortaokul öğrencilerinin tarihsel bilgi edinme kaynaklarına yönelik görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(2), 1-21.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. Baskı). Ankara: Seçkin.

Yılmaz, K. & Kaya, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih algısı ve tarih öğretimine pedagojik yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(6), 73-95.

Yılmaz, K. (2009). Lisans düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: Öğretmen adaylarının görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*, 31-53.

Yılmaz, K. (2010). Lisans düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: Öğretim elemanlarının görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 8*(2), 297-332.

EKLER

EK 1. Veri Toplama Araçları

Değerli öğretmen adayları; bu araştırmanın amacı Türk büyüklerine ilişkin bilgi düzeyinizi ve sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinizi belirlemektir. Sizden istenen aşağıda yer alan kişisel bilgi formu ile birlikte bilgi testini, görüş ölçeğini ve görüş formunu eksiksiz olarak doldurmanızdır. Cevaplama süreniz 35 dakikadır. Elde edilen veriler gizli tutulacak ve sadece ilgili doktora tezinde kullanılacaktır. Değerli katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Gazi Ü. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Doktora Öğrencisi

Aydan USTAOĞLU ÇELİK

Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek
Sınıf Düzeyiniz : ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4
Türk Büyüklerine (hayat hikâyeleri, eserleri vb.) Karşı Merak/İlgi Durumunuz: ( ) Evet, merak duyuyorum/ilgiliyim. ( ) Hayır, merak duymuyorum/ilgilenmiyorum.
Türk Büyüklerini Kendinize Örnek Alma Durumunuz: **( )** Evet, örnek aldığım Türk büyüğü var. **( )** Hayır, örnek aldığım Türk büyüğü yok.

TÜRK BÜYÜKLERİ BİLGİ TESTİ

- 1611-1684 yılları arasında yaşamıştır.
- 10 ciltlik ünlü eserinde; 17. yy Osmanlı coğrafyası ve bu döneme ilişkin toplumsal yaşam hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir.
- Avrupa Konseyi tarafından "21. yy da insanlığa yön veren en önemli 20 kişiden biri" olarak ilan edilmiştir.

1) Yukarıda bazı bilgileri verilen ünlü Türk büyüğü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ali Şir Nevai B) Kaşgarlı Mahmut
C) Hoca Ahmet Yesevi D) İbn-i Fadlan
E) Evliya Çelebi

... Ey oğul! Üç kişiye acı; cahil arasındaki âlime, zenginken fakir düşene ve hatırlı iken itibarını kaybedene. ... Unutma ki yüksekte yer tutanlar, aşağıdakiler kadar emniyette değildir. Haklıysan mücadeleden korkma!

2) Yukarıda verilen ünlü vasiyet kim tarafından hangi padişaha ithafen yazılmıştır?

A) Akşemseddin - Fatih Sultan Mehmet
B) Hürrem Sultan - II. Selim
C) Şeyh Edebali - Osman Bey
D) Yavuz Sultan Selim - Kanuni Sultan Süleyman
E) Kösem Sultan - IV. Murat

3) Aşağıda Mehmet Akif Ersoy'a ilişkin bazı bilgiler verilmiştir. Verilen bilgilerden hangisi <u>yanlıştır?</u>

A) Halkalı Baytar ve Ziraat Mektebi mezunudur.
B) İstiklal Marşı'nı I. İnönü Savaşı sonrasında yazmıştır.
C) I. Büyük Millet Meclisi'nde Burdur mebusluğu yapmıştır.
D) Şiirlerini Safahat adlı eserinde toplamıştır.
E) İstiklal Marşı'nı Türk gençliğine ithaf etmiştir.

- Mevlana ve Ahi Evran'la çağdaştır.
- "Yeniçerilerin Piri" olarak bilinmektedir.
- "Şathiyye, Makalat, Fatiha Suresi Tefsiri" önemli eserlerindendir.

4) Yukarıda bazı bilgileri verilen ünlü Türk büyüğü kimdir?

A) Hacı Bayram-ı Veli B) Yunus Emre
C) Hoca Dehhani D) Şems-i Tebriz
E) Hacı Bektaş-i Veli

"Çıplak milleti elbiseli, fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. ... Dört taraftaki milleti hep tabi kıldım, düşmansız kıldım. Türk'üm için, milletim için iyisini kazanıverdim. ..."

5) Yukarıda verilen sözler kime aittir ve hangi kaynakta geçmektedir?

A) Fatih Sultan Mehmet – Kanunname-i Ali Osman
B) Bilge Kağan – Göktürk Kitabeleri
C) Atatürk – Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri
D) Kanuni Sultan Süleyman – Sultan Süleyman Han Kanunnamesi
E) Sultan Abdülmecid – Tanzimat Fermanı

6) "Biz Kıbrıs'ı almakla sizin kolunuzu kestik. Siz ise donanmamızı yakmakla, bizim sadece sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen kol bir daha yerine gelmez, fakat kazınan sakal daha gür çıkar." **sözlerini kim hangi tarihi olay üzerine söylemiştir?**

A) Atatürk – Çanakkale Savaşı
B) Fatih Sultan Mehmet – İstanbul'un Fethi
C) Sokullu Mehmet Paşa – İnebahtı Savaşı
D) III. Mustafa – Çeşme Baskını
E) İsmet İnönü – Mudanya Antlaşması

I. Geometri
II. Nutuk
III. Zabit ve Kumandan ile Hasbihal
IV. İstiklal Savaşı ve Lozan
V. Hatıra Defteri

7) Yukarıda verilen eserlerden hangileri Atatürk tarafından yazılmıştır?

A) Yalnız II B) II ve IV C) I, IV ve V
D) I, II, III ve V E) Hepsi

8) I. Selim'in eşi ve I. Süleyman'ın annesi olan, sultan unvanını ilk kez kullandığı bilinen, mesir macununun hazırlanmasına öncülük eden Osmanlı sultanı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hürrem Sultan B) Mahpeyker Sultan
C) Ayşe Hafsa Sultan D) Nur Banu Sultan
E) Kösem Sultan

9) XVI. yy da yaşamış, III. Murat Dönemi'nde İstanbul Rasathanesi'ni kurarak gözlemlerde bulunmuş, matematik ve optik alanlarında eserler vermiş ünlü Türk bilim adamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Takiyüddin B) Ali Kuşçu C) Biruni
D) Uluğ Bey E) Ahmed El-Fergani

- 14 yaşında tahta geçmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin 14. padişahıdır.
- 1603-1617 yılları arasında 14 yıl saltanat sürmüştür.

10) Yukarıda bazı bilgileri verilen Osmanlı padişahı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Genç Osman B) I. Ahmet C) III. Mustafa
D) I. Mehmet E) III. Murat

11) Mustafa Kemal: "Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makûs talihini de yendiniz." **ifadesini içeren telgrafı, hangi olay nedeniyle kime göndermiştir?**

A) II. İnönü Muharebesi - İsmet İnönü
B) Çanakkale Zaferi - Seyit Onbaşı
C) Antep Savunması - Şahin Bey
D) Lozan Antlaşması - İsmet İnönü
E) Londra Konferansı - Bekir Sami Bey

- 1207 yılında Belh şehrinde doğmuştur.
- Dîvan-ı Kebîr, Mektubât, Fîhi Mâfîh eserlerinden bazılarıdır.
- Anadolu Selçuklu Devleti başkentine hükümdar Alaeddin Keykubat'ın daveti üzerine gelip yerleşmiştir.

12) Yukarıda bazı bilgileri verilen Türk büyüğü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nizam'ül Mülk B) Edip Ahmet Yükneki
C) Yusuf Has Hacip D) Mevlana
E) Gazali

"Hâce-i Sânî ve Muallim-i Sani" lakaplarıyla tanınmaktadır. Batılı kaynaklarda "Alpharabius Avenassar" adıyla anılmaktadır. Müzik, mantık, ahlâk, siyaset, matematik ve felsefe gibi alanlarda önemli eserler vermiştir.

13) Yukarıda bazı bilgileri verilen bilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Farabi B) Harezmi C) Taberi
D) İbn-i Firnas E) Eflatun

14) Ölümünün birinci yılında (1974) UNESCO dergisi kapağında; "Bin yıl önce Orta Asya da yaşayan evrensel deha; astronom, tarihçi, botanikçi, eczacılık uzmanı, jeolog, şair, filozof, matematikçi, coğrafyacı ve hümanist" **diye tanımlanan Türk bilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Seydi Ali Reis B) Ahmet Cevdet Paşa
C) El-Biruni D) Molla Fenari
E) Ebu-Suud Efendi

15) NASA tarafından Ay'ın bir bölümüne ismi verilen, Fatih Sultan Mehmet'in çalışmalarını desteklediği, Ay'ın ilk haritasını çıkaran XV. yy'ın ünlü astronomi ve matematik bilgini aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbn-i Rüşd B) Uluğ Bey
C) Ali Kuşçu D) Gıyaseddin Cemşid
E) Kadızade-i Rumi

- Ali Tusi - Bellini - Molla Gürani
- Çandarlı Halil Hayrettin Paşa - Ulubatlı Hasan

16) Yukarıda verilen tarihi şahsiyetler aşağıdaki padişahlardan hangisinin dönemiyle ilişkilendirilebilir?

A) I. Süleyman B) II. Mehmet C) I. Mehmet
D) IV. Murat E) II. Osman

17) Mondros Ateşkes Antlaşması'nı Osmanlı Devleti adına imzalayan ve Hamidiye Kruvazörü komutanı olarak Balkan Savaşları'ndaki başarılarından dolayı "Hamidiye Kahramanı" olarak tanınan kişi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ali Fuat Cebesoy B) İsmet İnönü
C) Kazım Karabekir D) Rauf Orbay
E) Refet Bele

I. İslâm âleminde "Şeyh el-Reis", batı da ise "Avicenna" adıyla tanınmaktadır.
II. "El Kanun-Fi't-tıbb" adlı eseri doğu ve batı ülkelerinde uzun yıllar okutulmuştur.
III. "Kitâbu'ş-Şifâ" adlı eserinde müziğe ilişkin düşüncelerini açıkladığı bir bölüm yer almaktadır.

18) Yukarıda bazı bilgileri verilen Türk büyüğü aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbn-i Sina B) Ömer Hayyam
C) İbn Yunus D) İbn el-Heysem
E) El-Çağmini

TÜRK BÜYÜKLERİNİN ÖĞRETİLMESİNE YÖNELİK GÖRÜŞ ÖLÇEĞİ Sevgili öğretmen adayları; bu bölümde bulunan ifadeler sizin sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin öğretilmesine yönelik görüşlerinizi belirlemek için hazırlanmıştır. Her madde için yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz. Lütfen boş madde bırakmayınız. Samimiyetiniz ve göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı teşekkür ederim. Aydan USTAOĞLU ÇELİK	**Kesinlikle Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**Kararsızım**	**Katılmıyorum**	**Kesinlikle Katılmıyorum**
1. Türk büyüklerinden yararlanılması sosyal bilgiler dersinin anlaşılmasına katkı sağlar.					
2. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin sahip olduğu değerler ön plana çıkarılmalıdır.					
3. Türk büyüklerinden bahsedilmesi sosyal bilgiler dersinin etkililiğini arttırır.					
4. Türk büyüklerinin öğrencilere öğretilmesi sosyal bilgiler dersinin amacı değildir.					
5. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerine yer verilerek gerçekleştirilen değerler eğitimi daha nitelikli olur.					
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk büyüklerini bilmesi gerekir.					
7. Yeri geldiğinde Türk büyükleri örnek verilirse sosyal bilgiler dersi daha kalıcı öğrenilir.					
8. Türk büyüklerinin anlatılması sosyal bilgiler dersini sevdirmeye katkı sağlamaz.					
9. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin başarılarını anlatmak öğrencileri öğrenmeye teşvik eder.					
10. Türk büyükleri yerine değer aktarımında hayali kahramanlar kullanılmalıdır.					
11. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin eserlerine yer verilmelidir.					
12. Türk büyüklerine saygı değerinin yalnızca ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alıyor olması yeterlidir.					
13. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin aktarılması bilgi gerektirir.					
14. Türk büyüklerinden bahsedilmesi sosyal bilgiler dersini zenginleştirmez.					
15. Türk büyüklerine yer verilmesi sosyal bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumunu olumlu yönde etkiler.					
16. Sosyal bilgiler dersinde olabildiğince fazla Türk büyüğünden bahsedilmelidir.					
17. Türk büyüklerini tanıtmak sosyal bilgiler dersinde değer aktarımı için önemlidir.					
18. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türk büyüklerini hangi ünitelerde nasıl kullanılacaklarını bilmeleri önemlidir.					
19. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinden sıklıkla bahsetmek zaman kaybıdır.					
20. Türk büyüklerinin öğretimi konusunda yapılacak her çalışma değerlidir.					
21. Geçmişte yaşamış Türk büyüklerini bilmenin günümüzde önemi kalmamıştır.					
22. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin tanıtımına yönelik etkinlikler yapılmalıdır.					
23. Türk büyüklerinden bahsetmek sosyal bilgiler dersini sıkıcı hale getirir.					
24. Sosyal bilgiler ders kitaplarında Türk büyüklerinin fotoğraflarına daha fazla yer verilmelidir.					
25. Sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerinin hayatları hakkında öğrenciler bilgilendirilmese de olur.					

GÖRÜŞ FORMU

Değerli öğretmen adayları; aşağıda yer alan sorularını M.Ö 209 - 1938 yılları arasında yaşamış olan Türk büyüklerini (siyaset, asker, bilim, sanat vb. alanda) temel alarak cevaplayınız. Günümüz Türk büyükleri araştırmaya dâhil değildir. Değerli katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Aydan Ustaoğlu Çelik

1. **En çok merak ettiğiniz/ilgi duyduğunuz Türk büyüğü kimdir?**

   ……..

2. **Türk büyüklerini kendinize örnek alıyor musunuz?**

   ( ) Evet, örnek aldığım Türk büyüğü var.

   .....'nın ....."özelliğini" örnek alıyorum.

   ( ) Hayır, örnek aldığım Türk büyüğü yok.

   Çünkü …….....

   ……

   ……

3. **Sosyal bilgiler öğretim programında olması gerektiğini düşündüğünüz Türk büyüğü kimdir? Neden bu kişiden bahsedilmelidir? Lütfen tercih nedeninizi/gerekçenizi açıklayınız.**

   ……

   ……

   ……

   ……

4. **Lisans eğitiminiz süresince Türk büyükleri ile ilgili yeterli bir eğitim aldığınızı düşünüyor musunuz? Lütfen açıklayınız.**

   ……

   ……

   ……

   ……

EK 2. İzin Belgesi

Tarih ve Sayısı: 28/10/2016-E.129174

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : 77082166-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 29/06/2016 tarihli ve 80287700-302.08.01- 81155 sayılı yazı.

İlgi yazınızla göndermiş olduğunuz, Enstitünüz İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora Öğrencisi Aydan USTAOĞLU ÇELİK'in, Doç.Dr.M.Ali ÇAKMAK'ın danışmanlığında yürüttüğü "***Sosyal Bilgiler Öğretiminde Türk Büyükleri: Öğretmen Adaylarının Bilgi ve Görüşleri***" adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **21.10.2016** tarih ve **12** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının yapılacağı Üniversitemiz bölümleri ile Artvin Çoruh Üniversitesi ve Abant İzzet Baysal Üniversiteleri'nden izin alınması koşuluyla, yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. İlhan ÜZÜLMEZ
Komisyon Başkanı

EK :
1 Liste
DAĞITIM
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Genel Sekreterlik » Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına

Ankara
Tel:0 (312) 202 20 57 Faks:0 (312) 202 20 63
İnternet Adresi :http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/

Bilgi için :Nursel Güner
Genel Evrak Sorumlusu
Telefon No:202 20 57

5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR.